

MODERN ÇAĞDA MANEVİ ARAYIŞLAR

46

MEHMET ÇEBİ
İLE SÖYLEŞİ

10

ARAYIŞTAN SAVRULUŞA
MODERN ÇAĞ
İNANISLARI

20

RIZAYI KAZANMANIN
YOLU

26

BAYRAM RÜZGÂRI

40

EVLİLİKTE KARŞILIKLI
GELİŞİM VE DESTEK

YAYINLARIMIZ

Toplumda huzur ve saadeti tesis etmenin esasları nelerdir? Kitapta, gençlik sorunlarından aile ilişkilerine, birlik olmanın lüzumundan anarşiye kadar pek çok konuya değinilmektedir. Ayrıca içki, kumar, israf gibi zararlı alışkanlıklardan iyi insan olabilmenin ilkelerine kadar birçok toplumsal sorun ve bunların çözüm yolları ele alınmaktadır.

www.yayinsatis.diyanet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

GEÇİCİ TESELLİLERDEN KALICI HUZURA

Dr. Lamia LEVENT ABUL

İçinde yaşadığımız modern çağ, insan hayatını kolaylaştıran pek çok gelişmeyi beraberinde getirdi. Bilimsel ilerlemeler, dijital teknolojiler ve küresel iletişim, dün hayal bile edilemeyen imkânları bugün sıradanlaştırdı. Ancak tüm bu maddi refaha ve bilgiye erişim kolaylığına rağmen insanın en temel ihtiyacı olan anlam arayışı giderek derinleşti. Modern birey; kalabalıklar içinde yalnız, başarıların arasında tatminsiz, imkânlar arasında yönsüz bir arayış içinde. Bu arayış, özellikle son yıllarda büyük bir dönüşüm geçirdi. Geleneksel dinî yapılardan uzaklaşan pek çok insan, içsel huzuru bulmak için farklı arayışlara yöneldi. Bu ortamda “New Age” olarak adlandırılan yeni ruhsal akımlar; yoga ve meditasyondan kristallere, astrolojiden enerjisel şifa yöntemlerine kadar geniş bir yelpazede rağbet görmeye başladı. Bu öğretiler, çoğu zaman bireyin kendi iç sesine kulak vermesini, evrenle uyum içinde olmasını ve pozitif enerjilerle dolmasını vurguluyor. Ancak yüzeysel cazibesine rağmen bu yaklaşımların insanın derin varoluşsal sorunlarına kalıcı ve tatmin edici cevaplar sunmakta yetersiz kaldığı görülüyor.

Modern çağın karmaşasında savrulan insanın aradığı şey aslında öteden beri değişmedi: Gerçek, hakiki ve sarsılmaz bir anlam. Bu anlam arayışının en güvenilir limanı ise her çağda olduğu gibi yine ilahi vahyin rehberliğinde şekillenen din olmuştur. Zira din, yalnızca bireyin ruhsal dünyasını değil hayatının bütününe kuşatan bir perspektif sunar; insanın nereden gelip nereye gittiğini, nasıl yaşaması gerektiğini ve nihai gayesini anlamlandırmasına yardımcı olur. Modern dünyanın sunduğu alternatif maneviyat arayışlarının geçici ve anlık rahatlamalar yaşattığı, bunun karşısında hakiki bir iç huzur için ise dinin yani ilahi vahyin çizdiği yol haritasının insanı her iki cihanda da ebedî mutluluğa hazırladığı herkesçe malumdur.

Diyanet Aile Dergisi olarak bu sayımızda “Modern Çağda Manevi Arayışlar” başlıklı dosya konusuyla karşınızdayız. Doç. Dr. Emine Battal “Alternatif Maneviyat Pazarı Olarak Yeni Çağ İnanışları” ve Prof. Dr. Ali Ayten “Arayıştan Savruluşa Modern Çağ İnanışları” başlıklı yazılarıyla New Age akımların ne iddiğini sorgulayarak dosyamıza katkı sunarken Başkanlığımız Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Prof. Dr. Metin Özdemir Hoca’mız, “Uzmanına Sorduk” köşemizde bu akımlara dair merak ettiğimiz sorulara yanıtlar verdi. Bu sayımızda “Söyleşi” konuğu olarak Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü sahibi koleksiyoner Mehmet Çebi’yi ağırladık.

Mübarek Kurban Bayramı’nızı en içten dileklerle kutlarken yeni hicri yılın İslam âlemine hayırlar getirmesini temenni ediyor, sizleri dergimizle başbaşa bırakıyorum.

Keyifli okumalar.

İSLAM
DİNİ
KALICI
TAHARA

14. UZMANINA SORDUK
Şule TÜZÜN

18. KALPLERİN HUZURU NEREDE SAKLI?
Sena UÇAR TAŞ

20. RIZAYI KAZANMANIN YOLU
Dr. Yıldırım KAPLAN

22. Bİ' KAHVE?
Gülsüm KARAPINAR

24. GÖRMESEK DE BİLİYORUZ, DUYUYORUZ, SEVİYORUZ
Bülent ACUN

26. BAYRAM RÜZGÂRI
Musa TEKTAŞ

28. EVLİLİKTE ALMA VERME DENGESİ
Cihan ULUÇ

32. ÇOCUKLARDA YALAN SÖYLEME DAVRANIŞI: GELİŞİMSEL SÜREÇ VE EBEVEYN YAKLAŞIMLARI
Zehra DEMİRHAN

04
ALTERNATİF MANEVİYAT PAZARI OLARAK YENİ ÇAĞ İNANIŞLARI
Doç. Dr. Emine BATTAL

10
ARAYIŞTAN SAVRULUŞA MODERN ÇAĞ İNANIŞLARI
Prof. Dr. Ali AYTEN

38
KİBİRLE GÖĞE AĞMAZ KİŞİ
Gülşen ÜNÜVAR

HAZİRAN
2025

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Zeynel Abidin AKDUMAN

Editör
Mustafa BERK

Yayın Koordinatörleri
Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Dudu ALKAN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
Epa-Mat Basım Yayın Prom. San. Tic. Ltd. Şti
www.epamat.com.tr

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

54

İSHAK PAŞA SARAYI KARTALLAR YÜKSEK UÇAR

SümeYra YAMAN

34. NEZİR

Sema BAYAR

40. EVLİLİKTE KARŞILIKLI GELİŞİM VE DESTEK

Büşra BOZKURT

44. DEEPFAKE TEKNOLOJİSİ VE GERÇEKLIK ALGISI

Meryem KILIÇ

46. MEHMET ÇEBİ İLE SÖYLEŞİ

Mahir KILINÇ

50. KESME TAŞLAR

Şerife DOĞAN

62. KALMAK, YAŞAMI GÖZE ALMAK

İshak KOÇ

64. ÇEVRE KİRLİLİĞİ VE SAĞLIĞIMIZ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Şule TÜZÜN

66. MEDİNE MÜDAFİİ FAHREDDİN PAŞA: VATAN, İMAN VE ONUR UĞRUNA BİR DİRENİŞ

Ahmet ÖZPEK

70. TAKVİMLERİN GÖLGESİNDE ZAMANIN SAKLI YÜZLERİ

Zeynep KAYSERİ UZUN

74. MUHLİSE BUBİ

Meryem DALĞIÇ

76. FİTOTERAPİ VE BAĞIŞIKLIK SİSTEMİ

Dr. Ahmet ÇELİK

78. BULMACA

Ali OSMANOĞLU

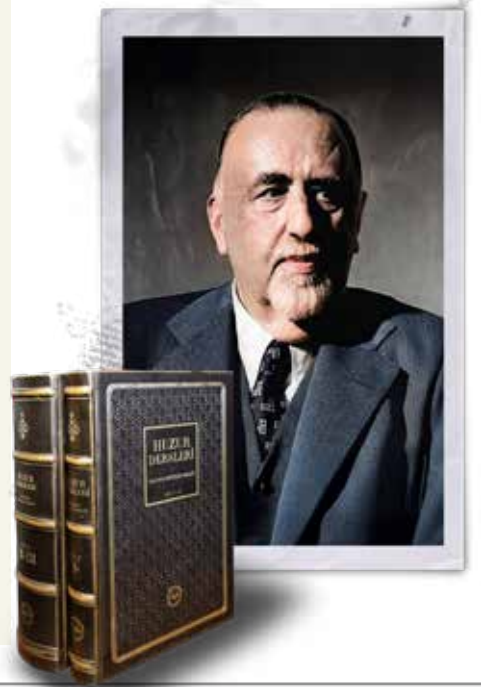
80. KİTAPLIK

Süreyya MERİÇ

58

EBUL'ULÂ MARDİN VE HUZUR DERSLERİ

Sezer ŞİMŞEK

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı
TC Ziraat Bankası, Mustafa Kemal
Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 23.05.2025

Baskı

İhlas Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas
Plaza No: 11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
Tel: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

ALTERNATİF MANEVİYAT PAZARI OLARAK YENİ ÇAĞ İNANISLARI

■ Doç. Dr. Emine BATTAL

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Bir dönemin teorisyenleri geleneksel dinlerin sunduğu anlamlandırma şekillerini reddetme yoluna gitmiş, dinin etkisini yitireceği ve onun yerine artık dünyada bilimsel düşüncenin egemen olacağı varsayımında bulunmuşlardır. Ancak görünen o ki bugün gelinen nokta bir dönem oldukça popüler olan bu beklentileri boşa çıkarmıştır. Nitekim dinsel çoğulculuğun egemen olduğu bir dinî ortamın belirmeye, toplumsal ve coğrafi hareketliliğin artmaya, eğitim imkânlarının çoğalmaya, geleneksel meslek, değer, din ve otorite yapılarının zayıflamaya yüz tuttuğu yirminci yüzyıldan itibaren birtakım dinî oluşumlar kendini göstermeye başlamıştır. Yeni dinî hareketler adı verilen bu oluşumların ve bu kavramın çatısı altında yer alan Yeni Çağ (New Age) inanç akımlarının yükselişi modern dünyada dine yönelik eğilimlerin ortadan kalkmadığını gözler önüne sermiştir. Bir diğer ifadeyle din; birey ve toplumların hayatındaki varlığını devam ettirmiş, değişen ise sadece bir kısım modern fertlerin inanma biçimleri olmuştur.

Kendini manevi açıdan boşlukta hisseden modern bireye bir anlam sunma amacındaki Yeni Çağ inanışları, etkin bir şekilde hayatımıza girmeyi başarmıştır. Dahası okuduğumuz kitaplar, dinlediğimiz müzikler, seyrettiğimiz dizi ve filmler, ziyaret ettiğimiz internet siteleri ve kullandığımız sosyal medya platformları söz konusu Yeni Çağ maneviyat anlayışlarının her geçen gün daha da fazla tanınmasını sağlamıştır. Neticede bu inanç biçimleri bilhassa popüler kültürün etkisiyle Türkiye’de de hatırı sayılır bir varlık göstermeye başlamıştır. Geleneksel dinî pratiklerden daha ziyade kişisel deneyimi ön plana çıkarmaları onları ilgi odağı hâline getirmiş ve tercih edilirliliklerini artırmıştır. Doğal olarak bu durum, kültürel dünya ve dinî alandaki değişimleri beraberinde getirmiştir.

Peki, birey ve toplum hayatında bu denli dönüştürücü bir etki bırakan Yeni Çağ tam olarak nedir? Hibrit yapısı gereği kavramın net bir tanımı yapılamamaktadır. Buna karşın yine de Yeni Çağ inanışlarının genellikle merkezi bir organizasyonu bulunmayan, otoritesiz, kişisel gelişim odaklı, bireyi merkeze alan hibrit inanç formları olduğu söylenebilir. Bir diğer ifadeyle Yeni Çağ, Batı’daki ezoterim, okültizm ve romantizmden tutun da Doğu’daki Budizm, Hinduizm, Taoizm ve Sufizm’e varıncaya kadar çok çeşitli dinî ve felsefi sistemden beslenen

spiritüel bir akım olma niteliğindedir. Birbirinden farklı “eski” sistemlerden alınan inanç ve ritüeller, “yeni” yorumlarla şekillendirilerek günümüz insanına hitap eder hâle getirilmiştir. Neticede geleneksel dinlerin yanı sıra salt maddeci bilim anlayışına da alternatif öneren çok sayıda Yeni Çağ inanışından bahsedilir olmuştur. Bir bakıma eski diniyle anlaşılmayanlara, binlerce çeşitlilik barındıran yeni maneviyat biçimlerinden dilediğini seçme imkânı sunulmuştur.

Söz konusu inanışların her biri, kendine özgü inanç

» New Age inanç akımlarının yükselişi modern dünyada dine yönelik eğilimlerin ortadan kalkmadığını gözler önüne sermiştir. Bir diğer ifadeyle din; birey ve toplumların hayatındaki varlığını devam ettirmiş, değişen ise sadece bir kısım modern fertlerin inanma biçimleri olmuştur.

ve pratiklere sahiptir. Her ne kadar durum böyle olsa da hiç ortak öğretiye sahip olmadıkları söylenemez. Zira Yeni Çağ inanışları, merkezî öğretileri bakımından incelendiğinde hemen hepsinde öne çıkan üç temel unsur tespit edilebilir. Bunlar; hayatı daha nitelikli kılma, mükemmeliyeti yakalama ve kurtuluşa ulaşma şeklinde sıralanabilir. Söz konusu temalar üzerinde açıklamalar yapan ve kendilerince ideal bir yaşamın yollarını göstermeye çalışan Yeni Çağ inanışları, bu doğrultuda çeşitli uygulamalar da önermektedir. Bu uygulamalar arasında meditasyon, yoga, reiki, holistik sağlık, akupunktur, theta healing, bioenerji, astroloji, olumlama, astral seyahat, medyumluk ve aracılık teknikleri gibi birçok örnek sıralanabilir. Bir hareketten diğerine çeşitlilik gösteren bu uygulamalara yakından bakıldığında, alternatif şifadan kişisel gelişim ve ruhsal aydınlanma ile geleceği inşa etmeye kadar çeşitli teknikler barındırdıkları fark edilebilir. Buradan anlaşılabileceği üzere Yeni Çağ kapsamındaki maneviyat biçimlerinin faaliyet gösterdiği öncelikli alanlar şifacılık, kişisel gelişim ve medyumluktur. Tam bu noktada bir hususa daha işaret etmekte yarar var; Yeni Çağ maneviyat anlayışlarındaki bazı uygulamalar, geleneksel dinlere mensup toplumlarda karşılaşılan fal ve büyüye dayalı bazı batıl inançların uzantısı izlenimine sahiptir.

Yeni Çağ anlayışlarının, dinî söylemden daha ziyade sağlıklı yaşam stratejisi ya da kişisel gelişim tekniği vurgusuyla kendilerini tanıtmayı tercih etmeleri de insanlar nezdinde kabul edilirlüklerini artırmaktadır.

Bir yandan insanların manevi duygularına hitap eden diğer taraftan da fiziksel, zihinsel ve ruhsal iyi oluş vaatleri sunan Yeni Çağ inanışlarının geleneksel dinlere bir başkaldırı, onların dinî otoritelerine bir meydan okuyuş olduğuna yukarıda atıfta bulunmuştuk. Genel tavır bu olmakla birlikte Yeni Çağ inanışları, zaman zaman geleneksel dinlerin içine entegre edilebilmektedir. Nitekim ülkemiz özelinde konuşacak olursak farklı dinlerden ödünç alınan kavramlarla Müslüman gibi

yaşamının alternatif yollarını oluşturmaya çalışan kişi ve grupların varlığından söz edilebilir. Kaldı ki sosyal medya platformlarında meditasyon, reiki, astral seyahat, bioenerji, holistik sağlık, astroloji, kehanet ve benzeri kavramlar kullanılarak bir tarama yapıldığında Yeni Çağ havuzu içerisinde değerlendirilebilecek çok sayıda hesaba erişilebilmektedir. Türkiye’de yaşayan kişiler tarafından yönetilen ya da Türkiye’de yaşayan yüzlerce kişi tarafından takip edilen bu

hesapların bir kısmında Yeni Çağ’ın sunduğu dünya görüşünün İslami öğretilerle harmanlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu yöntem hem dindar bir Müslüman kimliği sergileyenlere hem de seküler bir yaşam tarzını tercih edenlere ulaşmayı kolaylaştırabilmektedir. Zira bireyler, böylece kendilerini Müslüman, Hristiyan, Yahudi, Budist ya da Hindu olarak tanımlamaya devam ederken diğer taraftan da Yeni Çağ inanışlarının takipçisi konumuna yerleştirebilmektedir. Yeni Çağ

anlayışlarının, kendilerini dinî söylemden daha ziyade sağlıklı yaşam stratejisi ya da kişisel gelişim tekniği vurgusuyla tanıtmayı tercih etmeleri de insanlar nezdinde kabul edilirliliklerini artırmaktadır. Çünkü din değiştirmek zorunda olmadıkları düşüncesi, bireylerin bu tür akımlara yönelmesini kolaylaştırıcı bir etki barındırmaktadır.

Burada Yeni Çağ inanışları ile İslami öğretiler arasında bir örtüşmenin olup olamayacağı sorusu akla gelebilir. Konuya yüzeysel bakıldığında her iki tarafın da, insanın daha iyi bir hayata kavuşmasını ve kurtuluşa ulaşmasını hedeflediği söylenerek soruya evet cevabı verilebilir. Ancak biraz daha detaya inildiğinde önemli farklılıklar tespit edilecektir. Bir kere, Yeni Çağ inanışlarında daha ziyade panteist bir vurgu egemendir. Buna göre evrenin kendisi başta olmak üzere evrende bulunan hemen her şey tanrısal özelliklere sahiptir. Bu düşünceden hareketle Yeni Çağ dinî akımları, insanların da aslında tanrısallık barındırdıklarını fakat bunun farkında olmadıklarını savunmaktadır. Sunduğu öğreti ve uygulamalarla insanları bu yüceliğe erdirmeyecekleri yani tanrısal statüye kavuşturabilecekleri vaadinde bulunmaktadır. Buna karşın İslam'da Allah evrenden bağımsız, her şeyin yaratıcısı ve aşkın bir varlıktır. Bir diğer ifadeyle İslam'a göre kutsal olan Allah'tır; insanların doğaüstü güçleri

yoktur, aciz varlıklardır ve Allah'a muhtaçtırlar. Bir başka husus, Yeni Çağ inanışlarının dünyada başarı ve mutluluğu yakalamaya odaklı olmalarıdır. İslam ise dünyevi mutluluğun yanı sıra mutlu bir ahireti de hedeflemektedir. Yine Yeni Çağ inanışlarında önerilen ibadetler terapi amaçlıdır; zihinsel, ruhsal ve fiziksel bir iyileşme vaadi taşımaktadır. İslam'da ise ibadetlerin böyle bir amaca matuf olduğu söylenemez. İslam'da ibadetler, Allah'a yakınlaşmak amacıyla yapılmaktadır. Bir başka farklılık ise otorite anlayışlarındadır. Yeni Çağ akımlarında dinî otorite

bireylere, yani grupların karizmatik liderlerine atfedilmektedir. İslam'da ise dinî açıdan mutlak otorite yetkisi Allah'a ait kabul edilmektedir. Özetle İslam'ın; aşkın bir yaratıcıya iman edilmesi, insan hayatının bu yaratıcı tarafından kontrol edilmesi ya da sınırlandırılması, insanın ahirette ödüllendirileceği ya da cezalandırılacağı fikrine karşı çıkan Yeni Çağ maneviyat anlayışlarını dinî açıdan meşru kabul etmesi mümkün görünmemektedir.

İnsanlara birçok seçenek arasından seçim yapabilme olanağı tanıyan Yeni Çağ

uygulamalarına sadece maneviyat ihtiyacıyla değil iş, sağlık, motivasyon, fiziksel ve psikolojik iyi oluş gibi çeşitli konularda destek almak amacıyla başvurulması zamanla dünyanın her yerinde büyük ve pahalı kişisel gelişim pazarlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Çünkü bireyin gelişimini sağlayacak her türlü deneyim, tanıtım seansları haricinde ücret karşılığında sunulmaya başlamıştır. Yeni Çağ akımlarının üye sayıları ve faaliyet alanlarına istinaden paraya ihtiyaç duymaları elbette olağan karşılanabilir. Ancak istenilen paranın miktarı, nasıl toplandığı ve nerelere harcandığı gibi hususlar soru işareti oluşturabilmektedir. Nitekim manevi, dinî ve kişisel gelişim sunma iddiasındaki bazı oluşumlar eğitim, kurs ve benzeri hizmetlerden kazandıklarıyla ciddi bir servet edinebilmiştir. Yeri gelmişken alternatif bir inanç ve terapi sistemi olarak nitelendirilen sayentoloji hareketinin kurucusu Lafeyette Ron Hubbard'a atfedilen "Kelimesi 1 sente hikâye yazmak saçmalıktır. Eğer biri gerçekten 1 milyon dolar kazanmak istiyorsa, bunun en iyi yolu kendi dinini kurmasıdır." şeklindeki söze de değinmeden geçmek istemiyoruz. Zira bu ifade bazı Yeni Çağ inanış biçimlerinin ekonomik çıkar sağlama idealiyle hareket edebileceğini ortaya koymaktadır. Üstelik günümüz dünyasında, elde ettikleri servet sayesinde lüks

Okuduğumuz kitaplar, dinlediğimiz müzikler, seyrettiğimiz dizi ve filmler, ziyaret ettiğimiz internet siteleri ve kullandığımız sosyal medya platformları söz konusu Yeni Çağ maneviyat anlayışlarının her geçen gün daha da fazla tanınmasını sağlamıştır.

içerisinde yaşayan grupların varlığı da artık çok sıra dışı bir durum değildir. Dolayısıyla Yeni Çağ uygulamalarının zaman zaman bir istismar aracına dönüşebileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Popüler kültürün bir parçası hâline gelerek farklı hayat tarzlarına nüfuz edebilen, bir başka ifadeyle her şekle girebilen her dine ait unsuru kendi amacı için kullanabilen Yeni Çağ akımlarıyla tanışma, hiç şüphesiz ki günlük hayatın olağan akışı içerisinde gerçekleşmektedir. Bir şekilde sık sık karşılaşılan bu maneviyat anlayışları, bilinçli bir tercihe olduğu kadar

gayriihtiyari bir biçimde de benimsenebilmektedir. Bu nedenle dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yaygın bir kültürel forma dönüşen bu tür inanç ve uygulamalar hakkında farkındalık sahibi olmak her geçen gün biraz daha önem kazanmaktadır. İşte bu nokta, genelde medya okuryazarlığı daha özeldir ise dijital medya okuryazarlığı konusunda gerek yetişkin gerekse genç bireylerin yeterliliklerinin artırılması gerektiğini göstermektedir. Kanaatimizce dinî medya okuryazarlığı becerisi kazanması, bireylerin Yeni Çağ akımlarının dijital mecralardaki faaliyetleri karşısında pasif konuma düşmemesi açısından oldukça önemlidir. Zira bu yeterlilik sayesinde bireyler, maruz kaldıkları içeriklere farkındalıkla yaklaşabilecek ve onları bilinçli bir şekilde inceleyebileceklerdir.

Kaynakça

- Burcu Doğan Koçak, *Anlam Arayışı ve Alternatif Kutsallıklar-Türkiye'de Yeni Çağ İnanışları ve Pratikleri*, Kedidedi Yayıncılık, Kırklareli: 2024.
- Enis Doko, *Bilimsel Cizemler ve Yalanlar*, Destek Yayınları, İstanbul: 2018.
- Gülenay Pınarbaşı, *Spiritüel Ağ: Sosyal Medya ve Yön Değiştiren İnançlar*, Okur Akademi Yayınları, İstanbul: 2021.
- Hesna Serra Aksel, *Yeni Çağ Dini: Ezoterik Geleneğin Popüler Kültüre Dönüşümü*, Eski Yeni Yayınları, Ankara: 2022.
- Kurtuluş Cengiz, Önder Küçükural, Hande Gür, *Türkiye'de Spiritüel Arayışlar*, İletişim Yayınları, İstanbul: 2021.
- Süleyman Turan, *Abusionem: Yeni Dini Hareketlerin İstismar Dünyası*, Okur Akademi Yayınları, İstanbul: 2022.

ARAYIŞTAN SAVRULUŞA MODERN ÇAĞ İNANISLARI

■ Prof. Dr. Ali AYTEN

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Maneviyat; maddi ve materyal olmayan, maddi olana hareket ve canlılık veren, anlam, amaç ve değer kazandıran, bireyin maddi boyutunu ve kendini aşmasını mümkün kılan şeylerin tamamı için kullanılan genel bir isimlendirmedir. Sosyal bilimlerde giderek daha yoğun bir şekilde manevi boyut insanın biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutuna ilave dördüncü bir boyut olarak kabul edilmektedir. Geçmişte geleneksel anlayışlarda maneviyat daha ziyade dinin ve dindarlığın sınırları içerisinde tanımlanmış, dinin ve dindarlığın özü daha deruni tarafını içeren bir kutsallık arayışı olarak görülmüştür. Ancak günümüzde özellikle bireyselleşmiş ve sekülerleşmiş Batı toplumlarında maneviyat dendiğinde dinî ve kültürel unsurlar taşısa da dinin dışında da var olabilen bireyselleştirilmiş ve aşkın olanla bağı koparılmış bir kutsallık arayışı kastedilmektedir. Batı toplumlarındaki bu durum sosyolojik boyutta “Dindar değilim ama maneviyatım oldukça yüksektir.” sözüyle ifade edilmiştir. Batı toplumlarındaki bu olgusal durum, sosyal bilimlerin bazı alanlarında örneğin sosyoloji ve psikolojide bu iki kavramın farklı olarak tanımlanması ve ölçülmesini beraberinde getirmiştir. Hatta örneğin din psikolojisi alanında maneviyatın bireysel bir teşebbüs olmasından da yola çıkılarak din ve maneviyat

verilmiştir ki din psikolojisi alanının ismi din ve maneviyat psikolojisi olarak değiştirilmiştir.

Amerika ve Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında Müslüman ülkelerde genel olarak bireylerin manevi ihtiyaçlarını ve iyi oluşlarını geleneksel dinî değer ve inançları bünyesinde karşıladıkları söylenebilir. Bu çerçevede Türkiye’de bireylerin önemli bir kısmı için maneviyat hâlâ dinî değerler, dua, ibadetler, dinî emir ve yasakların bireysel ve toplumsal hayata yansıtılmasında karşılaşılan deruni duygular çerçevesinde oluşmaktadır. Ancak her ne kadar toplumun tamamına genellenecek bir durum olmasa da küresel anlamda etkili olan bireyselleşme ve dünyevileşmenin de etkisiyle Türkiye’de orta sınıfın üstü eğitilmiş ve genellikle kadın bireyler arasında spiritüel arayışların (yoga, reiki ve meditasyon gruplarına katılma, spiritüel enerji bazlı inançlara sahip olma vb.) yaygınlaştığına dair bulgular (Cengiz, Küçükkural ve Gür, 2021) da bulunmaktadır. Bu durum özellikle gençler arasında daha bariz bir hâl almaktadır.

Bugünün gençleri internet çağında doğan “dijital yerliler” ya da “internet nesli” olarak isimlendirilen bireylerdir. Z kuşağı da denilen bu neslin en temel özellikleri 1995 sonrası yani internetin yaygınlık kazanmasından sonra doğmuş olmaları ve çevrim içi bağlantıya önem veren ve bilgi kaynaklarını sadece yakın çevresiyle sınırlandırmayan bireyler

olmalarıdır. Bu neslin yetişkin hayatına ve yetişkin hayatının getireceği sorumluluklara olan ilgileri daha düşüktür. Kendi kimliklerini hâlihazırda mevcut kurumsal yapılar üzerinden tanımlamak yerine çevrim içi bilgilerle de harmanlayarak yeniden inşa etme ve kurumsal, geleneksel yapılara alternatifler oluşturma eğilimleri daha yüksektir. Günümüzde özellikle gençler arasında Yeni Çağ (New Age) arayışlarını da içeren manevi akımlara ve oluşumlara olan ilgi giderek artmaktadır. Genel olarak bakıldığında maneviyat arayışlarının temelinde bireyselleşen ve sekülerleşen bireylerin kutsallık arayışlarını geleneksel ve kurumsal anlam sistemlerinin dışında karşılama eğilimleri yer almaktadır. Bu eğilim, mevcut kurumsal dinî yapıların dışında kimi zaman mevcut olandan esinlenerek bireysel insani unsurların eklendiği eklektik yapılar hâlinde kendini göstermiştir. Dijital dünyanın verdiği imkânlar bu süreci hızlandırmış, bireyler kendi kişisel kurgu dünyalarında pek çok farklı dijital kaynaklardan da etkilenecek ürettikleri maneviyat içerikli görüşlerini daha hızlı bir şekilde pazarlayabilmektedirler. Dijital imkânların sunduğu pazarlama ve etkileme seçenekleri yeni dönemde kazanılan tüketim alışkanlıklarıyla birleştiğinde geleneksel olan görece daha korunaklı olan ve bireysel muhayyilenin müdahalesine daha az imkân tanıyan yapılara göre bu tür maneviyatçı arayışlar daha çok rağbet bulmakta

ve gençlerin dinî ve manevi kimliklerini karşılamada etkili olmaktadır. Bu durum farklı yoğunluklarda olsa da pek çok toplumda görülmektedir.

Dünyada manevi arayışlar söz konusu olduğunda akla ilk gelen Batı’da New Age olarak isimlendirilen Yeni Çağ akımlarıdır. Bu akımlar, aslında Batı’da 1980’lerden sonra popüler olmaya başlamıştır. Söz konusu akımlar arasında gizil doğa güçlerine inanmayı içeren okültizm yaklaşımları, insanın potansiyellerini optimal düzeyde geliştirmeyi içeren insani potansiyel yaklaşımları, tabiatı kutsallaştırmayı içeren doğal maneviyatçılık, yeni pagan anlayışlar, wicca denilen büyücülük, şamanizm ve satanizm sayılabilir. Bu eğilimlerin sınırları muğlaktır ve aralarında oldukça esnek geçişler söz konusudur. (Köse, 2017) Bunların en temel özellikleri günümüzde dijital imkânlarla birlikte çok geniş kitlelere ulaşabilmeleri ve bireylerin özellikle, gençlerin kimlik, anlam ve aidiyet ihtiyaçlarına daha acil ve bireyi sorumluluk altında bırakmayacak çözümler sunmalarıdır. Bu özellikleriyle de mevcut kurumsal dinî yapılara alternatif oluşturmakta, maneviyatçı ve dinimsi yapılarıyla bireylerin dinî kimlik ve anlam arayışlarına, kendini bulma ve hayatta bir yer edinme ihtiyaçlarına palyatif çözümler üretme iddiasındadırlar. Bireyi, heva ve heveslerini, ihtiyaç ve arzularını ön planda tutan içerikleriyle bu tür manevi akımlar günümüz dijital

dönemde kolektif bağlarından daha çok kopan, kolektif davranış kalıplarından ve anlam örüntülerinden giderek uzaklaşan bireyler için daha cazip, pratik ve deneyimlemesi farklı ve külfetsiz yapılar olarak kendilerini sunmaktadırlar. Bu tür manevi yaklaşımlar, kurumsal ve geleneksel dinî içerikleri de kendi sistemlerine dâhil etmekten hiç çekinmemektedirler. Çünkü geleneksel dinî yapılardan alınacak örüntüler, davranış kalıpları bireyler için manevi bir aşinalık oluşturmakta ve bu yeni içeriğin daha hızlı ve güçlü kabullenilmesini sağlamakta, ayrıca oluşabilecek muhtemel dirençleri de kırmaktadır. Bu tür yaklaşımlarda astrolojik yorumlar, kehanetler, rüya yorumlamaları, semavi dinlere ait mistik yorumlar (Hristiyan mistisizmi, kabala ve sufi içerikler), fizik, tıp, psikoloji ve biyolojiye dair bilimsel kavramlar ve gerçeklikler (kuantum, bilinçdışı, epigenetik, motivasyon), şaman ve pagan unsurlar hep bir arada eklektik olarak yer alabilir. Bu da ortaya konulan ürünün daha çok insan tarafından tercih edilmesini sağlamaktadır. Çünkü herkes istek ve arzusuna göre bir şeyleri bu pazarda bulabilmektedir. Bu tür manevi yaklaşımların bir kısmı ürettikleri manevi içerikleri piyasa ekonomisinin kuralları çerçevesinde insanlara sunmaktadırlar. Maddi karşılığının olması, bu tür gruplara katılanlar için yaptığı uygulamanın anlamlı ve faydalı olarak algılanmasını da sağlamaktadır. Çünkü insan için bedelini ödediği

şey değerlidir ve anlamlıdır. Bu psikolojik fonksiyon bu tür uygulamalara katılanların zihin dünyasındaki sorgulamaları da azaltmaktadır. Aynı zamanda kendilerini tüketim kültürü, eklektik ve sekülerleştirilmiş bir yapı içerisinde pazarlayan bu manevi yaklaşımlar tüketim alışkanlıklarının bir parçası ve dinî açıdan nötr olarak algılandıkları için kişiler tarafından dinî hassasiyetlerini tehdit edecek derecede riskli görülmemektedir. O nedenle namaz kılan, oruç tutan birisi bu tür manevi yaklaşımları benimseyebilmekte, maneviyatçı yaklaşımların uygulamalarını rahatlıkla uygulayabilmektedir.

Maneviyatçı yaklaşımlar genel olarak tıbbı, fizik anlayışına,

New Age akımlar; bireyi, heva ve heveslerini, ihtiyaç ve arzularını ön planda tutan içerikleriyle günümüzde kolektif davranış kalıplarından ve anlam örüntülerinden giderek uzaklaşan bireyler için daha cazip, pratik ve deneyimlemesi farklı ve külfetsiz yapılar olarak kendilerini sunmaktadırlar.

psikolojik verilere, maneviyat ve doğa anlayışına dair yeni bakış açıları getirmektedir. Bu anlayışları ve bilgileri herkesin anlayabileceği bir formatta ancak bilimsellik kılıfından çıkarmadan ele almaktadır. Eski geleneksel iyileşme ve sağaltım yöntemlerini modern kavramsallaştırmalarla eklektik bir şekilde sunmaktadırlar. Bu tür maneviyatçı yaklaşımlarda doğa mutlak kutsaldır. Doğayı yaratıcısıyla olan bağından koparan ve bu yönüyle geleneksel dinlerden ayrıran bu yaklaşım, doğanın bizatihi yaratıcı olduğu tezini savunur. O nedenle yaratıcılık vasfı olan doğa aynı zamanda huzur verici ve iyileştiricidir. İnsanı doğaya karşı sorumlu kabul eden bu tür maneviyatçı yaklaşımlar, doğayı aşkın olan yaratıcısından kopardıkları için bireylerin kutsallık arayışını kendi kurdukları yapay kutsallık ortamında yeni dua şekilleri, ayinler ve ritüellerle karşılamaya çalışırlar. İnsan benliğine aşırı değer atfeden ve yücelten bu tür yaklaşımlarda insanın değeri Yaradan'dan ötürü değildir. İnsan benliği ebedidir ve sınırsız güçlere sahiptir. Her insan biraz kutsaldır bu anlayışlara göre, kozmik bilincin bir parçasıdır. İnsan yeterince meditasyon yaptığı ve düşünce gücünü kullanabildiğinde evrendeki sınırsız enerji potansiyeliyle irtibat sağlayabilir, ondan istifade edebilir, kendini gerçekleştirebilir ve aşabilir.

Sosyal bilimler maneviyatı bireyin temel bir boyutu olarak görmüştür. Örneğin psikolojide kimi psikologlar maneviyatı zekânın türü ya da kişiliğin

boyutu olarak değerlendirmiştir. Nasıl ki insanın biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutu varsa manevi bir yönü de vardır ve bu boyutunun da sağlıklı bir şekilde tatmin edilmesi bireyin bütüncül sağlığı ve uyumu için oldukça önemlidir. Biyo-psikososyal ihtiyaçları tatmin edilen ancak manevi ihtiyaçları ihmal edilen birey bu ihtiyacı bir şekilde tatmin etme yoluna gider. Bu durumu oluşturan sebepler arasında kimi zaman ailenin dinî ve manevi kültür aktarımındaki eksiklikleri kimi zaman da toplumda üretilen dinî ve manevi içeriğin bireyler tarafından ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde yararlı bulunmaması etkili olabilir. Genel olarak maneviyatçı akımlara bireylerin, özellikle gençlerin yönelmesinin sebepleri şu şekilde ifade edilebilir. Sanayileşme ve şehirleşmenin getirdiği yeni toplumsal yapı içerisinde bireyin kurumsal dinî yapılarla olan ilişkisi zaman içerisinde değişmiş, bireylerin sosyal çevreleri geleneksel dinî kurumlar çerçevesinde oluşmayıp bireysel tercihler etrafında şekillenmeye başlamıştır.

Her insan, zaman zaman gündelik hayatında zorluklar yaşadığında ya da hayatının istediği gibi gitmediğini düşündüğü durumlarda hayatın anlamını daha derinden sorgulama eğilimi sergileyebilir. Bu tür durumlarda kişi, içerisinde bulunduğu kültürel durumun dışında da yeni arayışlara girebilir. Dijitalleşen dünyada görünürlük kazanan maneviyatçı eğilimler bireyin

bu tür ihtiyaçlarına cevap verme iddiası taşır.

Sosyalleşme süreci her bireyin hayatında yaşadığı doğal bir süreçtir. Özellikle gençler, sosyalleşme ve kimlik kazanım süreçlerinde sorunlar yaşadıklarında aidiyet ihtiyaçlarını gidermek ve geleneksel yapıların sırtlarına yükleyecekleri mesuliyetlerden kaçmak için aidiyet imkânı sunan ama fazlaca mesuliyet gerektirmeyen maneviyatçı akımları denemek isteyebilir. Manevi yaklaşımlar kimi zaman bireylere bilimsel çevrelerin vadedemediği şifa ve sağaltımı vadederek ya da bunları daha az bir maliyetle sunarak taraftar toplayabilirler. Bazen maneviyatçı yaklaşımlar bilimsel yaklaşımların sunduğunu daha ucuza ve kısa sürede temin etme iddiası taşırlar. Bilinçdışı temizliği, enerji temizliği, ata dizilimi terapisi, şifalı otlar ve taşlar vb. gibi. İnsan, yapısı gereği her zaman rasyonel bir varlık olarak kalamaz. Bazı insanlar kimi durumlarda örneğin çaresizlik anlarında irrasyonel tutum içerisine girerler. Kimi bireyler ise kişiliklerinin bir parçası olarak mistik, ezoterik ve doğaüstü bilgilere merak ve ihtiyaç duyarlar.

Sonuç olarak Türk toplumu, genel itibarıyla maneviyatı hâlen büyük oranda dinî inanç ve değerler dairesinde algılamaktadır. Bu konuda Batı ülkeleriyle Türkiye karşılaştırması yapan araştırmaların bulguları da bunu destekler niteliktedir. İslam'ın Batı'daki gibi net bir kurumsal

yapısının olmaması, insanların bireysel tecrübelerinde yaşadıkları aşkınlık hissini de Allah ile kurulan bağ olarak görmelerine neden olmaktadır. Bu da Müslüman zihinlerde din ve maneviyatın birbirine yakın yerlere kodlanması anlamına gelmektedir. Hem camide namaz kıldığında hem de gün batımında doğadaki ahengi seyrettiğinde Allah'ı anmaktadır. Çünkü Müslüman zihinlerde Allah ile aşkın varlık birbirinden ayrı değildir. (Düzgüner, 2021) Ayrıca Türkiye'de bireylerin kimlik olarak kendilerini dinin ötesinde bir maneviyatçı olarak görmeleri, bunu kabullenmeleri ve sözlü olarak ifade etmeleri birkaç nesil alabilir. Türk halkının bir kesimi için türbelerde yapılan uygulamalar ve türbe inancı çerçevesinde oluşan halk inançları her ne kadar dinî otoritelerce dine aykırı nitelse de insanlar yaptıklarını dinî motivasyonla yaptıklarını belirtmektedirler. Tüm bu gelişmeler, modernleşmenin ve şehirleşmenin getirdiği şartlar altında dinî ve manevi alanına dair dönüşümler yaşayan bireyler için değişen şartların gerekliliklerini kuşatacak manevi bir danışmanlık sürecinin yararlı olabileceğini akla getirmektedir.

Kaynakça

- Ö. Küçükural, K. Cengiz ve H. Gür, *Türkiye'de Spiritüel Arayışlar: Deizm, Yoga, Budizm, Meditasyon, Reiki vb. İletişim Yayınları*, İstanbul:2021.
- S. Düzgüner, *Maneviyat Algısı ve Yansımalar*, Çamlıca Yayınları, İstanbul:2021.
- A. Köse & A. Ayten, *Din Psikolojisi*, 12. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul:2021.
- A. Köse, *Milenyum Tarikatları*, 5. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul:2017.

New Age akımlar, bireyselliği öne çıkararak gerçeklikten kopmaya ve özellikle Allah sevgisi ve O'na hesap verme düşüncesi gibi insan davranışları üzerinde son derece etkin olan manevi bir otorite ile bağın zayıflamasına yol açmaktadırlar.

■ Söyleşi: Şule TÜZÜN

Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR

Günümüzde insan, bilgi çağının sunduğu imkânlara rağmen ruhunu tatmin edecek kalıcı bir huzura ulaşmakta güçlük çekmektedir. Bireyselliğe itilen ve anlık ruhsal tatminlere teşne hâle getirilen modern insan varoluşsal sorgulamalarla yeni anlam arayışları içinde buldu kendini. Bu yeni maneviyat anlayışı, bireye geçici bir rahatlama vadetmekte; ancak köklü bir inanç sisteminin sağladığı derin tatmini ise sunamamaktadır. Zira insan fitratı, batıl ideolojilerin sunduğu yapay ve geçici tatminlerle değil ancak hakikatin rehberliğiyle sükûna erebilir. Bizler de modern toplumlarda giderek artan New Age akımlarını İslam'ın rehberliğinde masaya yatırdık ve Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Prof. Dr. Metin Özdemir'e sorduk...

Çılgılık atmalı, ağlamalı enerji seanslarından kuantum düşünceye kadar “New Age” adı verilen yeni dönemin manevi arayışları âdeta sektör hâline gelmiş durumda. İslam’ın bireysel ve toplumsal rehberliğini göz önünde bulundurarak söz konusu akımı İslami perspektiften değerlendirir misiniz?

Âlemlerin yaratıcısı, her şeyin sahibi ve bütün işlerin sonunda dönüp kendisine varacağı Allah Teâlâ’ya inanç ve güvenden mahrum kalan insanlar, kuantum fiziğinin yanlış yorumundan hareketle, düşünce dâhil her şeyin aslının enerji olduğu, dolayısıyla düşünce enerjisinin evrensel enerjiyle etkileşime girerek hayatlarındaki tüm olumsuz gidişatı durdurup kendileri için yepyeni bir hayatı başlatabileceği şeklinde yeni bir inanç geliştirmişlerdir. Son derece belirsiz ve muğlak varsayımlara dayanan bu türden inançlar, kişide geçici bir rahatlama ve umut oluştursa da asla ona aradığı gerçek huzuru ve mutluluğu vermeye yetmeyecektir. Zira bu tür inançların hiçbirisi, insanın tarih sahnesine çıktığı andan itibaren sormaya başladığı “Ben burada niçin varım, dünyada bana yüklenen asıl misyon ve görev nedir, öldükten sonra beni yeni bir hayat mı karşılayacak yoksa ebedî olarak yok mu olacağım?” gibi temel sorularına cevap verememektedir. Enerji seanslarında çılgılık atıp ağlayarak Aylan bebeğin Akdeniz sahillerinde kıyıya

vuran cesediyle ilgili insani ve vicdani duygularınızı harekete geçiren derin bir şuur kazanamazsınız. Çünkü bir tür enerji olan düşüncenin evrensel enerjiyle etkileşime geçerek hayata yön verebileceği inancı, bize bir sorumluluk yüklemeyebilir. Aksine sadece bizde söz konusu seanslar esnasında deneyimleyebildiğimiz bir iki saatlik geçici bir rahatlama sağlayabilir. Buna karşılık “Zerre miktarı iyilik yapanın onun karşılığını göreceği, zerre miktarı kötülük yapanın da onun karşılığını göreceği (Zilzal, 99/7-8)” düşüncesini zihinlerimize kazıyıp kalbimizin derinliklerine yerleştiren bir ahiret inancı, bize büyük sorumluluklar yükler. Bu tür inanca sahip olan herhangi bir kimse ne Aylan bebeğin sahile vuran cesedi karşısında ne de dünyada işlenen diğer büyük küçük her türden zulüm karşısında duyarsız kalabilir.

Bu itibarla beşerî arzu ve heveslerle oluşturulmuş hiçbir din, vahye dayalı ilahi bir dinin yerini tutamaz. Vahye dayalı son din olan İslam, Nahl suresinin 90. ayetinde buyrulduğu üzere tüm insanlığa adaleti, her türlü söz ve davranışta iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emretmiş, onları her türlü yüz kızartıcı ve iç karartıcı suçtan, azgınlık ve taşkınlıktan men etmiştir.

Günümüzde artan stres, yabancılaşma ve bireysel çatışmalar göz önüne alındığında New Age ritüelleri ve spiritüel pratiklerin psikolojik rahatlama ve

bireyin anlam arayışı süreçlerindeki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz? Modern insanın bu uygulamalara yönelmesinin altında yatan motivasyon nedir?

Sürekli bir anlam arayışı içerisinde olan insan, akliselim ve vicdan gibi Allah’ın yaratılıştaki fıtratına yerleştirdiği temel melekelerinin dikte ettiği istikametini aksi yönünde bir yol takip etmeye başlarsa varoluşsal bir boşluk içerisine düşecektir. “Tabiat boşluk kabul etmez.” ilkesi uyarınca, söz konusu boşluğu doldurma ihtiyacını fırsata dönüştürmeye çalışan maneviyat tüccarları, günümüzde tezgâhlarına koydukları New Age ritüeller gibi spiritüel uygulamaları, psikolojik rahatlama ve iç huzuru sağlama vaadiyle pazarlamaya başlamışlardır. Hint düşüncesinde ve Budizm’de dinî bir ritüel olan yoga ve meditasyon, maalesef Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık gibi kadim dinî kültürler içerisine bir tür zihinsel, bedensel rahatlama ve gelişme aracı olarak girmeyi başarmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri hiç kuşkusuz Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık gibi kurumsal din mensuplarının, anlam oluşturma üzerine çalışan insan zihnini rahatlatacak ölçüde zengin bir içerik sunma konusunda yetersiz kalmasıdır. Özellikle Yahudilik ve Hristiyanlık; inanç, ibadet ve sosyal ilişkiler alanında yeterli ve tatminkâr bir içerikten yoksundur. Zaten

İslam, onların bu eksikliklerini tamamlamak ve yanlışlıklarını düzeltmek üzere son din olarak gelmiştir. Bu bakımdan insanlığa son çare olan İslam özelinde değerlendirecek olursak günümüzde anlamın buharlaştığı, dolayısıyla hikmeti bilinmeyen katı kuralların ve şekilciliğin öne çıktığı tarzda gittikçe yaygınlık kazanan bir dindarlık anlayışı, maalesef modern bilim ve teknolojinin sunduğu çoğu zaman soğuk, mekanik ve nesnel bir dünya manzarası karşısında bunalan bireylere iklim krizi, savaşlar, teknolojik dönüşüm gibi etkenlerle oluşan psikolojik travmalar karşısında duygularını kontrol edip belirsizlikle baş etmelerini sağlayabilecek bir enerjiyi ve heyecanı verememektedir. Bu durumu çok iyi gören maneviyat tüccarları, çoğunluğu gençler ve orta yaş grubundan oluşan vatandaşlarımızı, estetik bir doyum sağlamak maksadıyla kristaller, mumlar, tütsüler, renkler ve sembollerle zenginleştirilmiş ortamlarda sezgi, duygu, iç ses, sır ve mistik deneyimler vaadiyle boş hayaller ve kuruntular peşinde sürüklemektedirler.

Bu durumda bizim kendi insanımıza, sezgi, duygu, iç ses, sır ve mistik deneyim gibi belirsiz unsurlar yerine akliselimin, vicdanın, sağduyunun ve ilahi vahyin etkileyici ve yönlendirici sesini duyurmaya çalışmamız, böylece onlara meditasyon ve yoga seanslarında yaşamaya çalıştıkları mistik deneyimleri, Allah'ın huzurunda

bulundukları şuuruyla kıldıkları namazlardan fazlasıyla edinebilecekleri inancını ve güvencini vermemiz gerekir. Artık namazlarımızı kıyamın, kıraatin, rükû ve secdenin mana ve hikmetine ererek her ne kadar biz Allah'ı göremesek de O'nun bizi gördüğü şuuruyla eda etme düzeyine çıkarmalıyız. Gençlerimize gecenin derinliği ve sabahın sessizliğinde, kılınan iki rekât namazdan alınan manevi hazzın ve duyulan huzurun hiçbir New Age ritüeliyle elde edilemeyeceğini öğretemezsek onları söz konusu maneviyat bezirganlarının kurdukları tezgahlara düşmekten kurtaramayız.

New Age akımlarının modern toplumlarda bireyciliği ve yüzeyselliği teşvik ederek toplumsal ahlaki ve kültürel değerlerin erozyonuna yol açtığı yorumları üzerine ne düşünüyorsunuz?

New Age akımlar, insanlara sadece psikolojik rahatlama, yalnızlığı giderme, belirsizlikle baş etme, kişisel travmalar karşısında direnç geliştirip iyileşme yolunu bulma, evrensel enerjiyle bütünleşerek her türlü sorunla yüzleşme ve onlara karşı en uygun çözümleri bulma gibi bir dizi elle tutulur hiçbir karşılığı bulunmayan kuruntularla yalancı bir dünya cenneti vadetmektedir. Bu durum tahmin edilebileceği gibi toplumsal dayanışma ve yardımlaşmaya değil aksine bencilliğe, bireysel haz ve lezzet uğruna acımasızca rekabet etmeye, dolayısıyla toplumsal sorunlara duyarsız kalmaya teşvik edecektir. Hâlbuki İslam,

hiçbirimizi sahte vaatlerle avutmamakta, bize insan için ancak çalışmasının karşılığının bulunduğu öğüdünü vermekte, yeryüzünde adaleti, hakkı, hukuku ve eşitliği ikame etmenin en temel sorumluluklarımız arasında yer aldığını hatırlatmakta, bizi dünya hayatını iyileştirmeye ahiret hayatındaki ebedî ödülü de kazanmaya hazırlamaktadır.

New Age akımların aile yapısı ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerini İslam'ın aile ve toplum üzerine kurduğu değerlerle karşılaştırabilir misiniz? Bu akımların toplumumuzdaki geleneksel aile yapısını nasıl etkilediğinden bahsedebilir misiniz?

New Age akımlar, insanlara bireysel hatalar, ihmaller ve yerine getirilmeyen temel görevler konusunda manevi bir yaptırım uygulama hedefi taşımazlar. Aksine onlar, bireyselliği öne çıkararak gerçeklikten kopmaya ve özellikle Allah sevgisi ve O'na hesap verme düşüncesi gibi insan davranışları üzerinde son derece etkin olan manevi bir otorite ile bağın zayıflamasına yol açmaktadırlar. Bu durumun kaçınılmaz olarak aile yaşantısına da olumsuz etkileri olacaktır. En olumsuz etkilerden birinin, bu tür akımların aile bireyleri arasındaki bağların zayıflamasına ve hatta kopmasına yol açmaya müsait öğretilere sahip olmalarıdır. Aşırı bireyselleşme, beraberinde sorumsuz ve

Dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan birisi, hiç kuşkusuz İslam'ın tevhid inancıdır. Bir insanın inancını, “evrensel enerji” veya “kozmik güç” gibi muğlak ve belirsiz kavramlar üzerinden belirlemesi, akliseline uygun değildir.

umursamaz davranışlara yol açtığından düşünce enerjisini belli bir noktaya odaklamaya ve böylece hayatına yön vermeye çabalayan ebeveynler ve diğer aile bireyleri, “Ben yaşam enerjimi tüketen birileriyle birlikte olmam.” diyerek kendisini huzurun ve mutluluğun temel dayanaklarından birisi olan ailesinden soyutlayabilecektir. Yine bu tür bir inanca sahip olan ebeveyn, “Ben artık kendi spiritüel yolculuğuma çıkıyorum.” diyerek çocuklarını ihmal edebilecektir. Hâlbuki İslam bize, aile içerisindeki tüm bireylerin birbirlerine karşı haklarının bulunduğunu, bu haklara riayet etmenin tüm aile üyelerinin temel bir sorumluluğu olduğunu, bırakın aileyi terk etmeyi anne babaya öf bile demenin

doğru olmadığını, dolayısıyla herkesin bu konuda hesaba çekileceğini hatırlatır.

New Age pratiklerindeki maneviyat anlayışının, İslam'ın ibadet ve kulluk kavramlarıyla olan benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir? Bu fark ve benzerlikler, Müslüman bir bireyin bu uygulamalara yaklaşımını nasıl etkiler?

İslam'da ibadetler, içinde bireysel kusurlardan, hatalardan ve zaafılardan arınma ve ruhsal olarak olgunlaşma gibi hikmetleri ve hedefleri barındırır. Kur'an açık bir şekilde hakkıyla eda edilen namazın bizi kötülüklerden ve çirkin işlerden alıkoyacağına dikkat çeker. Diğer ibadetler için de benzer şeyler söz konusudur. Ayrıca ibadetler insanda, Allah'a bağlılık duygusunun devamlılık kazanmasına yol açar. Bu durum bizde her işimizde Allah'ı hatırlama, dolayısıyla O'nun rızasına uygun hareket etme düşüncesini pekiştirir.

New Age akımlarda ise ritüellerin temel amacı, daha çok bireyin iç dünyasında huzur ve denge sağlamaktır. Bireyler, bu ritüeller aracılığıyla düşük frekanslı olumsuz duygulardan kurtularak sevgi, neşe ve şifa gibi yüksek frekanslı duygulara geçebileceklerini düşünür. Hep söylediğimiz gibi bu tür uygulamalar ve deneyimler, kişide belki kısmi ve geçici bir rahatlama sağlayabilir. Ancak ona, hayatına gerçek bir anlam ve değer katma konusunda yeterli katkıyı sağlayamaz. Bunun için

Allah ve ahiret inancıyla birlikte amaçlarına ve hikmetlerine uygun olarak yapılan ibadetlere ihtiyaç vardır.

New Age hareketlerinde sıklıkla rastlanan “evrensel enerji” veya “kozmik güç” gibi Tanrı kavramlarını, İslam'ın tevhid inancı çerçevesinde nasıl değerlendirirsiniz?

Bir Müslüman için bu bağlamda dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan birisi, hiç kuşkusuz İslam'ın tevhid inancıdır. Bir insanın inancını, “evrensel enerji” veya “kozmik güç” gibi muğlak ve belirsiz kavramlar üzerinden belirlemesi, akliseline uygun değildir. Evrenin her şeye gücü yeten ve her türlü yaratmayı bilen yüce bir yaratıcı tarafından yaratıldığında kuşku yoktur. Çünkü biz çok net bir şekilde evreni ve içindeki her şeyi oluşturan atomlarda ve atom altı parçacıklarda, son derece hassas ayarlar üzerine kurulu kozmik bir sistemi inşa edebilecek, dahası insan gibi, felsefe, sanat ve teknoloji üretebilecek akıllı ve zeki bir varlığı yaratabilecek bir ilme, şuura, hikmete, kudrete ve iradeye tanıklık edemiyoruz. Ancak insanın, vahiy olmadan her şeyin yaratıcısı olan bu yüce varlığı hakkıyla tanıması mümkün değildir. Çünkü Allah Teâlâ, müşahade edilemeyen gaybi bir varlıktır. Onun için Müslümanlara Kur'an'da gayba iman etmeleri öğütlenir. Gaybi bir varlık, hakkıyla ancak gaipten gelen bir bilgiyle bilinebilir. Bu bilginin kaynağı ise vahiydir.

KALPLERİN HUZURU NEREDE SAKLI?

Sena UÇAR TAŞ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ
تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

“Bunlar, iman edenler ve Allah’ı zikrederek gönülleri huzura erenlerdir. Bilesiniz ki gönüller ancak Allah’ı zikrederek huzura kavuşur.”

(Rad, 13/28)

Modern insan, inanç dünyasının kayganlaşması ile birlikte her geçen gün bir arayışın peşinde sürüklenip gitmektedir. Kimi yalnızlığından kurtulmak kimi içinde kaybettiği o huzura ulaşmak kimi de derdine şifa bulmak adına İslami öğretilerden uzak, ismi farklılaşan ama özünde

çok da değişmeyen uçsuz bucaksız bir kayboluşlar ülkesinde o mahalleden bu mahalleye dolaşıp durmaktadır. Serlevhada yer verdiğimiz ayet, bu safsatalı arayışın çok ötesinde ruhlarımızın huzurunun nerede saklı olduğuna dair bir ipucu sunmaktadır: Yüce Allah’ı zikretmek.

Zikir, bir şeyi anmak, hatırlamak anlamlarına gelmektedir. Literatürde ise Allah’ı anmak ve unutmamak suretiyle gafletten ve nisyandan kurtuluş manasındadır. Zikir ya dil veya

kalp ile ya da her ikisiyle birlikte yapılır. (Ragıb el-İsfahani, *el-Müfredât*, “zikr” md.) Kur’an’da türevleriyle birlikte farklı ayetlerde yer verilen zikir, Allah’ı dille hamd, tesbih ve tekbir şekliyle övmek; nimetlerini anmak; kulluğun gereklerini akıl, beden ve mal ile yerine getirmek; namaz kılmak, dua ve istiğfarda bulunmak şeklinde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. (Reşat Öngören, “Zikir”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 44/409)

Yüce Allah’ı anmaktan uzak kalmak bir gaflettir. Gaflet ise büyük bir musibet ve yanılgıdır; derin bir uyku hâlidir. Rabb’imiz Teâlâ, insana nefsin illetinden ve gaflet gemisinden kurtulmanın anahtarını zikir olarak tayin etmiş; musibet ve yanılgıdan Yüce Allah’ı hatırlama yoluyla kurtulunabileceğini bize bildirmiştir. (Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 3/221) Allah’ı unutmak aynı zamanda insanın kendi özünü de unutmasıdır. Kur’an’da, “Allah’ı unutup da, Allah’ın da kendilerini kendilerine unutturduğu kimseler gibi olmayın...” (Haşr, 59/19) buyruğu buna işaret etmektedir. Kalabalıklar içinde yalnız kalan, kim olduğunu unutan, kendi özünden uzaklaşan, savrulmamak adına köksüz ağaçların dallarına tutunmaya çalışan insanın ilk yapması gereken Rabb’ini hatırlaması, O’nu gereğince anması ve bunun gerekliliklerini hayatına yansıtmasıdır. Hz. Peygamber (s.a.s.), “Allah’ı zikredenle zikretmeyenin misali diri ile

ölü gibidir.” (Buhari, Daavat, 66) buyurarak insana nefes kadar değerli bir işaret bırakmıştır. Bu sebeptendir ki Allah’ı çokça zikretmek emredilmiş, dünya hayatında hiçbir şeyin insanı O’nu zikretmekten alıkoymamasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Modern dünyada Allah’ı zikretmenin yerine ikame edilen birtakım hurafeler söz konusudur. Kutsal olanla iletişime geçmek adına kimileri numaralardan kimileri de manifestlerden medet ummaktadır. 1980’lerden itibaren “New Age” ismi altında birtakım öğretilerle yayılmaya başlayan, günümüzde ise tarot, şamanlık, numeroloji, enerji, reiki, astral seyahat, falcılık, spiritüalizm, melek terapi gibi sayısız uygulamalarla sanal veya gerçek ortamlarda varlık bulan birtakım arayışlar huzur, şifa ve ümit vadetmektedir. Her ne kadar modern dünya öğretileri gibi görünseler de pek çoğu eski din ve medeniyetlerden izler barındırmaktadır. Uygulamalarda kullanılan hayvan totemleri, nesnelerin frekansları, kutsal bilgi gibi hususlar ile iddia edilen bilgilerin kişilere özel kanallarla geldiği; ayrıca tanrının ve meleklerin şekli olarak tasvir edilmesi gibi meselelerin İslam dininin temel ilkelerine aykırı olduğu ise açıktır. Dinî öğretilerden uzak olma, maddenin ötesinde mana arayışı ve birtakım heyecanlar kişileri bu arayışa yönlendirebilmektedir. Tüm bu hevesler, modern dünyanın krizi, kaosu ve

şaşaaşı içinde boğulan insana mutluluğa, huzura hatta şifaya ulaşmak için kutsalla iletişim kurma adına vaatlerde bulunmaktadır. Hâlbuki Yüce Allah, kendisi ile nasıl iletişimde olmamız gerektiğini bize şöyle öğretmektedir: “Artık siz beni anın ki ben de sizi anayım...” (Bakara, 2/152) Hz. Peygamber (s.a.s.) de, “Kulum beni zikrettiğinde ben onunla beraberim...” (Buhari, Tevhid, 15) buyurarak insanların kutsal olanla iletişime geçmesi için numaralara, manifestlere, enerjilere ihtiyacı olmadığını; bunların dua ve ibadetlerin yerine konulamayacağını bizlere hatırlatmaktadır.

İlgili uygulamalar, yalnız huzur bulmak veya yalnızlıktan kurtulmak için değil sevgi, evlilik, aşk, para, yaşam, güzellik, iş, şans gibi her alana dair bir söylemde bulunmaktadır. Bilinmelidir ki zikir, aynı zamanda Kur’an’ın isimlerindendir. (Hicr, 15/9) Kur’an, ilahi hikmet ve buyruklarının yanında ibadet ve ahlak ilkeleri, sosyal hayata dair birtakım prensipler barındırır. Okunması bir zikirdir ve insanın hayatındaki yol gösterici rehberdir. Yüce Allah yarattığı kulunun haram kılınan fal, büyü, tarot vb. herhangi bir fenalıkla değil; bizatihi ilahi bir hitap olan emirleri ile hayatını düzene koymasını ister. “Andolsun, size içinde sizin için öğüt bulunan bir kitap indirdik...” (Enbiya, 21/10) buyruğu da Kur’an’ı anlayan, dinleyen ve onu hatırında tutan ve tüm bunları hayatına ilmek ilmek işleyen için daimi bir öğüt ve zikir olmasının yanında Yüce

Allah ile sürekli iletişim hâlinde kalmanın bir yoludur.

Zikir, aynı zamanda bir bilinç hâlidir. Kişinin her anında Allah ile bağ kurması hayatının merkezine O’nu yerleştirmesi demektir. Bu ise kişiye gerçek bir huzur, güven ve sükûn kazandırır. Günümüz insanının bu bilinçten uzaklaşması ise hayatın anlamını kaybetmesine yol açmaktadır. Zira kalplerin gıdası olan Allah’ı anmaktan mahrum kalan bir hayat, eninde sonunda boşluk hissiyle yüzleşecektir. Bu boşluğu ise ne tüketim alışkanlıkları ne de yapay mutluluk araçları doldurabilir. Zikir, kalbi fânî olana değil baki olana bağlar. Böylelikle insan geçici olanlara değil ebedi olana yönelir ve hayatın fırtınaları içinde savrulmak yerine kendisine bir sığınak bulur. Gönlü daraldığında, dünya üstüne geldiğinde, çaresizlik kapıyı çaldığında Allah’ı anmak, bir limana sığınmak gibidir. Çünkü Rabb’ine yaklaşan kişi yalnız kalmaz. Böyle bir yakınlık insanın bütün yalnızlıklarını sona erdirir.

O hâlde, kalplerimize yeniden dönüp sormanın tam zamanıdır: Hangi sesin peşinden gidiyoruz? Hangi kapıları çalıyoruz? Hangi umutlara sarılıyoruz? Gerçek huzur yanı başımızda, bizi yaratanda ve her an bizimle olanda saklı değil mi? O hâlde, “Bilesiniz ki gönüller ancak Allah’ı zikrederek huzura kavuşur.” (Rad, 13/28) ayetiyle çağrılan bu hakikate kulak vermek, kalplerimizin huzura kavuşması için atılacak en sağlam adım olacaktır.

RIZAYI KAZANMANIN YOLU

Dr. Yıldırım KAPLAN
DİB Diyanet İşleri Uzmanı

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كَفَى بِالْمَرْءِ
إِنَّمَا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَقُوتُ»

Abdullah b. Amr'ın naklettiğine göre,
Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
“Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal
etmesi kişiye günah olarak yeter.”

(Ebu Davud, Zekât, 45)

Müslüman toplumların temayüz ettiği temel dinamiklerin başında sağlam ve güçlü bir aile yapısına sahip olması gelmektedir. Bunda İslam'ın aile kurumuna yüklediği anlam, verdiği önem ve değer çok büyük etkisi olmuştur. İslam'a göre aile, Allah'ın varlık âlemine vurduğu ilahi bir mühürdür. İlahi kudretin ayetlerinden, O'ndan gelip O'na doğru bir akış içerisinde olduğumuz kanıtlarından olan aile, sahih nikâhla kadın ve erkeğin birbirini tamamladığı, eş olma duygusuyla birbirine

bağlandığı, karşılıklı sevgi, saygı, anlayış, güven, sadakat, fedakârlık, paylaşma ve yardımlaşma ile gelişip büyüdüğü, bedenlerin yanı sıra kalplerin buluştuğu muhteşem bir birlikteliktir, âdeta kişinin dünyadaki cennetidir.

Aileyi oluşturan temel unsurlar, sevgi, rahmet, muhabbet, huzur ve mutluluktur. Ailenin temelinde Allah'ın rahmet, lütuf ve ihsanı vardır. Aile kurmamızı Allah emretmiş, huzuru ancak bu sayede elde edeceğimizi bildirmiş, ailede hak, hukuk ve görevleri belirlemiş, gönlümüze tüm dünyaya yetecek kadar sevgiyi

koymuş, aile fertlerimizi sevmemizi ve gözetmemizi istemiştir. Bizleri dünyaya getiren anne babalarımız, hayatın yükünü birlikte omuzladığımız eşlerimiz, hanelerimizin tatlı meyvesi, evlerimizin neşe kaynağı olan çocuklarımız, sevgi ve ilgi odaklarımızdır.

Aile fertleri, mutlu olmasını en çok istememiz gereken insanlardır. Onları sevindirmek, yüzlerini güldürmek, Allah'ın bizlere verdiği imkânları öncelikle onlar için harcamak, onları kimseye muhtaç duruma düşürmemek, aile fertlerinin geçimini temin

etmek için çalışmak Allah'ın sevgisini, rızasını, cennetini kazandıracak salih bir amel, güzel bir eylem, yüce bir erdemdir. Aile konusunda ihmalkârlık göstermek, sorumsuzca davranmak, aileyi başkalarına muhtaç duruma düşürmek ise kişiyi ahirette hüsrana uğratacak ağır bir vebal, büyük bir günahdır. Tam da bu noktada Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) "Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi kişiye günah olarak yeter." (Ebu Davud, Zekât, 45) hadisi dikkat çekmektedir.

İslam'a göre, kişinin bakmakla yükümlü olduğu kimselerin başında aile fertleri gelmektedir. Kişi, eşine ve çocuklarına olduğu gibi anne babasına bakmakla da yükümlüdür. Ailenin geçimini sağlamak babaya aittir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle buyrulmaktadır: "Onların (annelerin) örf-âdete uygun bir şekilde yiyecek ve giyeceği çocuğun babasına aittir." (Bakara, 2/233) Ailenin nafakasının baba tarafından karşılanması hususunda İslam âlimleri ittifak etmişlerdir. Bu bağlamda, Allah'ın hiç kimseye taşıyamayacağı yükü yüklediği de bilinmelidir. Nitekim Cenab-ı Hak, "Eli geniş olan, genişliğine göre nafaka versin. Rızkı (eli) dar olan kimse de Allah'ın kendisine verdiği kadarından nafaka versin. Allah hiç kimseyi kendi verdiğiinden fazlasıyla yükümlü tutmaz." (Talak, 65/7) buyurmuştur. Bu ayet-i kerime nafaka konusunda şu ilkeyi

getirmiştir: Kişi, nafakasını gelirine göre verecektir. Zengin ise fazla, orta hâlli ise orta derecede, fakir ise az verecektir. Yine nafakada malını saçıp savurmak hoş karşılanmadığı gibi cimri davranmak da doğru bulunmamış, bunun yerine dengeli bir yol takip edilmesi istenmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Rahman'ın kullarının, harcama yaptıkları zaman ne saçıp savurdıkları ne de cimrilik ettikleri, harcamalarını bu ikisi arasında makul bir dengeye göre yaptıkları kaydedilmiştir. (Furkan, 25/67)

Hz. Peygamber (s.a.s.), hadislerinde bir taraftan ailenin geçimini sağlama konusunda ihmalkârlığın ve sorumsuzluğun büyük bir vebal olduğunu hatırlatmış diğer taraftan ailenin geçimini sağlamak için çalışmayı ibadet kapsamında değerlendirmiştir. Resul-i Ekrem Efendimiz'in (s.a.s.) şu hadisleri buna örnektir:

"Ailesinin nafakasını temin etmek için çalışmak sadakadır." (Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *el-Câmi'u's-şâhîh* (Sünenü't-Tirmizî), thk. Beşar Avad Maruf (Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1998), Birr, 42, No: 1965.)

"...Allah rızasını umarak ailen için yaptığın her harcamadan muhakkak ecir alırsın, hanımının ağzına koyduğun bir lokmadan bile!" (Buhari, Cenaiz, 36)

Kişi, harama tevessül etmeden helal yollardan kazanç sağlamalı, kazandığını

da öncelikle ailesi için harcamalıdır. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.s.) bu konuda "...(İnfak ederken önce) bakmakla yükümlü olduklarından başla!..." (Buhari, Zekât, 18) buyurmuştur. Bir diğer hadislerinde ise sevap kazanmak için harcama yapılacak yerleri açıklamış, ardından bunlar içerisinde en çok sevap kazandıracak olanın aile fertlerine yapılacak harcama olduğunu bildirmiş (Müslim, Zekât, 39); bir başka hadislerinde de aile fertlerinin ihtiyaçları için yapılan harcamanın en değerli harcama olduğunu ilk sırada zikretmiştir. (Müslim, Zekât, 38) Görüldüğü üzere bütün bu hadisler, harcama yapmada aile fertlerinin öncelikli konumunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Allah rızası için aile fertlerine yapılan harcamalar, sadaka olarak Allah katında sevapla ödüllendirileceği gibi maddi olarak da Allah onun yerine yenisini verecektir. Bu müjde yüce kitabımızda şöyle beyan edilmektedir: "Siz hayra ne harcarsanız Allah onun yerine yenisini verir." (Sebe, 34/39) Ayrıca, aile fertlerinin manevi ihtiyaçlarının ihmal edilmemesi de maddi ihtiyaçlarının ihmal edilmemesi kadar önemlidir. Zira temel dini bilgiler ailede verilir. İman ve İslam'ın şartları ailede öğretilir. İbadetin tadına ailede varılır. Ahlaki değerler ailede kazanılır. İnsan kendini, hayatı ve dünyayı ilk olarak ailede anlamlandırır. Ailenin kıymeti ailede anlaşılır.

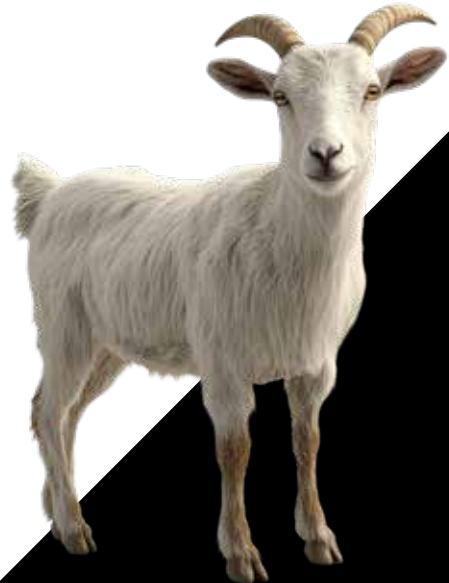
Bİ' KAVRAM**Anting**

Anting (karıncalanma), kuşların tüylerine ve derilerine böcekleri, özellikle karıncaları sürterek yaptıkları bir tüy bakım davranışdır. Kuşlar bunu gagalarında karınca taşıyarak veya yoğun karınca alanlarında yuvarlanarak gerçekleştirir. Bu davranışın parazitlerden kurtulma, tüy temizliği, besin hazırlama ve tüy değişimine destek olma gibi çeşitli nedenleri olduğu düşünülmektedir. Genellikle yerde yapılan anting, bazı türlerde ağaçlarda da görülür. Aktif anting birkaç dakikadan yarım saate kadar sürebilir ve birçok kuş türü tarafından bireysel veya küçük gruplar hâlinde uygulanır. Pasif anting ise karıncaların vücutta serbestçe dolaşmasına izin verme şeklidir ve daha az yaygındır. Kuşlar, savunma için formik asit salgılayan karınca türlerini anting için daha sık kullanır. Bu davranış, kuşların hijyen ve sağlıklarını korumalarına yardımcı olan ilginç bir adaptasyondur.

Keçilerin İlginç Göz Bebekleri**Bİ' BİLGİ**

Keçiler, yatay ve dikdörtgen şeklindeki göz bebekleri sayesinde çevrelerini 270 derecelik geniş bir açıyla görebilirler. Yatay göz bebeği çevresel görüşü artırır, otlarken bile çeşitli yönlerden yaklaşan davetsiz misafirleri algılayabilen panoramik bir görüş sağlar. Böylece keçiler kaçmak için daha erken harekete geçebilirler. Keçiler gün boyunca parlak güneş ışığına maruz kalır. Yatay ve dikdörtgen göz bebekleri, ortamdaki fazla ışığı süzerek net bir görüş sağlar ve kör edici yansımaları azaltır. Bu da keçilerin yiyecek bulmalarını kolaylaştırır. Ayrıca dikdörtgen göz bebeği ışıktan karanlığa ani bir geçişte uyumu kolaylaştırır, bu sebeple keçiler karanlıkta kolayca görebilir ve gece merada rahatlıkla otlanabilir.

(A. Yakan, N. Ünal, H. Akçapınar, (2007). Keçilerde Davranış, *Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 47(1), s. 39-47)

Bİ' SORU

Parmak İzlerimiz Neden Farklıdır?

Dünyada ortalama 8 milyar insan yaşıyor ve bunlardan herhangi iki kişi aynı parmak izine sahip değil. Tek yumurta ikizlerinin dahi parmak izleri farklı. Peki neden? Parmak izleri gebeliğin yaklaşık 10. haftasında oluşmaya başlar, 16-17. hafta civarında tamamlanır. Bu izler oluşurken kan basıncı, kandaki oksijen miktarı, hormon seviyeleri, parmaklar ile amniyotik sıvı arasındaki etkileşim ve fetüsün rahim içindeki hareketleri gibi çevresel etmenler parmak izlerinin nasıl görüneceğini etkiler. Tüm bu etkenlerin iki ayrı fetüs için aynı olması olasılık dışı olduğu için insanların parmak izleri birbirinden farklıdır.

Bİ' ESER

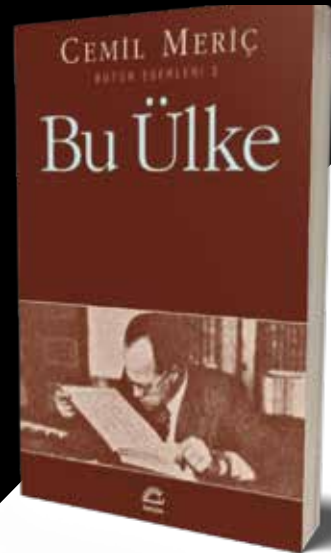

Handere (Murçinge) Köprüsü

Sivas Divriği'de Palha Çayı üzerinde yer alan köprünün XIII. yüzyılda Mengücekoğulları tarafından inşa edildiği sanılmaktadır. Yalnızca insan ve hayvanların kullanabildiği sivri, yüksek kemer üzeri basamaklı bir köprüdür. Köprünün boşaltma gözü ve asıl gözünün sivri kemerleri muntazam kesme taş, diğer kısımları moloz taş örgülüdür. Bugüne kadar önemli bir onarım görmeden ayakta kalan köprünün gözetleme ayakları tahrip edilmiştir.

Her dudakta aynı rezil şikâyet: Yaşanmaz bu memlekette! Neden? Efendilerimizi rahatsız eden bu toz bulutu, bu lağım kokusu, bu insan ve makine uğultusu mu? Hayır, onlar Türkiye'nin insanından şikâyetçi. İnsanından, yani kendilerinden. Aynaya tahammülleri yok. Vatanlarını yaşanmaz bulanlar, vatanlarını "yaşanmaz"laştıranlardır.

Bu Ülke, Cemil Meriç

Bİ' ALINTI

GÖRMESEK DE BİLİYORUZ, DUYUYORUZ, SEVİYORUZ

■ **Bülent ACUN**

İstanbul Bağcılar Müftülüğü Din Hizmetleri Uzmanı

Deryada Bir Damla
İnsanız, aciziz, fânîyiz.
Nefeslerimiz sayılı
lakin Rabb'imiz
tarafından bize lütfedilen
nimetler sayısız. Bu
hakikati Kitab-ı Kerim’inde
şöyle beyan eder bize: “O,
istediğiniz şeylerin hepsinden
size verdi. Eğer Allah’ın
nimetlerini saymaya kalksanız
sayamazsınız. Şüphesiz insan
çok zalimdir, çok nankördür.”
(İbrahim, 14/34)

Beşikten mezara bir nimetler
deryasının içinde yüzüyoruz
hepimiz. O deryada yüzmek
her kişinin kârı, yüzdüğü
deryayı fikredenlerden
ve kendisine ihsan edilen
nimetlere şükredenlerden
olabilmek ise er kişinin kârıdır.
Bütün gücümüzü, enerjimizi
ve dikkatimizi mahrum
olduğumuz nimetlere teksif
ettiğimiz için maalesef mazhar
olduğumuz nice nimetlerin
farkında bile olamıyoruz çoğu
zaman. Hâl böyle olunca
sahibi olduklarımızı paranteze
alıyor, talibi olduklarımızı da
merkeze alıyoruz. Böylece
“şükreden bir kul olma” erdem
ve faziletinden de fersah fersah
uzakta kalıyoruz.

Bendeniz, mazhar olduğumuz
nimetlerin farkında olmanın
engelsiz bir tasavvura sunacağı
hatırı sayılır katkının ümit ve
duasıyla meseleye engellilik
zaviyesinden mütevazı bir
pencere açmak istiyorum.

Çuvaldızı başkasına
batırmadan evvel iğneyi
kendimize batırmak adına,
yazımızı dört yaşından bugüne
imtihan edilmekte olduğumuz
görme engelimiz üzerine
bina ettik. “Durduğumuz
yeri idrak etmeden durum
tespiti yapamayız.” diyor ve
durduğumuz yeri anlamaya
ve anlamlandırmaya niyet
ediyoruz.

Evet, Göremiyoruz

Evet göremiyoruz. Güneşin
doğuşunu, batışını, şimşeklerin
çakışını, sevenlerimizin ve
sevdiklerimizin bakışını.

Evet, göremiyoruz. Denizleri,
dağları, bahçeleri, bağları.
Göremiyoruz birbirinden güzel
şehirleri ve o şehirlerin içinden
geçen nehirleri.

Göremiyoruz şafağın
söküşünü, karanlığın
çöküşünü, gülistanda bir
bülbulün ötüşünü.

Göremiyoruz şu kadim şehrin
tarih kokan sarayını, gecesinde
yıldızını, ayını, fatihlerin
kılıçlarının kınını, oklarının
yayını, hattatların elifini vavını.

Göremiyoruz ilkbaharda açan
nadide çiçekleri, gökyüzünde
özgürce uçan kuşları böcekleri.

Göremiyoruz bir yağmur
damlasını, bir kar tanesini, bir
gül yaprağını, bir dost yüzünü.

Görmesek de Biliyoruz

Evet, bütün bunları
göremiyoruz. Fakat görmesek
de biliyoruz bizi yoktan var
edeni, varlığından haberdar
edeni, aşkıyla gönülleri bikarar
edeni.

Görmesek de biliyoruz,
ümmetini sünneti ile ihya,
sireti ile inşa eden o Rahmet
Elçisi’ni (s.a.s.).

Görmesek de biliyoruz, Din-i
Mübin-i İslam’ın iki cihan
saadetinin anahtarı olduğunu.

Görmesek de biliyoruz, en
büyük körlüğün nankörlük
olduğunu.

Görmesek de biliyoruz,
görmek istemeyenden kör,
duymak istemeyenden sağır
ve anlamak istemeyenden
cahilinin olmadığını.

Görmesek de biliyoruz,
sonsuzluk karşısında bütün
sayıların ve rakamların sadece
sıfır ettiğini.

Görmesek de biliyoruz,
dünyanın döndüğünü,
zalimlerin yaktıkları bütün
harlı ateşlerin er ya da geç
mutlaka söndüğünü.

Görmesek de biliyoruz,
hikmetin, hakikatin,
muhabbetin ve marifetin ana
yurdunu, kutlu bir davaya
adanmanın soylu derdini.

Görmesek de biliyoruz,
Rahman'ın rızasına, nimetine,
rahmetine ve cennetine şirk
ve inkârdan başka hiçbir şeyin
engel olmadığını.

Görmesek de Duyuyoruz

Görmesek de duyuyoruz,
bütün sevenlerimizin
ve sevdiklerimizin farklı
tonlardaki o güzel seslerini,
yağmurun coşkusu, rüzgârın
neşesini.

Görmesek de duyuyoruz,
suların şırıltısını, kuşların

cıvıltısını, güzel sesli bir hafızın
Kur'an tilavetini, Rahmanın
kullarına ayet ayet davetini.

Görmesek de duyuyoruz,
âlemdaki her şeyin âdeme
verdiği sesi ve ses veren her
şeyin ilahi kudretten aldığı
diriltici nefesi.

Görmesek de duyuyoruz, cana
ve kana doymayan zalimlerin
zulümleri altında inim inim
inleyen mazlumların feryadını.

Görmesek de duyuyoruz,
"Büyüyünce ne olacaksınız?"
sorusuna "Filistinli çocuklar
hiç büyümmez ki!" diyen çocuğu,
"Biz, yaşamak için ölenlere inat
ölmek için yaşayan çocuklar
doğururuz." diyen o kahraman
anneyi.

Görmesek de Yürüyoruz

Görmesek de yürüyoruz,
evimize, camimize,
okulumuza, iş yerimize.

Görmesek de yürüyoruz,
yüreğimizin götürdüğü
her yere, dünden bugüne
geçmişten geleceğe.

Görmesek de yürüyoruz,
elest bezminden mahşer
meydanına.

Görmesek de yürüyoruz,
sevgiye, dostluğa, umuda,
ufka.

Görmesek de yürüyoruz,
çağların efendisi o kutlu
çağa, varlığın kara kutusu
Beytullah'a, Mübarek Ravza'ya,
o nurlu dağa, kutsal iklimden
iktibas ettiğimiz o aşkla yedi
iklim dört bucağa.

Görmesek de Seviyoruz

Görmesek de seviyoruz, bizi
biz kılan ne varsa cümlesini,
sevdiğimizde sevebileceğimiz ve
sevindirileceğimiz her şeyi.

Görmesek de seviyoruz,
rahmeti gazabını geçen
Rahman'ı ve onun en
muhteşem sanat eseri olan
insanı.

Görmesek de seviyoruz, nazlı
bir çiçeği, etrafına gülücükler
saçan şu şirin bebeği, çalışkan
arıyı, yılmayan karıncayı,
ilgimize kanat çırpın keleşini.

Görmesek de seviyoruz,
insanın gayretle döktüğü alın
terini, gözyaşını ve gayesi
uğruna verdiği o soylu savaşını.

Görmesek de seviyoruz, bir
annenin yavrusu uğruna
fedakârlığını, sabrını, bir
babanın ekmek kavgasında
çektiği dünyanın o büyük
kahrını, bir dedenin ellerine
yuva yapmış nasrını.

Görmesek de seviyoruz, mavi
denizi, yalçın dağı, ekilmiş
toprağı, o toprağın bitirdiği
başığı, istiklal şarkıları
söyleyerek özgürce dalgalanan
şanlı bayrağı.

BAYRAM RÜZGÂRI

■ Musa TEKTAŞ

Bayramlar, milletlerin mazisini, hâlini ve istikbalini canlı tutan, millî ve dinî özellikler taşıyan özel günlerdir. Bu günlerde, musikiden yeme içme geleneklerine, törenlerden şenliklere kadar her şey özel bir şekilde gerçekleştirilir. Müslümanlar, ramazan ve kurban olmak üzere yılda iki kez bayram kutlarlar. Ramazan Bayramı, şevval ayının ilk gününden itibaren üç gün boyunca kutlanırken Kurban Bayramı zilhicce ayının onuncu gününden başlayıp dört gün süren bir kutlama olarak belirlenmiştir. Her iki bayram da İslam tarihinde, Peygamber Efendimizin (s.a.s.) Medine'ye hicretinden sonra kutlanmaya başlanmıştır. Hz. Peygamber'in

bayram günlerinde yapılan geleneksel gösterilere katılmasına ve Hz. Aişe ile birlikte bu gösterileri izlemesine dair rivayetler bulunmaktadır.

Bayramlar, tarih boyunca bir birleşme ve kavuşma zamanı olmuştur. Ayrılıkların son bulduğu, uzakların yakın olduğu bir dönemin simgesidir bayramlar. İnsanlar memleketlerine döner, sevdiklerine kavuşur; aileleri, dostları ahabları ile birlikte olmanın getirdiği mutlulukla bu özel günler daha da anlam kazanır. Bayram günlerinde fakirlere yardım etmek, onların sevincini de bayram coşkusuyla buluşturmak toplumsal dayanışmanın bir parçası olarak görülür. Bayramlar, sadece bireysel değil toplumsal bir

anlam taşıyan, duyguların, sevinçlerin ve mutluluğun dile getirildiği zamanlardır. Bu özel günlere dair yazılmış şiirlerde, millî ve dinî değerlerin önemine dikkat çekilir, bayramın getirdiği huzur ve iyiliğin vurgusu yapılır. Dua ve temenniler bayramla özdeşleştirilir. Ayrıca bu şiirlerde tarihî ve dinî olaylar üzerinden göndermelerle toplumsal ruh hâli lirik bir biçimde dile getirilir.

Bayramlar, insanlar arasında sevgi, saygı, merhamet ve iyilik gibi güzel duyguları harekete geçiren zamanlardır. Her yıl tekrar eden bayram günlerine ulaşabilmek her Müslüman'ın en samimi dileğidir. Bu nedenle bayram tebriği olarak "İydiniz said, ömrünüz mezid olsun." gibi ifadeler, bu dileğin en özlü yansımasıdır. Bayram, toplumun

tüm katmanlarında sevgi ve huzur uyandıran bir toplumsal olaydır.

Bayram zulmün son bulduğu, gönüllerin mutlulukla dolduğu, insanların huzura erdiği manevi bir iklimdir. Fakat ne yazık ki bazı Müslüman devletler, kendini modern ve çağdaş ilan eden ama çağ dışı faaliyetler yürüten devletlerin zulmü altında kaldıkları için bayramı gereği gibi kutlayamamakta, çocuklar bayram sevincinden mahrum kalmaktadırlar. Onlar için bayram yine hüznün, yine hüsrandır. Bu bakımdan istiklalini, istikbalini kazanan ve muhafaza edebilen millet olabilmek çok önemlidir.

Bayram ve bayrak kelimelerinin benzerliği, bu kelimelerin “badra-/bayra-” kökünden türediğini gösterir. Kaşgarlı Mahmud, kelimenin asıl formunun “bedhrem” olduğunu ve Oğuzların bunu “beyrem” olarak kullandıklarını ifade etmiştir. Bayram yeri ise çiçeklerle süslenmiş ve insanın ruhunu canlandıran bir mekân olarak tanımlanır. Arif Nihat Asya’nın “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” şiirinde de şehitler tepesindeki mana bekçilerinin ölümsüzlük rüzgârıyla nefes aldıkları, bayrağa ve vatana sahip çıktıkları dillendiriliyor. Şair şu dörtlükte bahar ve rüzgâr motifleriyle müjdelere veriyor:

*Bayram kavuşma demek cânan ile
yâr ile*

*Neş’enin güzelliği muştulu bahar ile
Gazze’de hürriyetin sevinci rüzgâr
ile*

*Aksa’dan tüm bölgeye esince
bayram olur*

Rüzgâr, muhabbet ve vuslatı anlatan bir simge olarak önemli yer tutar. Sevenden sevilene gelen mesajları taşıyan rüzgâr, bazen bir elçi gibi sevgiliden haber getirir veya ona haber götürür. Aynı zamanda, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte esmeye başladığı için taze ve sabah muştusu olarak da bilinir. Rüzgârlar daha çok baharın başlangıcında estiği için ıtır kokulu, güzel bir rayiha yayar; bu nedenle doğa ile özdeşleşen hoş bir hususiyet taşırlar. Güneşin doğduğu diyarlardan vuslat bekleyen diarlara muştular getirir. Dileriz ki bu bayram Mescid-i Aksa ve civarı da bizim gibi sevinçle ve huzur rüzgârıyla bayram eder.

*Şam’ı Haleb’i yıktı zalimlerin ateşi
Bu güzel beldelerin bulunmaz idi eşi
Gurbetten eve dönüp yine kardeş
kardeşi*

*Sevgi ile bağrına basınca bayram
olur*

İslam, kardeşlik ve toplumsal dayanışma dinidir. Bayramlar, sevinç ve kutlama zamanıdır; bu özel günlerde müminlerin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörüyle yaklaşması gerekir. Kardeşlik, İslam’da çok önemli bir kavramdır ve müminler Allah’ın huzurunda eşit, birbirini seven ve destekleyen bireyler olarak kabul edilir. Bayram da sevinçle sarılmak, kardeşlik bağlarını pekiştirmek, ayrılıkları, kırınlıkları bir kenara bırakıp birbirine kalpten bağlanmak için bir fırsattır. Bu tür davranışlar, toplumda barış, huzur ve dayanışmanın artmasına katkı sağlar. Bu hareket, yalnızca fiziksel bir sarılma değil aynı zamanda duygusal bir yakınlaşma ve samimi

bir kardeşlik göstergesidir. İnşallah milyonlarca muhacir bu bayramda Şam ve Halep başta olmak üzere bütün gönül coğrafyalarında uhuvvetle birbirine sarılır ve gönüller bayram eder.

*Mekke’den Medine’den selam gelir
dostlara*

*Bir şiir zarafeti müjde
Müslümanlara*

*İstanbul Ankara da erişir
bayramlara*

*Anadolu gönlümün sesince bayram
olur*

Mekke ve Medine’de bayram sabahı özel bir coşku ve huzur içinde geçer. Bu kutsal şehirlerde, İslam dünyasının en önemli bayramları çok daha manevi bir atmosferle kutlanır. Bayram sabahı, özellikle Mekke’deki ve Medine’deki Müslümanlar için önemli bir dinî ve toplumsal buluşma anlamı taşır. Mescid-i Haram, her bayramda olduğu gibi kalabalık bir şekilde dolup taşar. Kutsal beldelerdeki bayram sadece dinî bir anlam taşımakla kalmaz; aynı zamanda tüm dünyadan gelen Müslümanların ortak bir sevgi ve kardeşlik duygusunu pekiştirdiği bir gün oluverir. Anadolu’da yaşayan Müslümanlar da bayram sabahı Allah’a dua eder, sevdikleriyle bayramlaşır, millî birlik ve yardımlaşma duygusunu yaşarlar. O gün, dinî vecibelerin yerine getirilmesi, kardeşlik duygularının pekiştirilmesi adına çok anlamlı bir gündür. Mevlâ’dan niyazımız, Ümmet-i Muhammed’in huzur ve sükûn içerisinde bayramlara erişmesidir.

Bayramınız mübarek olsun.

EVLİLİKTE ALMA VERME DENGESİ

■ Cihan ULUÇ
Psikolog

Kâinatta hemen her şey bir denge üzerine kuruludur. Bu denge şaşıttığında birtakım problemler, krizler meydana gelir, hayatın akışı sekteye uğrar. Evlilik ilişkisi de yakınlık beklentileri, kök aileyle ilişkilerin sürdürülmesi, ortak bir gelecek ideali, beklenti ve ihtiyaçların karşılanması, para yönetimi, birbirini geliştiren ve destekleyen bir ilişki ortamı oluşturmak gibi birçok farklı alanda denge gerektirir. Örneğin; çiftlerden birinin büyüdüğü aileyi daha ön planda tutması ve tam olarak onlardan ayrılmaması, ilişkilerinde bir dengesizlik oluşturur ve bir tartışma alanı meydana getirir. Bu sorun çözülemediğinde mesele dallanıp budaklanır ve kanserli hücre gibi diğer sağlıklı kısımları da olumsuz etkilemeye başlar.

Öte yandan, evlilik ilişkisi bir ekip çalışmasıdır. Karı-koca bu ekibin ilk ve en önemli üyeleri olup çeşitli görev ve sorumluluklara sahiptirler. Ancak bu sorumlulukların itidalden uzak dağılışı, bir tarafın daha fazla yük üstlenmesi, diğer tarafın yapması gerekenleri aksatması, ilişkide bir dengesizlik doğurur. Aşırı

sorumluluk üstlenen taraf, kendini aşan yükün altında ezilmeye ve daha tepkisel biri olmaya başlar. Diğer taraf ise ilişkide kendini yetersiz, beceriksiz ve yaptığı işleri önemsizleştirilmiş hissederek savrulabilir.

Evlilikte Alma ve Verme Dengesinin Önemi

Evlilikte alma verme dengesi, ilişkinin canlı ve sağlıklı sürdürülebilmesi için hayati öneme sahiptir. Bu dengenin; fiziksel (ev işleri, maddi katkı, emek), duygusal (ilgi, şefkat, anlayış, yakınlık) ve zihinsel (sohbet etme, birlikte üretebilmek, geleceğe dönük ortak planlar yapabilme) boyutları vardır. Bu boyutlar arasında uyum ve denge olduğunda çiftler sağlıklı ve besleyici bir ilişki konusunda aşama kaydederler. Denge bozulduğunda ise taraflardan biri ya da her ikisi tükenmişlik, değersizlik, yetersizlik, öfke, kırgınlık, tepkisellik, eleştirel olma ve ihmal edilmişlik gibi duygular yaşamaya başlar.

Almaya Değil, Vermeye Odaklanın

Çoğu zaman genç karı koca adaylarında sıkça rastlanan bir durum vardır: “Bu yapacağı evlilikle kişi ne kazanacak ne

elde edecektir? Bu evlilik ona hangi imkânların kapısını aralayacak, hangi yaşam standardını bahşedecektir?” Bunu beklemek bir noktaya kadar doğal olabilir. Fakat ilişkiye “Ben ne vereceğim, ne katacağım?” sorusu sorulmadığı sürece tablo eksik kalır. Bu soru, kendini yok sayarcasına bir verme hâlinden ziyade adil bir ilişki zemini oluşturmak amacıyla sorulmalıdır. Sevgi, emek, fedakârlık, gayret ve saygı gibi kavramlar, karşılıklı olarak birbirine ikram edildiğinde anlamlı, besleyici ve sürdürülebilir hâle gelir.

Verirken Kayıt Tutmayın ya da Skor Saymayın

İlişkide denge, her zaman misliyle karşılamak değildir. Yaptıklarımıza çok odaklandığımızda bir süre sonra alamadıklarımız daha önemli hâle gelir ve eksiklikleri daha büyük görmeye başlarız. Bu da çarpık bir algı ve ardından huzursuzluk duygusunu ilişkiye davet eder.

İlişkilerde Emek ve Gayreti Takdir Etmek

Kadın ya da erkek fark etmeksizin, birinin yaptığı “görünmez işler” (duygusal emek, düşünsel hazırlık, çocukla ilgilenmek, ilişkisel sorumluluklar) çoğu zaman karşılık görmezse denge bozulabilir. Bazen çift olarak öylesine kanıksanmış ve normalleşmiş işler yaparız ki bir şey yaptığımızı fark etmeyiz ya da eşimizin o konudaki emeğine karşı körleşebiliriz.

En temel şeylerde dahi takdir etmek, fark etmek, gayreti görmek çiftlere iyi gelir.

Vermeyi Bilmek Kadar Almayı Bilmek de Önemlidir

Bazı ilişkilerde taraflardan biri daima vermeye programlanmıştır. Aksi bir hâlde kendini tuhaf hisseder. Hep o hizmet etmiştir; bir konuda gayret gösterildiğinde eli ayağına karışır, ne yapacağını bilemez. Örneğin; sürekli eşine hediye alan bir beyefendi düşünelim. Eşi hediyeyi aldığı anda yeterince coşku ile karşılamıyorsa ve takdir etmiyorsa, bir süre sonra bu davranış pekişmediği için sönmeye

başlar. Beyefendi artık bu konuda kafa yormamaya, gayret göstermemeye başlar. Ne de olsa ne yaparsa yapsın eşi beğenmeyecek ya da o beklediği coşkulu tepkiyi alamayacaktır. Zamanla özenli davranış görmeyen beyefendi, sürekli kendisinin ilişki için kafa yorduğundan ve gayret gösterdiğinden şikâyetçi olur. Fakat en başında, aslında bu durumu oluşturacak yolun taşlarını ince ince döşediğini fark etmez. İlişkide alma verme dengesi, hem verip hem alabilmekle mümkündür. Almak için karşı tarafın bir şey yapmasına da müsaade edilmelidir.

İlişkinizi Kazanan ve Kaybeden Kısır Döngüsünden Çıkarın

İlişkide bir tarafın sadece alıcı diğer tarafın ise sadece verici olduğu bir sistem, bir süre sonra tepkisel bir gerilime dönüşebilir. Veren taraf bu durumun sürekliliğinden yorulur; alan taraf ise bu zamana kadar bir şey olmazken şimdi ne olduğunu anlamakta zorlanabilir. İlişki, adı üstünde, işteş bir eylemdir; az veya çok herkesin bir katkısı olması beklenir. Tüm sorumlulukların bir tarafın üzerine yüklenmesi, bir süre sonra dengesizlik oluşturabilir.

Dengeyi Her Zaman Eşitlikte Arayamazsınız

Evlilik hayatı dinamik, hareketli ve çok değişkenli bir süreçtir. Bu nedenle bazen bir taraf daha fazla verir; çünkü o dönemde diğer eşin kapasitesi düşmüştür. Böyle zamanlarda

Evlilik ilişkisi
yakınlık
beklentileri, kök
aileyle ilişkilerin
sürdürülmesi,
ortak bir gelecek
ideali, beklenti
ve ihtiyaçların
karşılanması,
para yönetimi,
birbirini geliştiren
ve destekleyen
bir ilişki ortamı
oluşturmak gibi
birçok farklı alanda
denge gerektirir.

birbirinin açığını kapatmak, destek olmak, aradaki bağı güçlendirir. Örneğin; depresif süreçten geçen bir eşin, normalde yapabildiği ama şimdi yapamadığı sorumlulukları üstlenerek onu desteklemek, bu dengeye örnek gösterilebilir. Zaman zaman biri daha çok verir, çünkü diğerinin kapasitesi düşüktür. Ancak bu uzun vadeye yayılmamalı; denge, duygusal yatırım ve çaba açısından genel olarak korunmalıdır.

Evlilikte Rol Paylaşımı

Evlilik ilişkisinde kadın-erkek rol paylaşımı, ilişkinin sağlığı açısından son derece önemlidir. Bu denge, eşitlikten çok adaletli bir paylaşımı ve karşılıklı saygıyı esas alır.

Roller, toplumsal alışkanlıklara göre değil; çiftin kapasitesi, becerileri, eğilimleri ve o andaki ihtiyaçlarına göre belirlenmelidir. Kilit soru şu olabilir: “Bu işi kim daha iyi, gönüllü ve sürdürülebilir şekilde yapabilir?”

Beklentileri Açıkça Konuşun

Açıkça ifade edilmediği sürece, eşiniz ne yaşadığınızı ne hissettiğinizi ve neyi istediğinizi anlayamaz. Bu temel prensip çerçevesinde, çiftlerin birbirlerinden ne bekledikleri ve ilişki rollerine nasıl yaklaştıkları açık ve net şekilde konuşulmalıdır. Bu açıklık olmadığında kırgınlıklar, içerlemeler ve karşılıklı olumsuz tutumlar gelişebilir.

Roller Dinamiktir, Zamanla Değişebilir

Hayat nasıl değişken bir yapıya sahipse, roller de aynı şekilde esneklik ve revize gerektirir. Örneğin; çocuk doğumu, iş değişiklikleri, hastalık veya kayıp gibi zor dönemlerde roller yeniden düzenlenmelidir. Denge sabitlikte değil esneklikte sağlanır.

Roller Üzerinden Güç Mücadelesi Yapmayın

“Ben bu ilişki ve ev için daha fazla çalışıyorum”, “Ben tüm ev işlerini yapıyorum”, “Çocuklarla ilgili her şey bende” gibi ifadeler, rekabet ortamı oluşturur. Oysa esas olan, kimin ne kadar yaptığı değil; birbirini tamamlamaktır. Ayrıca bir tarafın yaptığı işleri hiyerarşik olarak daha değerli görmesi de sağlıklı bir tutum değildir.

Karşılıklı Saygı ve Takdiri Es Geçmeyin

Yapılan işlerin fark edilmesi, yeri geldiğinde dile getirilmesi, teşekkür ve şükran duygusunun ifade edilmesi ilişkiye olumlu katkı sağlar. “Yaptıklarımın bir karşılığı var, eşim emeğimi görüyor.” düşüncesi, bireyin sorumluluklara daha hevesle sarılmasına katkı sağlar. Aksi durumda, “Ne yaparsam yapayım eşimi memnun edemeyeceğim.” hissi, çaresizlik ve ümitsizliğe yol açar.

Her Eşitlik, Adaletin Sağlandığı Anlamına Gelmez

Çiftler iş ve sorumluluklardan bunaldıklarında, eşlerinin de kendileriyle aynı derecede

görev almasını bekler. Ancak bu çoğu zaman sürdürülebilir değildir. Çünkü herkesin yetenekleri, eğilimleri ve becerileri farklıdır. Bu nedenle, herkese eşit görev değil; yetenek ve ihtiyaçlara göre sorumluluk verilmelidir. Herkes her şeyi eşit yapmaz ama herkes aynı derecede değerlidir ve saygıyı hak eder.

Bir Aksaklık Olduğunda Bunu Yargılamadan Konuşun

Bir iş ya da sorumluluk yapılmadığında, tepkisel davranmak yerine çözüm odaklı ve anlamaya çalışan bir yaklaşım benimsenmelidir. “Evde bana hiç yardımcı olmuyorsun.” demek yerine; “Bazen işler beni çok yoruyor, birlikte bu konuda ne yapabiliriz?” gibi bir ifade daha yapıcı olacaktır.

İşler ve Sorumluluklar Arasında Üstünlük Sırası Kurmayın

Her işin ve sorumluluğun kendine göre zorlukları vardır. Ayrıca bu zorluklar kişiden kişiye değişebilir. Çiftlerin “Ben daha önemli sorumluluklar üstleniyorum, seninkiler basit.” gibi üstünlük temelli bir sıralamaya gitmesi, kırıncı ve zarar verici olabilir.

Sonuç olarak, evlilik ilişkisi yukarıda çeşitli yönleriyle ifade ettiğimiz gibi bir denge üzerine kuruludur. Dengeli evliliklerden dengeli aileler doğar ve bu da daha sağlıklı bir topluma hizmet eder. Dengeli ve sağlıklı ailelerin toplumumuzda artması temennisiyle.

ÇOCUKLARDA YALAN SÖYLEME DAVRANIŞI GELİŞİMSEL SÜREÇ VE EBEVEYN YAKLAŞIMLARI

■ **Zehra DEMİRHAN**
Uzman Klinik Psikolog

Çocukların iki yaşına doğru konuşmaya başlamalarıyla yalan söyleme davranışı değerlendirilebilir hâle gelir. Yalan söyleme davranışının erken yaşlardaki gelişimi, çocukların hangi nedenlerle yalan söyledikleriyle doğrudan ilişkilidir. Erken dönemde görülen ve kendi menfaatlerini gözetme amacıyla söylenen yalanların, daha çok zihinsel durumlara yönelik anlayışla birlikte ortaya çıktığı gözlenmektedir.

Üç yaşından itibaren anne babanın tutumları, çocuğun yaptığı şeyleri gizleme ya da anlatmama davranışları üzerinde etkili olabilir. Bu yaşlardaki çocuklar, gelişim dönemlerinin etkisiyle daha çok kendi isteklerini ön planda tutarlar. Ebeveynlerin çocuğa yaklaşımı, yalanın ilerleyen süreçte çocuğun benliğiyle bütünleşmesine neden olabilir. Üç yaşta söylenen yalanlar daha masumane olabilir ancak bu süreçte yalan davranışının altında yatan nedenler daha önemlidir.

Bu süreçte değerler eğitimi, üç yaşta önce ailede sonra anaokulu dönemiyle birlikte başlar. Değerler, sosyal-duygusal yönden sağlıklı gelişimin önemli bir destekçisidir. Değerlerin edinilmesinde okulun en uygun ortamlardan biri olduğu düşünülürse eğitimin ilk aşamasında bazı temel değerlerin öğretilmesi daha da önem kazanmaktadır. Okul öncesi değerler eğitimi çalışmalarında vurgulananlardan biri doğruluk ve dürüstlüktür. Ülkemizde de son zamanlarda değerler üzerine okullarda ciddi çalışmalar gözlenmektedir.

Genel olarak her gelişim döneminde gözlemlenebilen yalan söyleme davranışının sık görülmemesi için anne ve babalar çocukların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine fırsat tanımalı ve olumlu davranış örneklerini takdir etmelidir. Tehdit etme, eleştirme, kıyaslama, baskı gibi yaklaşımlar yerine, çocukta iç disiplini geliştirmeye yönelik yöntemler benimsenmelidir. Bu noktada çocukta güven

duygusunun geliştirilmesi önemlidir.

Bazı vakalar yalan söyleme davranışının, bilinçli olarak çocuklarda yedi yaş sonrasında kendi menfaatlerini ön planda tutmak amacıyla daha sık kullandıklarını göstermiştir. Kaygılı bağlanma stiline bağlı olarak ebeveyn tutumlarına göre çocuğun yalan söyleme davranışının daha geç söndüğü de söylenebilir. Dürtü kontrol bozukluğu ve dikkat dağınıklığı olan çocuklarda yalan söyleme davranışına daha sık rastlanmaktadır.

Altı ile on iki yaş döneminde çocuklar için kurallar kesin ve değişmezdir. Çocuklar kurallara uymadıklarında otomatik olarak cezalandırılacaklarını düşünürler. Kuralların arkasındaki nedenleri bu yaşlarda sorgulamadıkları için kayıtsız şartsız otoriteye itaat ve dışsal kurallara bağlılık açıkça görülebilir. Bu yaşlarda çocuklar, somut bir cezadan kaçmak ya da ödül elde etmek için yalan söyleyebilirler.

On iki yaş sonrasında çocuklar ahlaki özerklik kazanmaya

başlar. Arkadaş çevresinin genişlemesi ve sosyal etkileşimlerin artmasıyla birlikte kurallara bakış açılarında hızlı bir değişim gözlemlenir. Artık kurallara uyulmadığında otomatik olarak cezalandırılacaklarını düşünmezler; ceza almak için kuralların ihlal nedenleri ve niyet ön plana çıkar.

Yaş ilerledikçe yalan söyleme davranışı patolojik hâle gelebilir. Patolojik yalanın en önemli özelliği, inandırıcılığının yüksek olmasıdır. Ailelerin en çok dikkat etmesi gereken yalan türü budur. Alışkanlık haline gelen yalandan farklı olarak, patolojik yalanlar herhangi bir fayda sağlamasa dahi çocuğun doğruyu söylememesidir. Patolojik yalan söyleyen çocuklar, olmayan şeylere başkalarının inanmasından zevk alabilir. Bu durum, çocuğun içsel çatışmalarını yansıttığını gösterir.

Ebeveynin kendini sorgulaması açısından şu soruları cevaplaması faydalı olacaktır:

- Çocuğumdan beklentim çok mu fazla?
- Çocuğumu ne kadar çok sevdiğimi o biliyor mu?
- Beklentilerimi ve nedenlerini zamanında açıklıyor muyum?
- Disiplin yöntemlerim çok sert mi?

Ebeveynlerin bu noktada iyi bir gözlemci olmaları gerekir. Bazen çocuklar dikkat çekmek, kızgınlıklarını ifade etmek, aileyle uyumlu olmak, cezadan kaçmak, arkadaş kazanmak ya da ailedeki bir davranışı model almak için yalan söyleyebilir.

Ebeveynler İçin Pratik Öneriler

- Söyledikleriniz ve yaptıklarınız arasında tutarlılık olmalıdır.
- Çocuğunuza yalan söylemesine imkân verecek ortamlar oluşturmamaya çalışmalısınız.
- Yalanı “beyaz yalan” gibi renklere ayırmamalısınız. Patolojik yalan belirtileri gördüğünüzde mutlaka bir uzmana başvurmalısınız.
- Çocuğunuzun söylediği yalanın içeriğine değil de onu yalan söylemeye iten nedene odaklanmalısınız.
- Aşırı kuralcı ve otoriter tutumlar sergilemekten kaçınmalısınız.
- Her yanlış davranışı cezayla karşılamamalısınız.
- Çocuğunuzu yalanı söylediği anda hemen yüzleştirmemelisiniz.

Ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu iletişim, yalan söyleme davranışını önlemede belirleyici bir etkidir. Çocuğun kendini ifade edebileceği, duygularını açıkça paylaşabileceği bir aile ortamı yaratmak, dürüstlük gibi temel değerlerin gelişimini destekler. Çocuk, yaptığı bir davranışın sonucunda anlaşılmaya çalışıldığını, yargılanmadığını ve sevilmeye devam edildiğini hissederse dürüst davranışları sürdürme olasılığı artar.

Ayrıca çocuklara duyguların yönetimiyle ilgili beceriler kazandırmak da yalan davranışını azaltmada etkilidir. Korku, utanç, suçluluk gibi zorlayıcı duygularla baş edemeyen

çocuklar, bu duygulardan kaçmak için yalan söyleyebilir. Bu noktada ebeveynlerin empati kurarak çocuklarını dinlemeleri ve onların duygularını küçümsemeden, reddetmeden karşılamaları önemlidir.

Sonuç olarak, çocuklarda yalan söyleme davranışı gelişimsel bir süreçtir ve birçok farklı etkenin bir araya gelmesiyle şekillenir. Ebeveynler, çocuklarının davranışlarını yalnızca sonuç üzerinden değil; nedenler üzerinden değerlendirerek daha sağlıklı, güvene dayalı ve sürdürülebilir ilişkiler kurabilirler. Dürüstlük gibi değerlerin benimsenmesi, ancak sevgi, anlayış ve tutarlılıkla örülmüş bir aile ortamında mümkün olur. Bu süreçte sabırla rehberlik eden ebeveynler, çocuklarının hem kişilik gelişimine hem de sosyal ilişkilerinde daha sağlıklı bir yol izlemelerine katkı sağlarlar.

NEZİR

■ Sema BAYAR

Ben İsmail. Demirci Halil'in oğlu, Gül Hatçe'nin iki gözünün nuru İsmail. Anasının duası, babasının adağı. Babam Halil, döve döve kırmış çeliğin inadını da Murtaza Ağa'nın inadını kıramamış. Dedem "Demirciye verecek kızım yok benim." demiş. Desin. İki gönül birbirine meveddet duyunca Murtaza Ağa taş olsa dayanır mı? Gül Hatçe günden güne erimiş, sararıp solmuş. Şehirden hekimler gelmiş kasabaya. Hiçbiri derdine çare olamamış Gül Hatçe'nin. Demirci Halil'in de durumu içler acısı. Sevdiceği ince hastalıktan kıvranırken onun yüreği de yangın yeri. Ahali de pek üzölmüş gençlerin ızdırabına. Esnaftan, eşraftan, "Yapma Murtaza Ağa, etme Murtaza Ağa." diyenler olmuş. Desinler. Murtaza Ağa'nın inadı tuttu mu, fena. Çık işin içinden çıkabilirsen.

Bu işi çözse çözse Kuyucu İbrahim çözer demişler. Kimdir Kuyucu İbrahim dersiniz, kırklara karışmış bir derviş, dünya malından elini eteğini çekmiş bir âdem. Nefesi kuvvetli, duası makbul bir mümin. Kuyucu denmesi de kör kuyuları suya kandırdığından. Çatlamış toprağı ab-ı hayatla

buluşturduğundan. Ben de ninemden işitmiştim. Cihan harbinden sonra kuraklık vurmuş kasabayı. Sadece kasabayı mı, yedi köy yanıp kavrulmuş. Bulutlara kıran girmiş. Değil kara bulutlar, bir parça ak bulut dahi gölge etmemiş kasabanın üstünde. Güneş biteviye parlamış. Toprağın damarları kurumuş. Ekinler sararıp solmuş, gözeler, pınarlar kurumuş, hayvanlar bir yudum su bulamamış. Kuyular çekilmiş. İşte o zaman ahali İbrahim'in kapısına varmış. Bize bir hâl çare. İbrahim de başını eğmiş öyle. Üç gün üç gece kasabada, köylerde, dağlarda, ovalarda dolaşmış. Aklını mı yitirdi acep, diyenler olmuş. Kırklara karıştı, diyenler olmuş. Aksakallı ulu hocalardan yardım istemeye gitti, diyenler olmuş. Olmuş da olmuş.

Üç gün sonra dönmüş kasabaya, bana kazma kürek, demiş. Hemen getirmişler. Bir kayalığın dibine varmış, "Bismişah Allah, Allah, illallah!" demiş vurmuş kazmayı. Toprağın göğsü kabarmış. Lohusa kadınların ak sütü gibi toprağın bağrından billur sular akmış. Bu kadar mı, değil elbet. İbrahim varmış bir başka kayanın dibine. Davranmış kazmasına. Yine billur sular

yükselmiş kara topraktan. Tam yedi kuyu açmış ahaliye. Ondan sonra da adı Kuyucu İbrahim kalmış. Ahali de kuraklıktan, kıtlıktan kurtulmuş. Atası yiğit bir yeniçeriymiş Kuyucu İbrahim'in. Hacı Bektaş-ı Veli dergâhına biatli bir veliymiş. Kut kanı, evliya duası taşırılmış boynundaki muskada. Erenlerin yoldaşı, kırkların biriymiş. El vermiş torununa

da Kuyucu İbrahim'i kendi yetiştirmiş. Tevatür, derdi ninem. Amma ne demişler, her geceyi kadir bil, her geleni Hızır. Kuyucu İbrahim de Hızır gibi yetiştirdi ya kasabaya.

Sadece kasabaya mı? Murtaza Ağa'nın inadını da Kuyucu İbrahim kırmış. Ahali bakmış ki Murtaza Ağa kimsecikleri dinlemiyor. Varmışlar Kuyucu İbrahim'in kapısına. O yıllarda

Kuyucu İbrahim bir pirifani. Sakalı uzun, beli bükük bir ihtiyar. Zar zor yürüyor ya yine de beş vaktin beşini de kasabanın camisinde kılıyor. Kuyucu İbrahim'e meseleyi arz etmişler, elini eteğini öpmeye yeltenmişler. Gül Hatçe'mizi de yiğit Halil'imizi de ancak sen iyi edersin, Murtaza Ağa'yla bir konuşsan, demişler. Kuyucu İbrahim, elini de eteğini de

çekmiş, yeşil gözlerini önüne eğmiş, sakalını sıvazlamış, derin düşüncelere dalmış. Ne etti Kuyucu İbrahim, Murtaza Ağa'ya ne dedi bilen yok. Lakin üç gün sonra Murtaza Ağa, Demirci Halil'e ulak yollamış. Halil'in yüzüne can gelmiş, telli duvaklı gelin etmiş Gül Hatçe'yi.

Dünyanın derdi az değil ki. Demirci Halil ile Gül Hatçe'nin

çilesi bir değil ki. Onlar da herkes gibi çoluk çocuğa karışmak istemişler, Yüce Yaradan'dan evlat dilemişler. Lakin doğan bebeleri yaşamamış. Kimi eşikte kimi beşikte can vermiş. Evlat acısı kor gibi oturmuş sevdalıların yüreğine. Ne edeceklerini, ne yapacakları bilememişler. Şehre inmişler, hekimlere gözükmüşler. Daha doğar doğmaz bebelerini doktorların kucağına vermişler. Sonra da elleri böğürlerinde gözleri yaşlı geri dönmüşler. Kuyucu İbrahim'e danışmışlar, hayır duasını istemişler. Fakir fukarayı gözetin, demiş İbrahim, göğsü üryana çift

kat gömlek, ayağı çıplağa bir çift potin, karnı aç bir kap yemek. Demirci Halil ile Gül Hatçe o günden sonra yoksulun kolu kanadı olmuş; yetimin hamisi, öksüzün velisi olmuş. Çok geçmeden de bir erkek evlat almışlar kucaklarına. Adını İsmail koymuşlar. Adımı Kuyucu İbrahim okumuş kulağıma. Murtaza dedem çifte koyun kurban etmiş. Ahali sevinçle yemiş içmiş. Lakin can tende emanet. Anamın babamın yüreği yangın yeri. Gözlerine bir korku yer etmiş ki ya İsmail'imiz de kara toprağa karışırsa diye. Yine varmışlar ihtiyar Kuyucu İbrahim'in kapısına. Yüz yaşına varmış ihtiyar düşünmüş taşınmış, "Nezir" deyivermiş.

Bizim kasabada, köylerde âdettenmiş. Dokuz oğlu olan birini "nezir" verirmiş. Nezir bir çeşit adak. Evladını hak yola adarmış babalar. İslam yolunda cehdetsin, ilim öğrensin, hafız olsun, ardımızdan okusun. Bir evin bir oğlunu nezir etmek zor. Ancak bir evlat "nezir" sayıldı mı artık canı Allah'a emanettir.

Yüce Çalap'ın takdiri. Canını bağışlar da yaşatırsa "nezir" ömrü boyunca İslam dininin hizmetkârı.

Anam içi burkula burkula kabul etmiş. Nezir olmak öyle kolay değil. Bir yandan ahali hürmet eder, daha küçüklükten hoca bilir, saygı gösterir. Diğer yandan da gurbet yolu gözükür, sıra hasreti, ana hasreti, baba hasreti başlar.

Dün gibi hatırlarım, babam Demirci Halil'in tahta valizle beni de ardına katıp yola düştüğünü. Anam Gül Hatçe'nin gözü yaşlı, eşikte bizi uğurlayışını. Sallana sallana dağların arasında giden otobüsü. Kasabanın bir görünüp bir kaybolduğu tozlu yollarını. Ardımızda yitip gidişini. Şehre geldiğimizde şaşkınlıktan az kalsın dilimi yutacaktım. Bizim kasabayı al, üstüne bizimki gibi on kasaba daha ekle, işte şehir. Sanırsın gökten adam yağmış, yerden adam bitmiş. Nasıl kalabalık ve nasıl da gürültülü. Önce karnımı doyurdu babam. Yiğidim iyice bir yesin, güçlensin, dedi. Ardından yeni giyitler aldı çarşıdan.

Bavula özenle yerleştirdi.

Boynuma da bir kese astı, içi para dolu. Aman ha kimselere gösterme, dedi.

Sonra "Taş Han" derler bir çarşıya vardık. İyi belle, meydandan girdin mi, sağdan üçüncü

dükkan, "Tespilhçi

Kadir'in dükkânı. Belledim. Sağda solda pırıl pırıl bilezikler, gümüş işlemler, sedef kakmalı tespihler. Dükkândan girince iki kolunu iki yana açtı, Kadir kardaşım! Adam yerinden ok gibi fırladı, vay Demirci Halil, Halil'im! Hasretle kucaklaştılar, birbirlerine hâl hatır sordular. Babam beni bir köşeye oturttu, Kadir Amca limonata söyledi. Babam döndü bana, bak İsmail, dedi, Kadir benim dünya ahret kardaşım, bir derdin olur, doğru buraya gelesin, o bize senin haberini ulaştırır. Başımı salladım. Kadir Amca, izin günlerinde de uğra dedi. İzin günü de ne demekti o an pek bir şey anlamamıştım. Kadir Amca ısrar kıyamet eve yemeğe çağırıdıysa da babam, medreseden beklerler, deyip kalktı.

Medreseye vardığımızda içimi tuhaf bir duygu kapladı. Dışı yüksek duvarlı yapının ortasında genişçe bir avlu. Köşede hasırlar, minderler, rahle başında talebeler. Mırıl mırıl okunan dualar, göğe yükselen ilahi kelimeler. Sanki bambaşka bir âleme geçmiş, dünyadan göçüp bir başka diyara gelmişim. Evimden, yurdumdan ayrılmamın iç sıkıntısı bir anda geçivermişti. Babam gençten birine Müderris Efendi'yi sordu. Bizi bir köşeye oturtup beklememizi söylediler. Bekledik. Müderris Efendi yeşil cübbesi, beyaz sarığıyla gelince ayağa kalktı. "Oturun, oturun..." dedi. Saçımı okşadı, adımı sordu. "Emanetiniz başımız üstüne." deyip beni yanına kattı, babamı uğurladı.

O medrese yuvam oldu, hafızlar kardeşlerim. Müderris Efendi'yi hem sever hem de ondan çekinirdik. Önce elifbayı söktüm, ardından yüzüne okumaya başladım. Altı ay sonra da hafızlık eğitimine aldılar beni. "Maşallah hafızan pek kuvvetli, çok geçmeden hıfzını tamamlarsın." dediler. Dedikleri de çıktı. Allah nasip etti, iki yıla hıfzımı tamamladım. Kadir Amca da şehirdeki ikinci yuvam oldu; hastalandım, başımda bekledi, kol kanat gerdi, büyüklük gösterdi.

Babam sık sık gelip giderdi şehre. Ancak anamın hasretine dayanamazdım. Yüzü gül, gönlü gül Gül Hatçe de biricik oğlunun hasretine dayanamazmış ki o da gelirdi beni görmeye. Anam babam gelince hafta sonu evci çıkardım. Biri sağımda biri solumda çarşıya indim mi, dünyanın derdi olsa evvel Allah altından kalkarım sanırdım. Onlar da oğullarının aldığı eğitimle gurur duyarlardı, bilirdim. Anacığım, hoca olacak benim oğlum, derdi, minbere çıkacak, kürsülerden konuşacak. Kuyucu İbrahim gibi aksakallılara karışacak. Dedemle ninem de soylarından bir hoca çıkacağı için bahtiyardı. Murtaza Ağa kesenin ağzını açmış, biricik torununu hediyelere boğmuştu. O yaz hafızlık belgemi alıp kasabaya dönecektim. Yaz ramazanıydı. Kasabalılar hatimle kıldırılacak teravihi dört gözle bekliyor, Nezir İsmail hafız çıktı, artık o kıldırır

diyorlardı. Öyle de olmuştu. Küçücük yaşına bakmadan kasabalı şu garip Nezir İsmail'e hürmet göstermiş, imam bilip öne geçirmişti. İlk teravih kıldırışımı. Allah yardım etti de göğüs kafesimde kuş gibi çırpınıp duran yüreğim teskin oldu; şaşırmadan, karıştırmadan teravihi hatimle kıldırabilirdim. O bayram evimize bereket yağdı. Başta dedem olmak üzere kasabanın eşrafı, esnafı eli kolu dolu kapımızı çaldı. Kat kat kumaşlar, kırmızı potinler, türlü türlü yemişler, fotr şapkalar... İsmail unutuldu, adım Nezir kaldı. Murtaza Ağa da her fırsatta beni bir köşeye çeker, Nezir oğlum, ihtiyarlık gelip çattı, emaneti teslim edince dedeciğinin ardından oku e mi, derdi. Okudum ben de. Adımı veren, hayal meyal hatırladığım, daha ben küçücükken Hakk'a yürüyen Kuyucu İbrahim'in ardından okudum. Karlı bir kış günü toprağa verdiğimiz dedemin, beyinin ardından iki aya varmadan ahirete irtihal eden ninemin ardından okudum. En zoru biricik annemin, Gül Hatçe'nin ardından okumaktı. Sonra bir dağ gibi hep ardımda duran Demirci Halil'in, bana gurbet elde sahip çıkan tespihçi Kadir'in ardından okudum. Bu yaşa erdim, ihtiyarladım, gözüm görmez, dizim tutmaz oldu. Lakin hafızamda o ilahi kelimeler, bir harfini şaşırmadan, ölmüşlerin, göçmüşlerin ardından hep okudum.

Ben İsmail. Demirci Halil'in oğlu, Gül Hatçe'nin iki gözünün nuru Nezir İsmail.

KİBİRLE GÖĞE AĞMAZ KİŞİ

■ Gülşen ÜNÜVAR

Dinle Toprağım!
Özün özümden,
sözün sözümden; seni
el bilmem, bilirim
kendimden. Gönlümden kopan
bir selam ile mektubuma
başlarım. Arka arkaya uladığım
kâğıt parçalarının ve onlara
emanet ettiğim cümlelerimin
tez elden sana ulaşması en
büyük temennimdir. Ama
ondan da öncesi senin sağlığın,
selametin. Dilerim gönlün,
özün hoştur. İstikbaline yaraşır
umutları kendine kılavuz
bellemiştir. Zira umut
olmadan gelecek olmaz evlat!

Geleceğin temellerini toprağa
atmak, güvenli zemini
oluşturmanın ilk şartından
birisidir bana göre. Toprak
ki ceddinin senden önce
geçtiği ve iz bıraktığı kutsal
istikamet. Toprak ki söylenen
sözün, kaynatılan aşın,
kurulan otağın, dikilen fidanın
miras kaldığı yer. Toprak ki
mücadelenin adı, ataların
duası, anaların rızası...

Bu yüzden sana toprağım
derim evlat. Kalemin
mürekkebe ve ardından
kelimelere değdiği şu
topraklardan gün gelecek sen
geçeceksin. Gümüş misali
çağlayan ırmaklardan billur
sular içeceksin. Benden sana,
senden ona; böyledir bu devri
daim.

Ana kucağında geçmez ömür.
Yürümek, koşmak ve dahi
uçmak icap eder. Toprağa, suya,
havaya karışmak icap eder.
Ayaklarının üzerinde sınırsız
durmak, senden sonra gelecek
nesiller hatırına göğe ağmak
icap eder.

Kişi göğre ağar ağmasına;
dağları delen, yolları
tümseklerden geçiren, suları
dev duvarlarla çevreleyen,
dalgaları sakinleştirip bent
çekmeyi akıl eden insan
bunu mu yapamayacak?
Yapar elbet, başarır da. Lakin
yaşamda mühim olan şey
bilgidir, sevgidir, tevazudur.
Ana kucağından sonra toprağa
ayak basar basmaz yükselme,
ilerleme gayesindedir insan.
İlim ve bilimde ilerleme
olarak anlaşılabilir da bu söylem;
hoşgöründe ilerleme, sabırda
ilerleme, metanette, hidayetle,
olgunlukta, öngöründe de aynı
azimle bayrağı taşımaktır
ilerlemek. "Görgülü kuşlar
gördüğünü işler." der bilenler.
Gördüğünü işleyen kuşlar
bir de kendi ilmini katarsa
işin içine, belli bir nizamla
dizilmiş tuğlaların üzerine
bir sıra da onlar çıkmış olur.
Nesilden nesle muntazamca
dizayn edilmiş duvar, her
kuşakta biraz daha yükselir ve
zenginleşirse kuşların yararına
olmaz mı? Ufku genişleyen
yavru kuşlar daha rahat, daha
bilerek, daha görerek uçmaz
mı? Uçar elbette! İnsan da
böyledir evlat, kuş misali,
anadan atadan gördüğü
ile kalsa bir arpa boyu yol
almaktan öteye geçemezdi
çabası.

Az evvel de dediğim gibi,
ilerlemek deyince salt
ilim bilim gelmemeli
akıllara, maneviyatınla da
ilerleyebilmelisin. Fakat bunu
yaparken özünü tanımalı,
insanlıkla bağdaşmayan
yanlarını törpülemelisin. Arşa
kadar yükselen duvarın en

tepesine çıkıp tırnaklarıyla
kazıyarak bu mertebeye
ulaşmış tavrı takınırsan işte
orada hata edersin, kibre
düşersin. Düşmeysin evlat!
Kendini herkesten üstün
görme huyu, huyların en
istenmeyenidir. Aman ha!
Kendini böyle hislerden,
düşlerden, heveslerden
sakınasın. Gözden düşmeyi,
itibarını zedelemeyi, özünü
küçük düşürmeyi göze alan hırs
tutkunlarının işidir bu. Böyle
kişi oğlu, emek emek örülmüş
duvara bir değil bin tuğla koysa
ne koymasa ne? Kendisini
vazgeçilmez sayan, tuğla
koymayınca duvar hepten
yıkılacak sanan bir kuş kendini
nasıl zavallı duruma düşürür,
varın siz görün. Dedğim gibi;
bu, kendini bilmezler işi.
Kibirle göğre ağmaz kişi.* Velez
ki ağdı, tutunamaz, kanat
çırpamaz, yarı yolda soluğu
kesilir de nihayeti nereye varır
kimse bilmez.

Gel biz kendini bilenlerden
olalım toprağım. Tevazu
denilen cevheri sarıp
sarmalayıp en emin yerlerde
saklayalım. Yani nazarımızda
muhafaza edelim onu.
Gördüğüne gördüm, bildiğine
bildim demeden evvel iki kez
düşünelim, söz üstüne söz
söylemeden imtina edelim,
zira susmak bazen erdemlerin
en yücesidir. Niyetimizi hoş
tutalım, öyle hoş tutalım
ki nahoş tutanlar ar eylesin
tavrından. İnsanları küçük
düşürmek olmasın gayemiz,
üzümün bile üzüme bakarak
kararma ihtimali varsa ağarma
ihtimali de vardır elbette.
Niyeti halis olmayanlar aka
bakıp ağarsın o hâlde, örnek

alsın özü düzgünden, yüzü
gülenden, her daim bir adım
geri gelenden...

Diyeceklerim bitmedi, bitmez
evlat! Bitirmek de istemem
doğrusu. Hâl hatır sormak
işin bahanesi, bence insan
dertleşmek için mektup
yazar. Bir bak etrafına, en
çok yazanlar en dertli en içli
insanlardır. "Yüzü yüzüme
bakan değil de özü özüme
bakan daha çok anlar şu yufka
gönlümü." umudu ve niyeti ile
başlanır her mektuba. Mektup
uzar, yol uzar, maruzat belli
olduğu hâlde cümleler uzar ve
o noktayı koymak hiç işimize
gelmez. Bazen düşünürüm, şu
noktalama işaretleri anlamı
güçlendirmek için değil
de yazmayı çok sevenlerin
kararında yazıp bitirmeleri için
icat edilmiş olabilir mi?

Yurdumun bereketli
coğrafyasından, kâh kahveye
kâh yeşile çalan ve üzerine
basıp geçen herkesin, her şeyin
hatırasını bağrında özenle
saklayan şu kutlu topraktan,
senin yaşadığın ve belki
zamanın behrinde benim
de küçük bir iz bıraktığım
diarlara selam olsun evlat.
Gencine ihtiyarına, az konuşup
çok susanına, kurduna kuşuna,
ağacına taşına, çorağına
sulağına ve dahi hiç bilmediği
hâlde çok biliyormuş gibi
yapanına da selam ederim.

Her şeyin bir izi vardır
elbet, aslolan güzel iz
bırakabilmekte. Maharet, göğre
tevazu ile ağabilmekte. Göğün
açık, tevazun daim olsun evlat.
Selametle...

***Kutadgu Bilig**

EVLİLİKTE KARŞILIKLI GELİŞİM VE DESTEK

■ Büşra BOZKURT
Psikolog

İnsan, en yüksek gelişme potansiyeline sahip canlıdır. Onu diğer canlılardan ayıran en önemli özellik, bilinçli bir şekilde yaşamını sürdürebilme yeteneğidir. Ergenliğin sona ermesi ve yetişkinliğe geçişle birlikte olgunlaşan beynimiz, farkındalıklı yaşam için gerekli tüm kapasiteye sahiptir. Fıtraten bizde var olan bu potansiyeli kullanmak ya da kullanmamak, insanın özgür iradesine bırakılmıştır. Yaklaşık 100 milyar nörona sahip beynimizin sadece 300 nöronunda yapılan bir araştırmada, yaşamın herhangi iki anında aynı nöronal aktivitenin oluşmadığı anlaşılmıştır. Kâinatta var olan her canlı için her an yeni bir yaratım, bir değişim ve dönüşüm süreci vardır. O halde yetişkin bir birey

olarak gelişim, benim için bir ihtiyaçtır. Hayat yolculuğunda sağlıklı ve mutlu olmak istiyorsam bu ihtiyacımı karşılamam gerekir.

Evlilik, kadının ve erkeğin birbirini karşılıklı olarak geliştirebileceği bir kurumdur. Bireyler evlenirken, ortak gelecekleri için bir anlaşma yaparlar. Nasıl ki şirketler geleceklerini güvence altına almak için çalışanlarının gelişimini ve takım ruhunu önemsiyorsa evlilik de eşlerin ortak kurumu olarak onların takım ruhu içinde birbirlerinin gelişimini önemsemelerini gerektirir. Bu, evlilik için başarılı bir yatırımdır. Çünkü insanın gelişim gösterebileceği en verimli alan ilişkileridir ve eş ile olan ilişki, tüm ilişkilerin merkezindedir.

Eviniz sizin için nasıl bir güvenli alansa evliliğiniz de öyle olmalıdır. Ancak, eşler arasındaki iletişim yargılayıcı ve eleştirel olursa bu alan güvenliğini kaybeder.

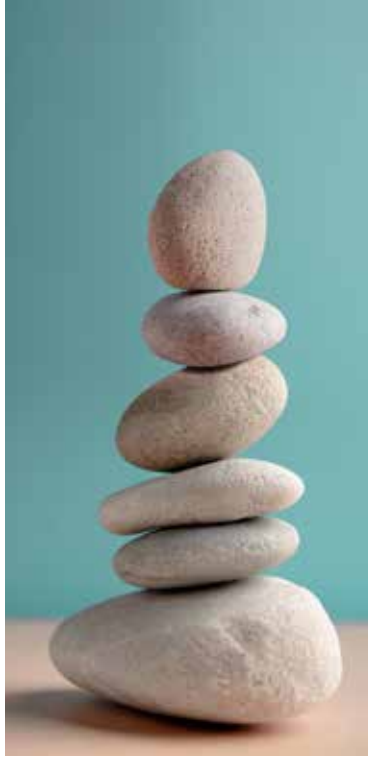
Son zamanlarda insan davranışlarına dair yapılan araştırmalarda, en dikkat çekici buluşlardan biri olan “ayna nöron” sistemi bize şunu söyler: Yakın ilişkide bulunduğu kişi kendini geliştirirse sende aynı nöronlar aktive olur ve sen de gelişmek için çaba göstermeye başlarsın. O halde eşinizle birbirinize destek olmanız hem kendi gelişiminizi hem de eşinizin gelişimini kolaylaştıracaktır. Peki, insan nasıl gelişir? Biraz bunun üzerine düşünelim.

Gelişim Kendini Tanımakla Başlar

Kişisel gelişim, insanın önce eksik yönlerini fark etmesiyle başlar. Kendi iç dünyasına yönelen birey, değiştirmek istediği yönlerini, eksikliklerini ve geliştirmek istediği yanlarını fark edebilir. Etimolojik açıdan bakıldığında, Türkçede “düşmek” ve “düşünmek” kelimeleri akrabadır. İnsan, kendi içine düştüğünde ancak düşünebilir. Bu nedenle gelişim içeride başlar ve dışarıya yansır.

Kendimizi Geliştirmek İçin Düşüncelerimizi Tanımalıyız

Hayata çıplak gözle değil gözümüzdeki “lensler”le bakarız. Bu lensleri genetik faktörlerimiz, anne-babamızdan öğrendiklerimiz ve çevremiz oluşturur. Başımıza gelen tüm olayları bu lenslere göre yorumlar; duygularımızı ve davranışlarımızı bu yorumlara göre şekillendiririz. Yani duygu ve davranış dünyamızın

Yakın ilişkide bulunduğun kişi kendini geliştirirse sende aynı nöronlar aktive olur ve sen de gelişmek için çaba göstermeye başlarsın. “İnsan, çevresindeki beş kişinin ortalamasıdır.” sözünün temeli de buradan gelir.

temelinde düşüncelerimiz vardır. Düşüncelerimizi değiştirdiğimizde duygularımız ve davranışlarımız da değişir. Bu nedenle gelişim ve değişim için önce düşüncelerimizi fark etmemiz gerekir. İnsan zihni günde 6 binden fazla düşünce üretir. Ancak değişim için her düşünce değil hayatımızı etkileyen düşünceler önemlidir. Bu önemli düşünceleri analiz etmenin yolu, onları yazmaktan geçer. Haftada birkaç gün kendinize zaman ayırarak düşünce takibi yapmanız ve bunları yazıya dökmeniz gelişiminizi destekler. İlacın fayda sağlaması için süreklilik gerekliyse düşünceleri yazmak için de süreklilik gereklidir. Düşüncelerinizi ve algılarınızı fark edip değiştirdikçe beyniniz de değişecektir. Beynin bu özelliği nöroplastisite olarak adlandırılır; yani düşünce, duygu ve davranışlar değiştiğinde beyin de buna uyum sağlar. Gelişmesini istediğiniz her yönünüz için beyniniz size fırsatlar sunacaktır. Yapmanız gereken tek şey, tekrarlamaktır.

İdeal Benlik Oluşturmak

Gelişim sürecinde kendimize “ideal benlik” oluşturabiliriz. Bu, sahip olmak istediğimiz kişilik özellikleri ve gerçekleştirmek istediğimiz hedefler sonucunda oluşturduğumuz bir kimliktir. Ancak bu ideal benliğin gerçek benliğimizle uyumlu olması önemlidir. Çünkü her insanın güçlü olduğu alanlar farklıdır ve her alanda yeterli

olmamız beklenemez. Bu noktada, yapabildiklerimizi ve yapamadıklarımızı ayırt ederek ulaşılması daha kolay bir hedefle yola çıkmak sağlıklı olacaktır.

Değişim Şimdi ve Burada Olur

Hız ve haz çağında içimize dönebilmek için durmayı ve yavaşlamayı öğrenmeliyiz. Değişim ve gelişim, ancak “şimdi” ve “burada” mümkündür. Beyin, yapısı gereği sürekli geçmiş ve gelecekle meşguldür; “şimdi”ye odaklanmakta zorlanır. Geçmişini değiştirmeye, geleceği kontrol altına almaya çalışır. Her şey, şu anda ve olaylara verdiğimiz tepkilerde vuku bulur. Günlük yaşamda kısa molalar verip iç dünyamıza yönelmek, bu farkındalığı geliştirmede yardımcı olabilir.

Evlilikte Karşılıklı Gelişim Nasıl Olur?

Evlilik, hem kişisel gelişimimiz hem de eşimizin gelişimi için en uygun ortamdır. Eş olmanın temel özelliklerinden biri tamamlayıcı olmaktır. Ancak burada sık yapılan hata, eşimizi tamamlamak için onun eksik yönlerine odaklanmak ve onu değiştirmeye çalışmaktır. İlişkide olduğumuz kişinin bizim istediğimiz gibi olması için uğraşmak, çocukluk döneminden kalma bir davranıştır. Yetişkin birey, karşısındaki kişiyi olduğu haliyle kabul edebilmelidir. Eğer ilişkideki niyet gelişmek, öğrenmek ve değişmekse, bu yaklaşım iletişim diline de yansır; çatışmalar ve tartışmalar gelişim fırsatına dönüşür.

- Karşılıklı gelişim için eşinizle birbirinizi olduğunuz gibi kabul etmelisiniz: Evlilikte iki yetişkin bireyin arkasında, aslında iki çocuk ve iki ergen vardır. Bu iki çocuk, çoğu zaman farklı kültürlerde yetişmiş bireylerdir. Çocukluk deneyimleri, rol modelleri, aile dinamikleri, genetik özellikleri birbirinden farklıdır. İnsan zihni farklılığa açık değildir. Alışık olmadığı durumlar tehdit algısı oluşturur ve savunma mekanizmalarını devreye sokar. Örneğin, samimi ve sıcak bir ailede büyüyen biri, daha mesafeli bir ailede yetişmiş eşi tarafından sevilmediğini düşünebilir. Oysa bu sadece farklı bir aile yapısıdır. Farklılıkları kabul etmediğimiz sürece anlaşmazlıklar kısır döngüye dönüşecektir. Değiştirmeye çalıştığınız kişide direnç oluşur. Bu nedenle, eşinizi olduğu gibi kabul etmelisiniz. Kabul edildiğini hissedenden insan, değişime ve gelişime daha açıktır.
- Karşılıklı gelişim için iletişim dili çok önemlidir: Eviniz sizin için nasıl bir güvenli alansa evliliğiniz de öyle olmalıdır. Ancak, eşler arasındaki iletişim yargılayıcı ve eleştirel olursa bu alan güvenliğini kaybeder. İnsan, kendini sürekli savunmak zorunda kaldığı yerde gelişemez. Sadi Şirazi'nin dediği gibi, “Yanlış üslup, doğru sözün celladıdır.” Gelişimi desteklerken kullandığımız dil, karşımızdakine güven

vermelidir. Yalnızca güvenli hissedilen bir ortamda birey, kendini açabilir ve gelişebilir. Bu nedenle eleştiren değil destekleyen, yargılayan değil şefkatli bir dil kullanmalıyız.

- Gelişim ve değişiminizdeki ufak adımları görmek çok önemlidir: Bisiklet sürmeyi bile önce dört tekerleklide öğreniriz. Unutmamak gerekir ki insan doğduğu andan itibaren her şeyi süreç içerisinde öğrenir. Yürümeyi, konuşmayı, okuma yazmayı adım adım öğrendik. Gelişim de sabır gerektirir. Küçük adımları fark etmek, hem sizi hem eşinizi motive eder. Eşinizin attığı en küçük adımı dahi fark edin ve takdir edin. Bu küçük farkındalıklar, ilişkide büyük değişimlerin kapısını aralayacaktır.
- Evlilikte karşılıklı gelişim için bu soru size yol gösterebilir: Geliştirmeniz gereken yönleri bulmakta zorlanıyorsanız psikolojide “mucizevi soru” olarak bilinen şu soruyu kendinize ve eşinize sorun: Bir sabah uyandığınızda evliliğinizin tam hayal ettiğiniz gibi olacak olsaydı, nasıl bir evlilik olurdu? Bu sorunun cevabını hem kendinizle hem eşinizle paylaşın. Hayalinizdeki evliliğe ulaşmak için neler yapabilirsiniz? Hangi alanlarda gelişmeye ihtiyacınız var? Nereden başlayabilirsiniz? Bu sorular üzerine düşünmek ve konuşmak, evliliğinizde sağlıklı gelişimi destekleyecektir.

DEEPFAKE TEKNOLOJİSİ VE GERÇEKLİK ALGISI

■ Meryem KILIÇ

“Deepfake”, (deep) derin ve (fake) sahte kelimelerinin birleşiminden oluşan bir kavramdır. Deepfake teknolojisi, derin öğrenmeye dayalı algoritmaları kullanarak oluşturulan, günümüzün önemli gelişmelerinden biridir. Kişilerin seslerini, davranışlarını ve mimiklerini öğrenmek amacıyla büyük veri analizlerini kullanan bu teknoloji; ses, video ve görüntüleri yapay

zekâ aracılığıyla oluşturmak ya da değiştirmek suretiyle son derece gerçekçi içerikler üreten bir manipülasyon tekniği olarak öne çıkmaktadır. Bu teknikler, birinin görünüşünün, sesinin veya eylemlerinin son derece gerçekçi görünecek şekilde değiştirilmesine olanak tanır ve bu da sahte olanı gerçek olandan ayırt etmeyi zorlaştırır. Başlangıçta sadece yüzlerin değiştirilmesiyle üretilen deepfake videolar, daha sonra

sesleri ve diğer öğeleri de taklit etme yeteneği kazanmıştır.

Deepfake'in en yaygın kullanım biçimi, bir kişinin benzerliğinin bir başkasınıkiyle değiştirilmesidir. Bu şekilde, bir kişinin yüzü veya sesi, başka birinin vücuduna ya da sesine yerleştirilerek son derece gerçekçi bir görüntü oluşturulur. Örneğin, bir oyuncunun yüzü tarihî görüntülerin üzerine yerleştirilebilir ve

hiç katılmadığı olaylarda bulunduğu yanlışlaması oluşturulabilir. Her ne kadar bu teknik eğlence kültüründe zararsız bir uygulama gibi algılsa da sahip olduğu manipülasyon potansiyeli nedeniyle öngörülemeyen ve endişe verici sonuçlara yol açabilir.

Deepfake'ler sadece mevcut olan içerikleri değiştirmekle sınırlı değildir; tamamen yeni içerikler de üretebilirler. Sıfırdan yeni görüntü ve videolar oluşturarak hiç gerçekleşmemiş senaryolar kurgulayabilirler. Örneğin, uydurulmuş bir videoda bir ünlünün inanılmaz hareketler yaptığı veya tamamen kurgusal durumlara girdiği gösterilebilir. Benzer şekilde, bir konuşmacının sözleri manipüle edilerek siyasi bir konuşmanın içeriği tamamen değiştirilebilir; bu da ciddi yanlış anlamalara yol açabilir. Bu tür değişiklikler, orijinal içeriğin algılanmasını ve güvenilirliğini önemli ölçüde etkileyebilir. Medya içeriğinin gerçekliğini doğrulamak giderek daha zor hâle gelebilir ve bu da çevrimiçi platformlarda yanlış bilgi ve dezenformasyonun yayılmasına katkıda bulunur.

Bütün bu faktörler doğrultusunda, teknoloji şirketleri ve araştırmacılar, bunu önlemek amacıyla deepfake içerikleri tespit etmek ve işaretlemek için tasarlanmış algoritmalar geliştirmeye başlamışlardır. Bu tespit mekanizmaları, makine öğrenimi ve yapay zekâ tabanlı algoritmaları kullanarak gerçek ve manipüle edilmiş medyayı

ayırt etmektedir. Böylece içerik denetimi sağlayarak potansiyel zararları ve dezenformasyonu azaltmayı hedeflemektedirler.

Peki, sınırsız görüntü ve içeriğe maruz kaldığımız günümüzde, manipülasyondan ve sahte içeriklerden kendimizi nasıl koruyabiliriz? Öncelikle medya okuryazarlığının artırılması ve yaygınlaştırılması, dijital içeriklerin bilinçli olarak değerlendirilmesini sağlayacaktır. Öte yandan internetteki ve sosyal medyadaki içeriklere şüpheyle yaklaşmak gerekmektedir. Bir içeriğin kaynağı mutlaka kontrol edilmeli; bu duruma yönelik resmi web siteleri, tanınmış haber kuruluşları ve uzmanların açıklamaları dikkate alınmalıdır.

Bunun yanı sıra, deepfake içerikler oldukça gerçekçi olsa da görsel olarak yüz ifadeleriyle uyummayan dudak senkronizasyonu, göz kırpması eksikliği, doğal olmayan yüz ifadeleri, mekaniklik gibi anormallikler fark edilebilir. Özellikle ünlülerin veya tanınmış kişilerin sosyal medya hesaplarının taklit edilmesi ve bu hesaplar üzerinden yapılan dolandırıcılık girişimleri yaygın bir sorundur. Bu nedenle, bu tür hesapların paylaşımlarına karşı dikkatli olmak ve hesabın gerçekliğini kontrol etmek büyük önem taşır.

İnternette en yaygın maruz kalınan siber saldırı yöntemlerinden biri de e-posta üzerinden yapılan kimlik avıdır. Özellikle deepfake teknolojisinin gelişmesiyle, dolandırıcılar bu yöntemi daha inandırıcı biçimlerde

kullanmaktadır. Örneğin, bir yöneticinin sesi veya görüntüsü taklit edilerek, çalışanlardan para ya da gizli bilgi talep edilmektedir. Bu tür deepfake tabanlı saldırılara karşı kişisel hesapları korumak son derece önemlidir. Bunun için, ilk olarak gönderenin e-posta adresi dikkatlice kontrol edilmeli ve bağlantıların gerçek URL'ler olup olmadığı incelenmelidir. Ayrıca, mümkün olan tüm hesaplarda güçlü parolaların kullanılması ve çok faktörlü kimlik doğrulamanın etkinleştirilmesi, yetkisiz erişimleri büyük oranda önleyecektir.

Bütün bu risklerin yanı sıra, deepfake teknolojisi büyük endişelere yol açsa da bu teknolojinin sorumlu ve etik kullanımı sonucunda topluma katkı sağlama potansiyeli de bulunmaktadır. Örneğin, eğitim alanında öğrenme süreçlerini daha etkili ve kalıcı hâle getirmek için tarihî figürlerin canlandırıldığı simülasyonlar üretilebilir. Ayrıca; havacılık, savunma, sağlık gibi sektörlerde hazırlanan gerçeğe yakın simülasyonlarla profesyonellerin karar verme ve stres yönetimi becerileri geliştirilebilir. Benzer şekilde, pek çok imkân sağlayarak bilgiye erişim sürecini geliştirme potansiyeline de sahiptir.

Sonuç olarak, deepfake teknolojisi hem büyük riskler hem de önemli fırsatlar barındırarak, geleceğin dijital ortamını şekillendirecek ve gerçek ile sahte algımızı önemli ölçüde etkileyecek gibi gözükmektedir.

MEHMET ÇEBİ İLE SÖYLEŞİ

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

Koleksiyonculuk; kültürel hafızayı bir noktada diri tutmak, toplamak ve o kültürel hafızadan bir şeyler üretmek isteyen insanların istifadesine sunmaktır. Dünyadaki gelişmiş ülkelerin geçmişleriyle, tarihleriyle kurdukları bağların baş aktörlerindendir koleksiyonerler. Uzun süren emekleriyle ve hiç bitmek tükenmek bilmez o arayışlarıyla kendilerinden sonrakilere müthiş bir kültürel hafızayı emanet ederler.

Sanata olan ilginiz çok erken yaşlarda başlamış görünüyor. Aileniz ve çevreniz ruh dünyanızı, estetik bakışınızı nasıl etkiledi? Sanatla iç içe geçen hayat hikâyenizi kısaca dinlemek isteriz.

Bakırköy İmam Hatip Lisesi yıllarımda edebiyat ve sanata merak duymaya başlamıştım. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini kazanmamın ardından Beyazıt Camii'nin yanındaki Çınaraltı ve Sahaflar Çarşısı vaktimin çoğunu geçirdiğim mekânlar olmuştu. Çınaraltı'nda daha ziyade tespih ve saat türünde eşyalar; Sahaflar Çarşısı'nda da bugünkü gibi üniversite kitapları değil el yazması kitaplar, hat levhaları, taş baskılar ve fermanlar satılıyordu. Koleksiyonerliğe ilk adımım, onlarca tespih ustasının ve satıcısının yer aldığı Çınaraltı'ndan tespih almamdır diyebilirim. Sonrasında Sahaflar Çarşısı'ndan da Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin iç içe geçmiş "Ali-Fâtıma" yazılı istif hat levhasıyla çeşitli hatlar almaya başlamıştım. Çınaraltı veya Sahaflar Çarşısı sadece alışverişin değil o zamanlar sohbetin, muhabbetin mekânı niteliğindedir. Buralardaki şifahî kültürle, İslam sanatlarının ne olduğunu ve mahiyetini öğrendim. Daha gençlik yıllarımda devrin üstatlarıyla tanışma fırsatım oldu. Hamit Aytac'ın, başta Fuad Başar, Hasan Çelebi, Savaş Çevik ve Hüseyin

Öksüz gibi pek çok talebesini tanıma fırsatım oldu ve onlara çeşitli yazılar sipariş etmeye başladım. Okul zamanımın neredeyse yarısından fazlası buralarda geçiyordu. Sonrasında, Osmanlı sanat eserlerine de sahip antikacıların olduğu Bedesten'e inmeye başladım. Okul bitinceye kadar Osmanlı sanat eserlerine dair bilgi, birikim ve dost ağımlı genişlettim. Okul bittikten sonra da Fatih'te bir yer tuttum ve kendime bir yer edindim. O zamana kadar edinmiş olduğum çevre sayesinde bir yerde herhangi bir eser satılacağı vakit bana sormaya başladılar. Kısacası sanat; merak, heyecan ve hayret verici yönünü ne kadar içine girdiysem daha da artırarak beni kendisine çekti, benim için vazgeçilmez bir hâle geldi. Sanatın, insan ruhuna nasıl iyi geldiğini ve nasıl güzel insan yetiştirdiğini, kendisine bir ömür vakfeden o nazenin sanatçıları karşıma çıkarmasıyla bizatihi yaşamış oldum.

Bir koleksiyoner olarak insanlık tarihi boyunca toplumsal sırların aktarılmasında önemli bir rol üstlenen koleksiyonların ve bunların izini süren koleksiyonerlerin kültürel hafızaya katkılarına yönelik neler söylersiniz? Ülkemiz insanı bu hususta nasıl bir durumda?

Koleksiyonculuk; kültürel hafızayı bir noktada diri tutmak, toplamak ve o kültürel

hafızadan bir şeyler üretmek isteyen insanların istifadesine sunmaktır. Dünyadaki gelişmiş ülkelerin geçmişleriyle, tarihleriyle kurdukları bağların baş aktörlerinden koleksiyonerler. Uzun süren emekleriyle ve hiç bitmek tükenmek bilmez o arayışlarıyla kendilerinden sonrakilere müthiş bir kültürel hafızayı emanet ederler. Ancak ülkemiz insanı bu konuda çok da iyi bir durumda diyemem. İngiltere, Almanya, Fransa, İsviçre ve Belçika gibi ülkelerde ortalama 20-30 bin kişiye bir koleksiyoncu düşerken ülkemizde bu rakam 1 milyona bir şeklindedir. Türkiye'de profesyonel seviyede koleksiyoncu sayısı 100 kişiyi bulmaz. Maalesef ülkemiz insanı sanattan ve sanat eserlerinden çok da haberdar değildir. Bunun önemli sebeplerinden biri müze açısından fakir bir konumda olmamız diye düşünüyorum. III. Milli Kültür Şurası için "Türkiye'de Sanat Piyasası ve Dünyayla Mukayesesi" adlı bir konuya çalışmıştım. Dünyada en fazla müze olan ülke Amerika (15 bin), sonra sırasıyla Almanya (6.500), İngiltere (5 bin), İtalya (4 bin). Düşünün, komşumuz Yunanistan'da 1.300 tane müze var. Ancak Türkiye'de ören yerleri de dâhil olmak üzere 250-260 müzemiz mevcut. Bu da ne yazık ki bizim, sergilenebilecek bir sanat eserine sahip çıkmadığımızı ve ona kıymet vermediğimizi göstermektedir.

Hat ve diğer Türk İslam sanatlarına olan ilginiz herkesçe malum. Ama özellikle hilye-i şerif ve tespih koleksiyonculuğu gibi özgün alanlara sizi yönelten neydi? Bunların sonucunda kurduğunuz “Hilye-i Şerif ve Tesbih Müzesi”nin kuruluş sürecinden bahsedermisiniz?

Hilye-i şerif, Peygamber Efendimizin fiziki özelliklerini ve ahlaki güzelliklerini anlatan bir metin. Onun portresinin dış ve iç güzelliklerinin kelimelerle tasviri olarak düşünülen ilk hilyeyi levha hâlinde yazan 17. yüzyılın en büyük hattatı Hafız Osman'dır. Hafız Osman'ın yazdığı o model, şekil ve kalıp ondan sonraki gelen hattatlar tarafından taklit edilerek günümüze kadar gelmiş. Bunun güzelliğiyle ilgili bir problemimiz yok. Ancak bu metni her sanatçının kendi estetik kaygısıyla, ruh dünyasıyla, el kabiliyetiyle, hat sanatının gücüyle yeni bir tasarımla yazma imkânı sağlayalım diye düşündük. Bine yakın hattata farklı şekilde hilyeler yazdırdık. Bunların insanlara da gösterilmesi lazımdı. Böylece dünyanın en büyük hilye-i şerif sergilerini organize ettik. Diyanet İşleri Başkanlığı ile Ayasofya'nın içerisinde açılışını Sayın Cumhurbaşkanımızın yaptığı “Aşk-ı Nebi” adlı sergi düzenledik. Sonrasında “Aşk-ı Nebi Sanat Olunca” adlı sergimizi Katar ve Amerika başta olmak üzere çeşitli ülkelerde gerçekleştirdik.

Peygamberimize (s.a.s.) fiilî salat ü selamın en güzel şekli olarak yazdırdığımız binlerce hilyeyi sene içerisinde birkaç kez sergilemek yerine kalıcı bir mekânda sergilemeyi düşündük ve Sayın Cumhurbaşkanımıza meseleyi arz ettim. Kendisi de bir hilye-i şerif severi olarak uygun gördü. Süleymaniye’de, Mimar Sinan eseri Siyavuşpaşa Medresesinde İstanbul Sanat ve Medeniyet Vakfına bir yer verilerek hilye-i şerif ve tespih müzesi açılmış oldu.

Cünümüzde geleneksel sanatlara olan ilginin arttığını görüyoruz. Dönemsel bir ilgi olarak kalmaması ve bu ilginin sürdürülebilir olması için neler yapılmalıdır?

Sanat, günlük üretilen bir yapıya sahiptir ancak kültür uzun bir dönemde oluşan ve fayda veren bir birikimdir. İnsanlardaki sanat şuurunun, anaokulundan başlayarak üniversite eğitimini de içine alacak şekilde yaklaşık 20 senelik bir program içerisinde oluşturulabileceği düşüncesindeyim. Maalesef ki böyle bir programın olması pek mümkün değil. Ancak yapılabilecek işler bence hâlâ var. Mesela Kültür Bakanlığı ve RTÜK bünyesinde bir çalışma yapılsa; Türkiye’de çekilen dizi ve filmlerde “Her dizi ve filmde Türk kültür sanatını anlatan ve özendiren en az 60 saniyelik bir sahneniz olacak. Bu sahnede, Türk kültürünü ve sanatını özendiren, onu cazip hâle getiren, insanlara onu sevdirecek küçük bir diyalog yer alacak.” diye bir şart

Sanat eserinin yalnızca bir yatırım aracı olarak görülmesine karşıyım. Çünkü onun kendine göre bir ruhaniyeti olduğunu düşünürüm, her ne kadar bir emtia, bir obje bile olsa. Onun ruhuna nüfuz edebilecek, ondan manevi haz alabilecek insanların eser almasını isterim.

konulsa. İzlediğimiz dizi ya da filmin kahramanları nasıl ki bir kafeye gidip çay içiyorlar, bir restorana gidip yemek yiyorlar ve bir mekâna gidip herhangi bir iş için görüşüyorlarsa bunlar bir sahnede de Hilye-i Şerif ve Tesbih Müzesinde yahut İstanbul Resim ve Heykel Müzesinde veya İstanbul Modern’de buluşsalar. Burada bir eseri de ön plana çıkarsalar. Keza MEB, okullarında sanat ve müzeyle ilgili dersini belirli aralıklarla uygulamalı olacak şekilde bir müzede yapsa. Bu vesileyle oradaki sanat eserleri ile çocuklar tanıştırılır. Ayrıca, müze görevlisinin müzedeki eserlerle ilgili bilgiler vermesi sağlanabilir ya da bir sanatçı davet edilerek bir eser nasıl yapılıyor, nasıl icra ediliyor, hangi aşamalardan geçiyor

sorularına yönelik bilgiler verilse. Örnekleri çoğaltabiliriz ama bunlar yapılması zor işler değil diye düşünüyorum. Yeter ki bunları yapmaya bir niyetimiz olsun.

Sanat eserlerinin manevi yönüyle maddi değeri arasında nasıl bir denge kurulmalı? Siz koleksiyonlarınızı oluştururken bu dengeyi nasıl gözetiyorsunuz?

Sanat eserine yatırım yapan insanlar arasında zaman içerisinde çok büyük maddi kazanımlar elde edenler olmuş ve bunun örnekleri de var. Mesela, 90'lı yılların başında bir kazasker hilyesi 5 bin dolara rahatlıkla alınabilirken bugün aynı eser 100 ila 250 bin dolara; aynı şekilde bir Hafız Osman kıtası bin dolar civarındayken artık 20 ila 30 bin dolara ancak alınabiliyor. Batıda da bu şekilde; 1986-1987'de 100 bin dolara satılan Monet, Picasso ve klasik dönem eserlerinin fiyatları nerdeyse 50 kat artmış durumda. Ancak sanat eserinin yalnızca bir yatırım aracı olarak görülmesine karşıyım. Çünkü onun kendine göre bir ruhaniyeti olduğunu düşünürüm, her ne kadar bir emtia, bir obje bile olsa. Onun ruhuna nüfuz edebilecek, ondan manevi haz alabilecek insanların eser almasını isterim. Bende ki o sanat eserlerinin bu ruhaniyete, bu akla ve bu görüşe sahip insanlar tarafından alınmasını önceliyorum. Yatırım aracı olmasın demiyorum, olacaktır elbette. Tarih, bunun

örnekleriyle doludur ancak sanat eserinin de mutlu olması için kendisine manevi olarak yatkınlık duyan birinin elinde olmasını isterim. Burada ifrat ve tefrite kaçmadan itidalli bir yol tutturmak gerekiyor.

Yapmış olduğunuz çalışmalar neticesinde Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'ne layık görüldünüz. Geleneksel sanatlarla ilgilenen genç koleksiyoner adaylarına ve sanatseverlere tavsiyeleriniz nelerdir?

Herkesin sanatçı olması şart değil ancak herkesin belli oranda sanatsever olması iyi bir şey. Çünkü sanat insanlara güzel ve geniş bir bakış açısı sunuyor. Kelimelerle anlayamayacağımız birçok duyguyu bir sanat eseri bize fazlasıyla verebiliyor. Dolayısıyla insanın ruhuna hitap edebilecek sanata, sanat eserlerine insanların ulaşımının kolay olması; aynı zamanda insanların o sanat eserlerini aramak ve sanat eserlerinden manevi bir tatmin duymak gibi küçük bir kaygısının olması lazım. Kültür ve sanatı birbirinden ayırmadan neyi sevdiğimizi, niçin sevdiğimizi bilerek sanat eserlerine bakmalıyız. Bazı sanat eserleri size hitap etmeyebilir. Çünkü sanatın yelpazesi oldukça geniştir. Siz de kendi ruhunuza, aklınıza, kalbinize hitap eden bir sanatla en azından amatör düzeyde de olsa bir şekilde ilgilenin. Bu iş, bizim en başta ruhumuzu besleyecek, kalbimizi inceleyecek bir şeydir.

Öz Geçmiş

Mehmet Çebi, 1968 yılında İstanbul'un Süleymaniye semtinde doğdu. Eğitim hayatına Namık Kemal İlkokulunda başlayan Çebi, lise öğrenimini Bakırköy İmam Hatip Lisesinde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun olduktan sonra aynı üniversitenin İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Anabilim Dalında yüksek lisans yaptı. Üniversite yıllarında Beyazıt Sahaflar Çarşısı ve Çınaraltı'nda geçirdiği zamanlar, onun hat sanatına, tespih ve antikaya olan ilgisinin kaynağı olmuştur. Bu dönemde, sahaflarda ve antikacılarda vakit geçirerek İslam sanatlarına dair bilgisini derinleştirdi. 2015 yılında İstanbul Sanat ve Medeniyet Vakfını kuran Çebi, dünyada ilk olan Hilye-i Şerif ve Tesbih Müzesini Süleymaniye'de; 2018 yılında ise İstanbul Resimleri Müzesini açtı. 2020 yılında da Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'ne layık görüldü.

KESME TAŞLAR

■ Şerife DOĞAN

*Dost dost diye deli derviş gezdiğim,
Bir ağladığım, bir güleyazdığım,
Adını dağa taşla kazıdığım*

*Kan ter dolandığım yollar gölgesi,
Kara ekmeğimin akça mayası,
Susayınca çağıldak sular sesi,*

Ahmet Muhip Dıranas

“Biliyor musun bugün ne oldu?” diye neşeyle aradığımız, “Hadi yeter artık helak ettin üzme kendini bu kadar.” diyerek kederle sırtını sıvazladığımız, “Sohbet ne kadar iyi geldi, saatin çok geç olduğunu fark etmedim bile.” dediğimiz kişiler varsa çok şanslıyız. “Bak bu çiçeği senin için fideledim.” “Sen gel ben çayı demliyorum.” cümlelerini işitebiliyorsak hayatımızda yer edinmiş gerçek dostlara sahibiz demektir. Sizi yargılamadan dinleyen; neşenize, kederinize ortak olan birileri varsa onlara sınırsız sarılın ve sakın bırakmayın.

Hepimiz sosyal varlıklarız.
Hikâyemizi anlatmak,

karşıdakinin hikâyesini dinlemek, kökü derine inen bağlar kurmak isteriz. Günümüzde modernleşme ve dünyevileşme insanı yalnızlığa itiyor olsa da doğal olan, insanın cemiyet içinde varlığını koruyarak dostlar edinmesidir. Kadim kültürümüz sağdıçlıkla, kirvelikle, yârenlikle ne güzel tanımlıyor Anadolu’yu mayalayan dostluğu. Daha çocukken insanları birbirine emanet ediyor ki hayatın başlangıcında hazır arkadaşı olsun diye. Annelerimizin bizi gönül rahatlığıyla emanet ettiği, her derdini sevincini anlattığı ahretliği vardır. Aralarında hiçbir çıkar ilişkisi yoktur, birbirlerini Allah için severler. Biz de biliriz o komşu teyzeyi; özel saygı

gösterir, hürmet ederiz. İyi arkadaşlık dostluğun kapısını açar. Yalnızlıktan kurtulup beraber olmanın zevkine varınca tefekkür âlemimizin zenginleştiğini, merhametimizin arttığını fark ederiz. Bu duygular güçlü, sağlıklı bir toplumun temelini oluşturur.

Dost iz bırakandır; Şems'in Mevlana, Sokrat'ın Eflatun üzerinde bıraktığı gibi bir iz. Yanımızda olmadığı zaman da içimizde konuşması devam edendir. Hem yeni ve tazedir hem de eski ve sağlamdır. Cicero *Dostluk Üzerine* adlı kitabında "Kendinle konuşuyormuş gibi her şeyi teklifsizce konuşabildiğin birine sahip olmaktan daha güzel ne var? Senin kadar sevinecek biri olmasa iyi günlerinin anlamı olur muydu?" diye anlatır dostluğun önemini. Dostlukla erdemi birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak görür.

Dostluk sadece doğruyu göstermek, nasihat etmek değildir. Bazen de dost; duymaya ihtiyacımız olan "aman boşver iyi yaptın, senin canın sağ olsun." cümlesini şartsız, koşulsuz söyleyen, kaygan zeminde tutunduğumuz, uçurumda sarıldığımız, "kalbimi bildi" dediğimiz kişidir. İnsan evladı, ötekinin yankısında kendisini arar. Hallac-ı Mansur'un "Cehennem, acı çektiğin yer değil acı çektiğini kimsenin bilmediği yerdir." sözü insanoğlunun duyulma, fark edilme,

görülme arzusunu özetler. Yanındayken çocuklaştığın, evinin huzurunu hissettiğin sana güven veren kişidir. Kırılınca hemen “kıymak” yerine tamir etmeye çalışandır. Dost gıyabında övülen, şahsında eleştiri yapılandır. Dostluk sadece hissedilen bir duygu değildir, bazen karar da vermek gerekir; hasbi bir arkadaşlık geliştirmeye, alingan olmamaya, menfaatsiz bir ilişki kurmaya, beklentini azaltmaya.

Dostluk emek ister, çaba ister. Geçinmeye gönlü olan insanlar arasında sabır, gayret ve iyi niyetle inşa edilir. Bize güç veren şey dostlarımızın yardım etmesi değil yardım edeceklerinden emin olmamızdır. Galiba dostluklarda en önemli unsur alma verme dengesini ayarlamaktır. Çok veren yorulur, tökezler; çok alan alışır, duyarsızlaşır. Araya mesafeler girse de sıcak bir çayın etrafında yeniden buluşabiliyorsanız dostlarınızla ne mutlu size. Çünkü dost bekleyendir, zamanı dert etmeyendir. Arkadaşlık, dostluk hep oluş ve inşa sürecindedir, itina gerektirir. Hallac-ı Mansur’a dostu gül atınca; “Taş atanlar avam takımı, bilmiyorlar, bizi incitmez ama hâlden anlayan bir dostun attığı gül bile bizi incitti, canımızı acıttı.” der.

Dost edinmek istiyorsan ünlü yazar Emerson’un söylediği gibi “İyi bir dost bulmak için iyi bir dost olmalısın.” Çünkü dostluk kâinata ve insanlığa karşı bir duruş, bir tavidir. İlmek ilmek

örülür, bizi onarır, güçlendirir, hayata bağlar. Dostluk güven duygusunun üzerine inşa edilir. Öyle tek bir zıtlaşmada, fikir ayrılığında yıkılmaz, affedicidir. Bazen ruhunuz bir pazar günü gibi ağırken o sizi taşır bazen de kendinizi pazartesi günü gibi hızlı hissedersiniz, siz onu taşırsınız. Dost hatırı için katlanırsın bu uyumsuzluğa. Sonra ikinci vaktinde uzayan gölgeler gibi kaynaşıp akıp gidersiniz hayatın içinde. Bazen hayat akışında araya mesafeler girer ama dost tekrar bir araya gelince kaldığı yerden devam edendir.

Merhum Fethi Gemuhluoğlu, Peygamberimizle Hz.

Ebubekir’in mağara dostluğunu çok güzel anlatır. Der ki; “Dost ol kişidir ki, öldürülmesi muhakkak ve mukarrer olan gecede Peygamber-i Ekber’in yatağında yatar. Ona ‘Şah-ı Velâyet’ denir. Dost ol kişidir ki ‘Yâr-ı Gâr’dır. Kucağında mübarek bir emanet vardır. Bütün delikleri elbisesinden muhtelif parçalarla tıkar, son deliğe tabanını dayamıştır. Kucağındaki mübarek emanet, uyumayan uyanıklık içinde uyur görünmektedir. Oradan Ebû Bekr’i yılan sokar. Dost son deliğe tabanını, taban gibi görünen gönlünü uzatandır, gönlü ile orayı tıkayandır.” İşte kuşun yuvası, örümceğin ağı, insanın dostları vardır.

Modern dünya bizlere “kendine vakit ayır, en çok kendini sev” gibi düşünce ve eylemler aşılar. Ruhumuza uygun olmayan bu yeni nesil insan modelleri önce yalnızlaştırıyor sonra da grup terapileri, atölyeleri, birlikte çalışma seansları gibi şeylerle tedavi etmeye çalışıyor. İnsanı özünden koparan bu yaklaşımlar Batı kökenlidir. Hâlbuki ruhumuzun mutlu olduğu, güven duygumuzun tazelendiği yer bir dost meclisidir. Kültürümüzde insan insana şifadır. Yakında doktorlar ilaç niyetine reçeteye yazacak, günde bir defa dostla sohbeti. İnsanoğlu derin bağlara sahip olmazsa psikolojik olarak da zayıf hâle düşüyor. Dost sözü içini ısıtan, yüreğini ferahlatandır.

Japonların “kintsugi” adı verilen meşhur porselen

Dostlar tam yerine oturan iki kesme taş gibi birbirlerini varlıkları ile tamamlar. Geçmişimizle geleceğimiz arasındaki bağ, hayatımızın şahitleri olurlar. Dünyanın güneşe, kalbin sevgiye, ruhun dosta ihtiyacı var.

sanatında, kırık porselen altın tozuyla onararak daha güzel hâle getirilir. Dostluklar da zamanla kırılabilir ama altın tozuna geçmişin tecrübesini eklemek, harmanlamak, onarmak ve yola devam etmek gerekir. Bazen ne yaparsak yapalım bu mümkün olmaz; yollar ayrılır, dostluklar bıçak gibi kesilir. Kanuni Sultan Süleyman'la Sadrazam İbrahim Paşa'nın yıllarca süren dostluğu gibi. İlk gençlik yıllarından itibaren çok şey yaşamış, çok şey paylaşmışlardır. Ama hayata bakış açıları gitgide birbirinden uzaklaşmış, farklı duygulara evrilmiştir. Hepimizin hayatında kırılmalar olabilir. Yüreğin çok istese de kalbindeki burukluk, ağzındaki kekremsi tat izin vermez yeniden bir araya gelmesine. Ruhun mutena köşesinde saklarız eski dostumuzun adını ama gönül kaldıramaz yaşananların ağırlığını. Öyleyse yaşadığınız güzel günlerin hatırına bazen sessizce kenara çekilmek gerekir. Ayrılıklardaki duruş da dostluğa dâhildir.

Dostluklar birbirini beslemeli, dost dostun arkasını kollamalıdır. Ama sadece çıkar ilişkilerinin üzerine kurulmuş yüzeysel birlikteliklerin dostluk diye pazarlanması çok acı. Bazen de insanın zenginlikle, şöhretle, makamla değiştiğine şahit olursun. İçin acır, durdurmak istersin ama samimi duyguların yetmez sesini duyurmaya. O köşebaşını döndüğünde terk ettiği dostlarını bulacağını zanneder. Ama sert esen kibir rüzgârıyla

çoktan savrulmuştur yüksek dağların zirvesine.

Dost sadece kötü günde belli olmaz, bazen dostluğun samimiyetini iyi günde de hissetmek istersin. Oscar Wilde bu durumu "Bir dostun acılarını herkes paylaşabilir ama bir dostun başarısını paylaşabilmek için çok iyi bir insan olmak gerekir." cümlesiyle anlatır. Yükselirken haset etmeyen, güler yüzlü tuzaklar kurmayan, gizli çelmeler takmayan, tam tersine destek olan, başarınızı takdir eden, gurur duyan kişilerin varlığı iyi gelir insana. "Oh çok şükür, hadi bunu da atlattın" ya da "Sen bunu fazlasıyla hak ediyorsun." diyerek gurur duyan, doğru yolu gösteren kişiler maalesef azaldı. Hep bir yarış ve kıyas içerisinde olmak, her şeyin en güzeline sadece ben layığım düşüncesi bitirdi dostlukları. Ufkumuzu genişletmek, kalbimizi ferahlatmak istiyorsak dostumuzu koruyup gözetmeli ve onun adına mutlu olabilmeliyiz.

İslam'da en yüce dostluk, Allah rızası için kurulan dostluktur. Bu tür dostluklar hem dünyada huzur verir hem de ahirette mükâfatlandırılır. "Birbirini Allah için seven iki kişi, kıyamet günü Allah'ın gölgesinde gölgelenecektir." Dostluk, insanın hem bu dünyada hem de ahirette huzura kavuşmasında önemli bir etkidir. İslam, dostluğu sadece dünyevi değil uhrevi bir bağ olarak da değerlendirir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), "Kişi, dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin." hadisi ile dost seçiminde rehberlik eder bize. Çünkü dostlar tam yerine oturan iki kesme taşı gibi birbirlerini varlıkları ile tamamlar. Geçmişimizle geleceğimiz arasındaki bağ, hayatımızın şahitleri olurlar. Dünyanın güneşe, kalbin sevgiye, ruhun dosta ihtiyacı var. Meltem rüzgârının naif esintisi gibi kalbimize dokunan, içimizi ısıtan dostlar sarsın etrafımızı.

İSHAK PAŞA SARAYI

KARTALLAR YÜKSEK UÇAR

■ Sümeyra YAMAN

Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesinde tüm şehri görebilen bir tepenin üstünde saray olarak kurulmuş bir külliye'dir. İshak Paşa tarafından yaptırılan ve 1785 yılında tamamlanan İshak Paşa Sarayı camisiyle, türbesiyle, kütüphanesiyle, mahzenleri, koğuşları, harem ve selamlık bölümleriyle büyük bir komplekstir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan en önemli sivil mimari eserlerden biri olan saray, pek çok farklı sanat üslubunun bir arada kullanıldığı nadir örneklerden biridir. Sarayın kapı, pencere ve kemer detaylarında sıkça kullanılan geometrik ve bitkisel taş süslemelerinde Selçuklu

sanatıyla birlikte rokoko, barok ve ampir gibi Batı kökenli sanat üslubu kullanılarak abidevi bir mimari eser ortaya çıkmıştır.

Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından bölge Rus hâkimiyetine geçmiş, ancak I. Dünya Savaşı sonunda tekrar Türk idaresine girmiştir. 1960 yılında saray ve külliyesi mimari yapısıyla tanınmaya başlanmış ve aslına uygun olarak restore edilmiştir. Bu onarım ve restorasyonu daha sonraki yıllarda da devam etmiştir.

İshak Paşa Sarayı ilçeye yaklaştığımız tepede tek başına tüm heybetiyle bizi karşılar. Tüm şehir ondan uzaktadır. Sarayın bu yalnızlığı ona ayrı bir gizem katar. Yüksek duvarları,

cami minaresi ve ihtişamlı kapısıyla daha içeri girmeden heyecanla merakı bir arada yaşatır. Sarayın planında Türk saraylar geleneği hâkimdir. Sarayın tabanı ve duvarları o yöreye ait farklı taşlar kullanılarak inşa edilmiştir. Duvarları hat sanatının sülüs yazı örneklerinden ayet ve beyitlerle süslenmiştir. Sarayda ince işçilik hâkimdir. Süslemeler hem sade hem de eşsizdir. İshak Paşa Sarayı iki avlu ve hasbahçe olmak üzere üç ana bölümden oluşur. Bölümler arası geçişler büyük taç kapılarla sağlanır. Sarayın içerisindeki her bir yapı bu avluların etrafında konumlanmış vaziyettedir. Cümle kapısı adı verilen ve usta bir taş işçiliğine sahip olan

görmekli kapının açıldığı birinci avluda zindanlar, muhafız koğuşları ve tavla bölümleri ile bir çeşme bulunur. İkinci avluda ise sarayın selamlık kısmı olan muayede salonu, kütüphane, türbe, cami ve ambarlar yer alır. İkinci avludan büyük bir kapı vesilesi ile harem, ziyafet salonu, hamam, kiler, mutfak ve bahçe gibi kısımlara ulaşılır.

İshak Paşa Sarayı'nda işlemleri ve heybetiyle en dikkat çekici mimari unsurlar, bölümler arası geçişi de sağlayan taç kapılardır. Bu kapıların her biri farklı tarzlardaki süslemeleriyle kendine has bir görünüme sahiptir. Sarayın kapılarında çeşitli dönemlere ait süslemelerin bir arada kullanılması dönemin ve bölgenin sanat açısından gelişmişliğinin bir göstergesidir. İshak Paşa

Saray'ının kapı detaylarına işlenen motifler Türk-İslam sanatıyla İran, Kafkas ve Batı kökenli sanat üslubunun bir arada kullanılmasına en güzel örneklerdir.

İshak Paşa Sarayı'nın doğu kısmında bulunan "Cümle Kapısı" dört büyük kapıdan ilkidir. Saraya dışarıdan erişimi sağlayan tek kapıdır. Bu kapı Selçuklu kapı mimarisine uygun olarak inşa edilmiştir. On adet gömme sütunla çevrelenmiş ve sütunların

arasına dikdörtgen nişler yerleştirilmiştir. Nişlerin içerisinde simetrik ve farklı tarzlarda işlenmiş madalyonlar bulunur. Madalyonlar Batı üslubunda çalışılmış ve kabartmalı bitki motifleri ile bordürlenmiştir.

Bulunduğu duvara dayanmış bir vaziyette olan ikinci kapı "Avlu Kapısı"dır. İç içe geçmiş iki kemerden oluşan kapı iki katlıdır. Avlu kapısının üzerindeki süslemeler, Cümle Kapısı'ndakilere göre daha sade motiflerden oluşur. Avlu Kapısı'ndan sivri kesitli ve düz tavanlı uzunca bir koridora geçilir. Bu koridor avluları birbirine bağlar. Oldukça uzun olan koridorun tavanı rumi ve yaprak motifleriyle bezenmiştir. Her bir köşeye yerleştirilen motifler ise sonsuzluğa açılan kapıyı temsil eder niteliktedir. Burada kullanılan kompozisyonların benzerlerine dönemin halı desenlerinde ve cilt kapağı süslemeciliğinde de rastlamak mümkündür. Kapının iki tarafına karşılıklı

yerleştirilmiş selvi ve lotus ağacı kabartmaları bulunur. Türk-İslam süsleme sanatında selvi ve lotus ağacının bir arada kullanılmasına ilk defa burada rastlanmıştır.

İkinci avluya açılan kapılardan bir diğeri de sarayın kütüphane, muayede salonu ve cami gibi kısımlarına açılan “Selamlık Kapısı”dır. Üzerinde bulunduğu duvarın tam ortasında bulunan kapı Selçuklu kapı sanatının özelliklerini üzerinde barındırır. Saraydaki diğer kapılar gibi iç içe geçmiş iki kemerden oluşan Selamlık Kapısı’nın iç kısmında gömme sütunlar bulunur. Kapının yan kısımlarında ise vazodan çıkmış ve birbirini sarmalamış dallar ve uçlarında çilek ve üzüm figürleri vardır.

İshak Paşa Sarayı’nın anıtsal nitelikteki son taş kapısı yine ikinci avludan ulaşılan “Harem Kapısı”dır. İki katlı olan bu kapı kesme bazalt taşından yapılmıştır. Üç basamaklı bir merdiven aracılığıyla geçiş sağlanan bu kapının üst kısmında gömme sütunlar bulunur. Sütunların iç kısmındaki bordürde bitkisel motiflerin yanı sıra birbirine bakan iki aslan figürü görülür. Aslanların kuyruklarından dallar çıkar ve birbirleriyle iç içe geçerek hayat ağacını oluşturur. Bu işlemenin İran sanatındaki aslan figürlerine daha çok benzediği söylenebilir. Harem Kapısı’ndaki farklı tarzdaki süslemelerle, geleneksel Türk-İslam sanatına barok ve rokoko gibi Batı motiflerinin dâhil

edilerek eklektik bir tarz ortaya çıkarıldığı görülmektedir.

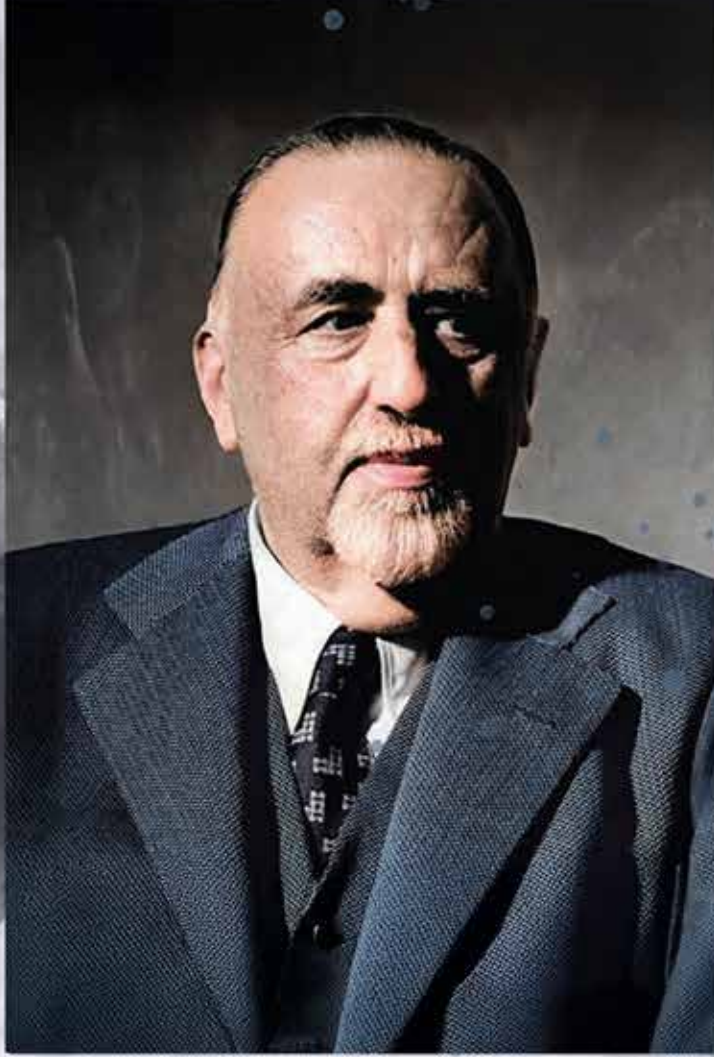
Saraydaki mimari yapıların öne çıkan örneklerinden biri de camisidir. İkinci avluya açılan Selamlık Kapısı’ndan girilen cami sarayın iki katı yüksekliğindedir. Tek minareli ve kare planlı olarak inşa edilen cami iki bölümden oluşur. Yapının genel özellikleri incelendiğinde Osmanlı mimarisinden ziyade Selçuklu Dönemi’ndeki cami tarzına göre inşa edildiği gözlemlenir. Caminin

medrese bölümündeki orta alan sütunlarla çevrilidir ve üzeri yıldız motifi işlemeli mozaiklerle bezenmiştir. Caminin minaresi iki renklidir ve düzgün kesme taş işçiliği göze çarpar.

Sarayın ikinci avlusunda, caminin üst köşesinde bir türbe bulunur. İki katlı ve sekizgen planlı olan türbe klasik Selçuklu kümbetlerine benzer özelliklerde inşa edilmiştir. Türbenin dış duvarlarında yer alan ve hayat ağacını andıran üç boyutlu kompozisyonlar ise Batılı sanat geleneklerine uygun olarak tasarlanmıştır.

Bir Osmanlı Dönemi yapısı olarak inşa edilen İshak Paşa Sarayı’nda pek çok dönemin sanatına dair izlere rastlamak mümkündür. Görkemli özel mimari yapısı, anıtsal taş kapıları, türbesi, camisi ve yüzlerce odası ile görülmeye değer bir şaheserdir. İshak Paşa Sarayı tüm güzelliğiyle, sanatın her türlüşünün ortaya konulduğu canlı bir tarih, her tarafı sırlarla dolu bir efsane olarak tüm heybetiyle karşımızda durmaktadır.

EBUL'ULÂ MARDİN VE HUZUR DERSLERİ

■ Sezer ŞİMŞEK

Kazasker Yusuf Sıdkı Efendi ve Behice Hanım'ın oğlu olarak 1881 yılında doğan Ebul'ulâ Mardin, baba tarafından Mardin'deki Kasımiyye Medresesinde altı yüz yıldan beri müderris yetiştiren bir aileye mensuptur. Anne tarafından ise padişah huzurunda ders takrir eden Osmanlı âlimlerinden Ebû Saîd Hâdimî ve Hâdim müftüsü Mustafa Efendi'nin torunlarından. Ebul'ulâ Mardin'in eşi Bedriye Hanım ise Şeyhülislâm Turşucuzâde Ahmed Muhtar Efendi'nin oğlu olan Meşrutiyet Devri adliye nazırı ve Şûrâ-yı Devlet reisi Necmeddin Molla Kocataş'ın kızıdır.

Hem mektep hem de medrese öğrenimi gören Ebul'ulâ Mardin, Çarşambalı Ahmet Hamdi Efendi ve Kastamonulu Ebubekir Sıtkı Efendi'den icazet almasının

yanı sıra Mekteb-i Hukuktan da birincilikle mezun olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra arkadaşı Eşref Edib ile birlikte 1908 yılında *Sırât-ı Müstakîm* dergisini kurmuştur. Babanzade Ahmed Naim, Manastırlı İsmail Hakkı Efendi, Mehmet Akif Ersoy gibi isimlerin de yer aldığı bu dergi ileriki yıllarda *Sebilürreşâd* adıyla yayımlanmaya devam edecektir.

Ebul'ulâ Mardin, Meşrutiyet yıllarına denk gelen Şeyhülislâm Mustafa Hayri Efendi döneminde önce meşihat mektupçuluğu, ardından meşihat müsteşarlığı görevlerinde bulunmuştur. Bu görevleri sırasında *Cerîde-i İlmiyye* dergisi, Osmanlı şeyhülislamlarının yaşam öyküleri, fetvaları ve el yazılarını kapsayan *İlmiyye Sâlnâmesi* yayımlanmıştır.

Ebul'ulâ Mardin, hukuk tarihimizin önemli isimlerinden biri olmasının yanı sıra 1950'li yıllarda kendisine Diyanet İşleri Reisliği teklif edilen bir Osmanlı âlimidir. Cumhuriyet Dönemi'nde vaktini büyük ölçüde üniversite hocalığına ayırmış ve 1951 yılına kadar İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde medeni hukuk ordinaryüs profesörü olarak görevine devam etmiş, ortaya koyduğu çalışmaların ardından son eseri olan *Huzur Dersleri*'ni yazmaya başlamıştır. *Huzur Dersleri*'nin yanı sıra *Toprak Hukuku Dersleri*, *Kat Mülkiyeti*, *Medeni Hukuk Cephesinden Ahmet Cevdet Paşa* da bilinen eserleridir.

Huzur Dersleri'nin Yazılması

Sultan III. Mustafa devrinde 1759 yılında, dönemin önemli âlimlerinin katıldığı ve ramazan aylarında padişahın huzurunda yapılmak üzere "huzur dersleri" adıyla başlatılan ilim meclislerini ve bunlara katılan âlimleri tanıtmak amacıyla yazılan *Huzur Dersleri*, konusu itibarıyla yoğun bir araştırma gerektiren ve oldukça hacimli bir eserdir. Ebul'ulâ Mardin, bu eserini hazırlamaya 1949 yılında başlamış ve pek çoğu vefat etmiş olan âlimlerin ailelerine

ulaşmaya çalışmış, evrak ve fotoğraf temin edebilmek için ülkedeki müftülöklere hitaben bir yazı kaleme almıştır. Ebul'ulâ Mardin bu yazısında şöyle demektedir: "Aşağıda ismi yazılan âlimin mensubu bulunduğu memleketin halen iftâ vazifesile tevaggul buyurmakta olduğunuzu nazara alarak bu babta yüksek himmetinizi ricaya karar verdim. Zeyli arizaya işaret olunan hususları göz önünde bulundurarak mümkün olduğu nisbette hal tercümeleri, fotoğrafları ve elyazılarını göndermekle 'Eddalû alelhayri kefâilîhî' (Hayra vesile olan hayrı yapan gibidir) sırrına mazhariyetinizi eltafı haktan diler, şükranlarımı şimdiden arz ederim; Vallahül müyessiru liküllî asîr. (Allah'tır her güçlüğü kolaylaştıran)"

Eski meşihat müsteşarı Ebul'ulâ Mardin'in 1940'ların sonlarında kaleme aldığı bu yazısına pek çok müftülükten cevap gelmiştir. Bunlardan biri Hâdim Müftüsü Ahmed Said Hâdimoglu'na aittir: "...Büyük üstad, zâtî fadılâneleri de 'li ümmîn', ana tarafından Ebu Saidül Hâdimi ahfadındansınız, binaenaleyh Huzur'da ilk ders takrîr eden ceddiniz Ebu Saidül Hâdimi olup bilâhare Huzur Derslerinin resmiyet iktisap ettiği tarihten bu kadar sene sonra Huzur hocalarının ahvâli

tarihiyyelerini bildirir yüksek eseri yine ahfadının te'lif eylemesine ise bir sevk-i ilahi, bir ilham-ı Rabbâniden başka bir şey denilemeyeceğini arz ederken Cenabı Hak'tan devamı ömrü afiyet ve saadet-i dareyn temenni eder ve bu vesileyle tâzimat-ı faikamın kabulünü istirham ederim, büyük üstadımız, efendimiz. Şükranlarımızla."

Huzur Dersleri'ni yazmayı dinî ve ilmî bir görev bilen Ebul'ulâ Mardin, sağlığından feragat edecek kadar bu eseri önemsemektedir. Türk basın tarihinin önemli isimlerinden Ahmet Emin Yalman, bu eseri tamamlayabilmek için uğraşan Ebul'ulâ Mardin'in anormal derecede yüksek tansiyonu olmasına rağmen zekâsına gölge düşürmesinden ve eserinin kalitesinin bozulmasından ürktüğü için tansiyon ilacı almadığını belirtmektedir.

Bu dönemde yaşından ve sağlık problemlerinden dolayı eserini tamamlayamamaktan endişe eden Ebul'ulâ Mardin, öncelikle eserin birinci cildinin yayımlanmasını istemiş ve ilk cilt 1951 senesinde yayınlanmıştır. Aynı yıl Diyanet İşleri Reisi Ahmet Hamdi Akseki vefat etmiş ve Ebul'ulâ Mardin'e Diyanet İşleri reisi olması teklif edilmiştir; fakat Ebul'ulâ Mardin sağlık durumundan dolayı kendisine getirilen bu teklifi de kabul etmemiştir. Eserini bitirebilmek için çalışmaya devam ederken 13 Ocak 1957 Pazar günü akşam namazını kıldıktan sonra vefat etmiştir. Yaklaşık bin iki yüz sayfalık bir eser olan *Huzur Dersleri*'nin diğer ciltleri Ebul'ulâ Mardin'in eserini tamamlayamadan vefat etmesinin ardından asistanı Prof. Dr. İsmet Sungurbey'in çabalarıyla 1966 senesinde İstanbul Üniversitesi tarafından yayımlanmıştır ve bundan yarım asır sonra Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2017 yılında yeniden basılmıştır.

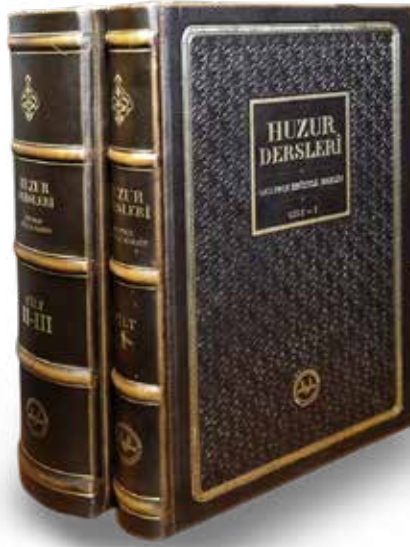
Ebul'ulâ Mardin, hukuk tarihimizin önemli isimlerinden biri olmasının yanı sıra 1950'li yıllarda kendisine Diyanet İşleri Reisliği teklif edilen bir Osmanlı âlimidir.

İsmet Sungurbey, *Huzur Dersleri*'ne yazdığı ön sözde hocası Ebul'ulâ Mardin'in hayatından ve şahsiyetinden bahsetmiştir. Ebul'ulâ Mardin için "Tam bir Müslüman olan Ebul'ulâ Mardin bütün hayatı boyunca Kur'anı Kerim'in ve Hazreti Peygamber'in (s.a.) gösterdiği din ve ahlâk yoluna harfiyyen bağlı kalmış,

bütün hayatında Hazreti Peygamber'i (s.a.) önder bilmiş ve örnek tutmuştur." diyen Sungurbey, hocasıyla yapılan bir röportajdan da bahsetmektedir. Ebul'ulâ Mardin, bu röportajda gazetecinin "Ahlaklı insan kime dersiniz?" sorusuna "Kur'an'ın anladığı ve anlattığı mânâdaki insana derim." diye cevap vermiştir. Sungurbey, *Huzur Dersleri*'nde Ebul'ulâ Mardin'den şu sözlerle bahsetmektedir: "Bir akrabasından duyduğuma göre, ibadete daha çocuk denecek bir yaşta başlamıştı. Rahatsızlığına rağmen, vefatı anına değin de bırakmamıştı. Hazreti Peygamber'in (s.a.s.) dünyanın en nâzik insanı olduğunu, hiç kimseye mübarek yüzünü çevirmeden hitab etmediğini belirtirler, kendileri de herkese gülyüzle ve en büyük nezaketle davranırlardı. Daha Fakülteyi yeni bitirip asistanı olduğum ilk günlerden başlayarak nâçiz şahsıma daima 'zâtı âlî'niz', 'beyefendi' diye hitab etmişler, bir kere bile 'siz' dememişlerdi."

Huzur Derslerinin Mahiyeti

Huzur Dersleri'nde, Sultan III. Mustafa döneminden itibaren yapılan huzur dersleri meclisleri ve bu derslere katılan âlimler hakkında bilgi verilmektedir. 1759-1923 yılları arasında ramazan aylarında yapılan huzur derslerinin ilki Sepetçiler Kasrı'nda, ikincisi ise Topkapı Sarayı'ndaki Sarık Odası'nda

toplanmıştı. Bunların yanı sıra Çinili Köşk, Yalı Köşkü, İncili Köşk, Eski Beşiktaş Sarayı gibi mekânlar da kullanılmıştır. Sultan Abdülaziz döneminde Dolmabahçe Sarayı'ndaki Muayede Salonu'nda yapılan bu dersler, II. Abdülhamid zamanında Yıldız Sarayı'nda bulunan Çit Kasrı'nda icra edilmiştir. Halifeliğin kaldırılmasına kadar devam eden huzur derslerinin sonuncusu ise Halife Abdülmecid Efendi'nin huzurunda 1923 yılında yapılmıştır. Ramazan aylarında cuma günleri dışında her gün padişahın huzurunda yapılan dersler, öğle ve ikinci vakitleri arasında icra edilmiştir. Mazereti bulunmadığı sürece derslere katılan padişah, hocalar huzura girdiği zaman ayağa kalkarak onları karşılamakta, ders esnasında ise diz çöküp iki elini dizleri üstüne koyarak dersi dinlemektedir.

Huzur derslerinin konusu Kur'an-ı Kerim ayetleridir. Huzur derslerinde dersi takrir eden âlime "mukarrir", konuyu müzakere eden âlimlere ise "muhatap" denilmiştir. Derslerde, bir ayet okunarak mukarrir tarafından onun tefsiri yapılmakta ve muhatapların sorularına cevap verilmektedir. İlk huzur dersinde Nisa suresinin 135. ayeti takrir edilmiştir: "Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırmanız veya (şahitlikten) çekinirsiniz (bilin ki) şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." H. 1200 senesinden itibaren ise Mushaf-ı Şerif'teki muayyen sıranın takip edilmeye başlandığı huzur dersleri yaklaşık 200 yıl devam etmiş ve Nahl suresine kadar gelinebilmiştir.

Kaynaklar

- İsmet Sungurbey, "Önsöz", Ebul'ulâ Mardin, *Huzûr Dersleri*, C. II-III, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul: 1966, S. 15.
- Ebul'ulâ Mardin, *Huzur Dersleri*, İ.Ü.H.F.Y., 1951, 1966.
- Mehmet İpşirli, "Huzur Dersleri" TDV *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: 1998, c.18, S.441-444.
- Sezer Şimşek, *Ebul'ulâ Mardin: Cumhuriyet Devrinde Bir Osmanlı Âlimi*, Kitap Yayınevi, İstanbul: 2015.

KALMAK

Yaşamı Göze Almak

No Other Land / Gidecek Yer Yok / Başka Ülke Yok

■ İshak KOÇ

İnternet tarayıcıların kullanıcılarına uyguladığı gerçeklik testi yahut robot olmadığına dair beyan, insan olmak, insan kalmak, insanlığı korumak adına bir sorguya tabi tutulmayanları içinde yaşadığı simülasyon konforuna biraz daha alıştıtır. Denebilir ki insan işgal altındadır ve ruhuna, duygularına, varlığının her zerresine sirayet eden kısırılmışlık, başkalarının uğradığı eziyete karşı isyanı tali kılar. Oysa birkaç adım ötede ölüm, zulüm, kötülük gasp ettiği alanlara yerleşmekte, muhkem kaleler kurmakta, varlığını mutlaklaştırmaktadır.

Bugün yüzleşmek zorunda kalınan hakikat dışında, Gazze Şeridi mütemadiyen abluka altında tutulur. Gazze halkı, direnişten başka çare olmadığını bilir ve özgürlüğe kadar savaş düsturuyla hareket eder. Gazze şeridi dışında kalan Filistin toprakları ise işgalin bir başka versiyonuyla karşılaşır. Filistinlilerin yaşadığı herhangi bir bölgeye buldozerler, askerler, tanklar gönderilir; muhitin sakinleri taciz edilir. Yıkılan evlerin, hapsedilen gençlerin, öldürülen insanların ardı arkası gelmez. Bu durum ülke dışındaki mülteci kamplarına bile taşar. Dünyanın

muhtelif memleketlerinden ithal edilip getirilen Yahudi yerleşimcilerin de haddi hududu yoktur, askerini aldığı emir doğrultusunda yapamadığını onlar yapar; taciz eder, tahrik eder, katleder... Zaten yerleşimci denen yurtsuzlar, her biri dünyanın bir ucundan toplanıp işgal edilmesi planlanan köylere bu amaçla yerleştirilir.

İşgal ve yerleşim planlarının işleyişiyle ilgili konuyu ibraz eden yığınla görüntü, belgesel, kısa ve uzun metraj filme rastlanır. En azından eline dijital bir kamera geçiren, olan

biteni ya da daha doğrusu olan ve bitmeyi kayda alır. Her defasında kameralar kırılır, kayda alanlar müdahaleye maruz kalır, sırasında tutuklanır ama yılmadan çekimlerine devam eder. Ancak pek azı çektiklerini gösterecek, yaşananı belgeleyip dünya kamuoyuyla buluşturabilecek imkân bulur.

Basel Adra, Hamdan Ballal ve Yuval Abraham'ın 2024 yılında birlikte yaptığı *No Other Land* isimli belgesel film, dünya kamuoyuyla buluşma imkânı bulan ve festivallerde boy gösteren istisnalardan biridir. Filistin-İsrail kolektifi tarafından çekilen film, işgal altındaki Batı Şeria'da Masafer Yatta isimli bir köyün İsrail askerleri tarafından yok edilmesini ve Filistinli aktivist Basel ile İsrailli gazeteci Yuval arasında gelişen ittifakı konu edinir. Filmin bu denli isim yapışının ve uluslararası festivallerde boy gösterebilisinin sebebi de bir Yahudi ile bir Filistinlinin arkadaş oluşu, ortak iş yapabilmesi, birlikte yaşayabilme ihtimalini düşündürmesidir. Hani resmin diğer yüzlerine, samimiyetlere, gerçekliğe çok da ilişmeden... Zira böyle bir birlikte yaşama ihtimali elbette işgalcinin işine gelir. Hem de işgal ettiği toprakların yerli halklarına yönelik güya hakların teslimi, adil yargılanabilme imkânı, insan yerine konulma lüksü İsrail adı verilen oluşumun standartlaşmış politikasıdır. İşgalci, gaspçı, katil ve tüm kara sıfatların sahibi, ne kadar da iyidir! Orada bazı insanların

yaşamaya bile izin verir! Hem de ona vadedildiğini sandığı topraklarda!.. Dolayısıyla *No Other Land*, En İyi Belgesel Oscar'ını bile alır.

Filistin halkı, yaşadığını dünya kamuoyuna ibraz etmek için çabalarken vicdan sahipleri dışında derin bir sessizlikle karşılaşır. İnsanlık, herhangi bir ispata gereksinim hissetmez. Her şey gözler önünde, aleni, aşikâr yaşanır. Orada öldürülen, evleri ve toprakları gasp edilen, üç günlük dünya hayatı ağzından burnundan getirilen insanlar vardır. Ve onlar dünyanın umurunda değildir! Filistin'den hayli uzak bir âlemde insanlar, Gazze sakinleri rahat dursaydı da bir direniş başlatılmasaydı bütün bu kıyımlar yaşanmazdı zanneder. Oysa her gün, sanki bir sözleşmenin tarafıymış gibi kurbanlar veren halklar vardır. Hani güllük gülistanlık akıl yürütmelerin alanına girmeyen yaşamlar kısıtlanır, daraltılır, parçalanır ve yok edilir. Bu durum, sıcak bir savaşın bombaları altında parçalanmak gibi bir kader yaşandığında da sair zamanda da böyledir. Bugün neden böyle olduğunu sorgulamak, yüz yıldır mütemadiyen zulme maruz kalan, başkalarının eliyle şekillenen bir kaderin kurbanı olan yaşamları hiçe saymaktır. Kaderine terk edilenler hep aynı umursamazlıkla yine terk edilir. Dostluklar, kınamalar, boykotlar, anlaşmalar ve anlaşmazlıklar, nihayet el altından iş birlikleri yürekleri soğutur. Mesele kalmaz! Mesele, her insanın yaşayabileceği bir dünyada

hiçbir varyete doymayan Yahudi hırsıdır.

Yahudi ve destekçilerine yönelik boykotun karşılığı şimdiki hâlde toplumların farkındalığını sağlamaktır. Keza protestoların, mitinglerin, barışçıl eylemlerin de... Nihai çözüm, devletlerin müdahil olma ihtimalinden beklenir ancak o bekleyişin ardı arkası gelmez. Taş olsa çatlardı zannedilen görüntüler karşısında taş gibi duran; çatlamak bir yana fiziksel varlığını köhne ruhuna tercih eden seyirciler birikir. Kaderine terk edilen insanların ahi, dünyanın yaşanabilir bir yer oluşuna dair kanıyı yer bitirir.

Yaşanmakta olanı ifade kabiliyeti Filistin'de her milletten daha fazla gelişmiş görünür ama güç dengeleri arasında onu anlayacak muhatap bulunmaz. İktidarlar reel politik, halklar çaresiz, Filistinliler ihanete uğramış hisseder. "Gidecek Yer Yok"tur. Kalanlar da ölüm kadar yaşamı göze almak zorundadır. Yaşamak ise ölmekten hazin gibidir.

Orijinal İsmi:

No Other Land

Süre:

95 dk

Tür:

Belgesel

Yönetmen:

Rachel Szor, Basel Adra, Hamdan Ballal, Yuval Abrah

Senarist:

Rachel Szor, Basel Adra, Hamdan Ballal, Yuval Abrah

Yapım:

2024-Filistin, Norveç

ÇEVRE KİRLİLİĞİ VE SAĞLIĞIMIZ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

■ Şule TÜZÜN

Çevre kirliliği günümüzde hepimizin hayatını etkileyen ciddi bir problemdir. Artan nüfus, sanayileşme, bilinçsiz tüketim ve teknolojinin kontrolsüz ilerlemesiyle doğaya zarar veriyoruz ve bu zarar bir şekilde insan sağlığına da yansıyor. Kirlilik sadece doğayı değil, bizim günlük yaşam kalitemizi ve vücudumuzun direncini de etkileyen bir durum hâline gelmiştir. Özellikle hava, su ve toprak kirliliği pek çok hastalığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Hava kirliliği denince akla ilk gelen büyük şehirlerdeki egzoz gazları ve fabrika dumanlarıdır. Bu kirli hava solunum yoluyla vücudumuza girdiğinde akciğerlerimize zarar verir. Astım, bronşit ve nefes darlığı gibi hastalıklar en çok hava kirliliğine bağlı olarak ortaya çıkar. Bazı yerlerde özellikle kış aylarında soba dumanı da havayı ağırlaştırır. Bu durum yaşlıları, çocukları ve zaten hasta olan insanları daha çok etkiler. Hava kirliliği aynı zamanda kalp damar hastalıkları ve bağışıklık sistemi sorunlarına da yol açabiliyor.

Su kirliliği de en az hava kadar tehlikelidir. Temiz su kaynaklarının kirlenmesi, insanları kirli su içmeye ya da

MEDİNE MÜDAFİİ Fahreddin Paşa

VATAN, İMAN VE ONUR UĞRUNA BİR DİRENİŞ

■ Ahmet ÖZPEK
Tarih Öğretmeni

“Kahraman üç sınıftır. Maddede, yalnız maddede kahraman... Mânada, yalnız mânada kahraman... Hem madde ve hem mânada kahraman... Üstün sınıf üçüncüsü... Her şeyi birden toplayan ve dâvasını en üst mânalardan alıp cemiyete nakşeden, kazıyan...”

Necip Fazıl Kısakürek

Tarih, yalnızca zaferlerle değil uğruna mücadele verilen değerlerle de yazılır. Osmanlı Devleti'nin yıkılmaya yüz tuttuğu 20. yüzyılın başlarında, pek çok cephede çetin savaşlar verilmiş, ancak bazıları sadece askerî bir mücadele değil aynı zamanda bir iman ve inanç direnişi olarak tarihe geçmiştir. Bu direnişlerin en anlamlı ve etkileyicilerinden biri, hiç şüphesiz ki Medine

Müdafaasıdır. Bu savunmanın adı, tarihe altın harflerle kazanmış bir komutanla özdeşleşmiştir: Fahreddin Paşa. Özellikle I. Dünya Savaşı sırasında, Osmanlı'nın Arap topraklarındaki hâkimiyetinin sarsıldığı dönemde Fahreddin Paşa'nın Medine'yi savunması, sadece askerî bir başarı değil; bir sadakat ve kutsal emanetlere bağlılık destanı olarak da okunmalıdır.

Yaklaşık 110 yıl önce çölün ortasında Hz. Peygamberin ravzasını İngilizlere karşı 2 yıl 7 ay boyunca kahramanca savunan bir kahramanın üzerindeki tarihin biriktirdiği tozu kaldıralım ve edebi tekniklerle oluşturulan sahte kahramanlar yerine *Yarbay Bassett*'in ifadesi ile “Kaburga kemiklerine kadar bir askerdir” dediği gerçek bir kahramanı tanıyalım.

Fahreddin Paşa'nın Hayatı ve Askerî Kariyeri

Anne tarafından Akıncı Beyi Bali Bey'in soyundan olan Ömer Fahreddin Paşa (TÜRKKAN) 1868 yılında Osmanlı'nın Tuna vilayetine bağlı Rusçuk şehrinde doğmuştur.

Askerî eğitimi, onu Osmanlı ordusunun en yetenekli ve disiplinli subayları arasına sokmuştur. 1888 yılında Harbiye Mektebi'nden mezun olduktan sonra Kurmay Yüzbaşı rütbesi ile göreve başlamıştır. 1914 yılında I.Dünya Savaşı başladığında 4.Ordu'ya bağlı 12. Kolordu Komutanı olarak Musul'da bulunmuştur. 1915 yılında 4.Ordu Komutan Vekilliğine getirilmiş, Urfa, Zeytun, Musadağı ve Haçin'deki Ermeni İsyanları'nın bastırılmasını sağlamıştır. 1916 yılında 4.Ordu Komutanı Cemal Paşa tarafından Medine'deki Hicaz Kuvve-i Seferiyesi Komutanlığına atandı. 1919 yılında savaş esiri olarak Malta'ya gönderildi. 24 Eylül 1921 tarihinde

Millî Mücadele'ye katılmak için Ankara'ya gelmiş, Mustafa Kemal tarafından Güney Cephesi'ndeki Türk kuvvetlerini birleştirmekle görevlendirildikten sonra 9 Kasım'da Kabil Büyükelçisi olarak görevlendirilmiştir.

Fahreddin Paşa'nın özellikle Yemen ve Trablusgarp gibi Osmanlı'nın uzak ve zorlu coğrafyalarında görev yapması, hem askerî yetkinliğini hem de diplomatik becerilerini geliştirmesine katkı sağlamıştır. Arap halklarını, coğrafyanın zorluklarını, kabile yapısını ve yerel dinî hassasiyetleri yakından tanıyan Paşa, bu deneyimleri sayesinde Medine'deki görevine benzersiz bir hazırlıkla başlamıştır.

I. Dünya Savaşı ve Hicaz Cephesi

1914'te patlak veren I. Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti'ni dört cephede birden savaşılmaya zorladı. İngiltere, Osmanlı'nın Arap topraklarındaki nüfuzunu zayıflatmak için bölgedeki Arap liderlerini ve aşiretlerini

Osmanlı'ya karşı isyana teşvik etti. Bu bağlamda, Mekke Şerifi Hüseyin İngilizlerle anlaşarak 1916'da Osmanlı Devleti'ne karşı isyan bayrağını çekti.

Şerif Hüseyin, Osmanlı'ya karşı isyan ederek sözde bağımsız bir Arap devleti kurma hayaliyle hareket etti. İngilizler ise Araplara bağımsızlık vaadi verirken bölgedeki Osmanlı hâkimiyetini çöktürmek ve Süveyş Kanalı'nı güvence altına almak amacıyla hareket ediyordu. Bu ortamda, Medine'nin hem dinî hem stratejik değeri daha da belirginleşti. Bu kutsal şehri koruma görevi 4.Ordu Komutanı Cemal Paşa tarafından Medine'deki Hicaz Kuvve-i Seferiyesi Komutanı olarak tayin edilen Fahreddin Paşa'ya verildi.

Medine Müdafaası: Hazırlıklar, Kutsal Emanetler ve Kuşatma

Fahreddin Paşa, 1916 Temmuz'unda Medine'ye ulaştığında şehir hem içeriden hem dışarıdan tehdit altındaydı. İlk işi, Medine'nin tahkimatını ve lojistiğini güçlendirmek oldu. Hicaz Demiryolu üzerinden gelen yardım hatlarını korumak için özel birlikler kurdu. Cephane ve erzak stoklarını gözden geçirdi, şehirde yaşayan sivil halkla ilişkileri kuvvetlendirdi.

Kuşatma başladığında şehirde yaklaşık 15 bin Osmanlı askeri, çeşitli milletlerden oluşan bir sivil nüfus ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) türbesi ve çevresindeki kutsal emanetler bulunuyordu.

Medine'deki en hassas meselelerden biri de, Hz. Peygamber'e ait mukaddes emanetler ve kutsal eşyaların güvenliği idi. Fahreddin Paşa, Medine'nin düşeceğini anladığı anda, bu kutsal mirasların İngilizler ya da isyancılar tarafından yağmalanmasını önlemek amacıyla olağanüstü tedbirler aldı. Özenle paketlenen emanetler, Hicaz Demiryolu üzerinden İstanbul'a gizlice sevk edildi.

İngiliz destekli Arap birlikleri, Hicaz Demiryolu'nu tahrip ederek şehre ulaşımı ve gelebilecek yardımları kesmeye çalıştı. Aylar süren kuşatmada gıda ve ilaç tedariki neredeyse durma noktasına geldi. Asiler, Mekke Valisi Galib Paşa'nın tedbirsizliği sebebiyle 9 Haziran'da genel saldırıya geçerek 16 Haziran'da Cidde'ye, 7 Temmuz'da Mekke'ye, 22 Eylül'de Taif'e girerken Fahreddin Paşa'nın savunduğu Medine dışındaki büyük merkezler isyancıların eline geçti. Bu sırada Kanal Harekatı devam ettiği için Osmanlı Devleti Hicaz'a asker gönderemiyordu.

Direnin Sembolü: "Çöl Kaplanı"

Kuşatma altındaki Medine'de günlük yaşam gün geçtikçe zorlaşıyordu. Gıda ve su sıkıntısı had safhadaydı. Askerler, bir zeytini üçe bölerek yiyor, hurma çekirdeklerini kavurup öğüterek un yapıyorlardı. Şehirde bulunan halk, Osmanlı askerleriyle birlikte direniyor, dualarla ve sabırla bekliyordu. Bütün olumsuzluklara rağmen

Fahreddin Paşa, kuşatma süresince sadece bir komutan değil aynı zamanda bir kahraman ve lider olarak da öne çıktı. Kendisine gelen teslim ol çağrılarını her defasında reddetti. Askerlerine moral vermek için bizzat halkın arasında dolaştı, birliklerin moralini yüksek tutmak için Türklerin peygambere olan sevgisine ve dinine bağlılıklarına sıkça vurgu yaptı.

"Ben bu mukaddes beldeyi, Hazreti Peygamber'in kabrini, İngilizlere ve onların maşalarına teslim edemem!" diyerek adeta bir inanç manifestosu yayınladı. Bu kararlılığı, onun yalnızca Osmanlı ordusunun bir neferi değil aynı zamanda İslam ümmetinin bir hizmetkârı olduğunun göstergesiydi.

Medine'de savunma hattının her geçen gün daralması ve imkânların azalması Osmanlı subayları ve askerleri arasında huzursuzluk meydana getirmişti. Bu durumu ortadan kaldırmak isteyen Fahretin Paşa cuma namazını kılmak üzere bütün askerlerini Mescid-i Nebevi'de toplamış ve onlara şu hitabı gerçekleştirmiştir:

"...Mısır'daki İngiliz generali Ragnel Doncet güya şahsi menfaatimi düşünürcesine hayatım hakkında teminatlar vererek gönderdiği beyanname ile beni kandırmaya çalıştı. Ben bu tacizcilere, bu işgalcilere şu cevabı verdim: Muhammedîyim, Türküm ve askerim. Tefâhürü/övünmeyi sevmem. Kardeşlerim! Sizin bana ve benim size itimadım oldukça, sabır ve sebat edip düşmana boyun eğmeyeceğim.

... bize: "Siz Medine'yi müdafaa edemezsiniz, tahliye ediniz!" diye birkaç defa teklifte bulundular. Ben bu teklifleri reddettim ve bugüne kadar Hz. Peygamber'in mübarek kabrini siz kahramanlarla müdafaa ettim. Vazifemiz pek mühimdir. Sabır ve sebat edip düşmanlarımızı itaate mecbur edeceğiz, hatta bu uğurda icap ederse hep beraber şehit olacağız. İşte size lâzım olacak kadar vaziyeti izah ettim. Sizden ve benden sabr-ü sebat ve devam-ı mukavemet, Cenab-ı Hakk tan hidâyet, Peygamberden şefaati!"

Hiçbir yerden yardım alamaz duruma gelen şehirde kalmış olan halk ve asker arasında açlık ve hastalıklar ortaya çıktı. Bu güç şartlara rağmen Fahreddin Paşa şehrin müdafaasını sürdürdü, hatta kuşatmadan önce kaleyi

tahliye etmesini teklif eden İstanbul Hükûmetine, "Medine Kalesi'nden Türk bayrağını ben kendi elimle indiremem, eğer mutlaka tahliye edecekseniz buraya başka bir kumandan gönderin." cevabını verdi.

I. Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devleti için ateşkes antlaşması olan Mondros imzalanmıştı. Medine'den geri çekilme emri çoktan verilmişti ama Fahreddin Paşa'nın teslim olmaya hiç niyeti yoktu. Fakat gelişen şartlar Medine'nin teslimine yol açmış ve kabul edilen teslim şartlarının başında, "Hicaz Kuvve-i Seferiyyesi kumandanı Fahreddin Paşa hazretleri yirmi dört saat zarfında Hâşimî kuvvetleri karargâhının misâfir-i hâssı olacaktır" ibaresi yer aldığı halde Fahreddin Paşa Ravza-i Mutaahhara yakınındaki bir medreseye giderek burada önceden hazırlatmış olduğu yatağına girdi ve bir yere gitmeyeceğini bildirdi. Fakat kendisiyle görüşmeye gelen kumandan vekili Necib Bey ve etrafındakiler tarafından tutulup Hâşimî karargâhında hazırlanmış olan çadırına götürüldü (10 Ocak 1919). Şerif Abdullah'ın kuvvetleri antlaşma gereğince 13 Ocak 1919'da Medine'ye girdi. Böylece Mondros Mütarekesi'nden yetmiş iki gün sonra Medine teslim edilmiş oldu. Esir alınarak elleri bağlanmış ve kollarına girilerek götürülürken "Bayrağım! Al bayrağım! Kızgın kumlarda yatan şehidlerim! Gazilerim! Elvedâ! Efendimiz elvedâ! Ben gitmiyorum. Vallâhi beni zorla götürüyorlar!.." demiştir.

İngilizler tarafından "Türk kaplanı" diye adlandırılan Fahreddin Paşa 27 Ocak'ta savaş esiri olarak Mısır'a gönderildi. 5 Ağustos'ta Malta'ya sürgün edildi. Malta'da iki yıl esir hayatı yaşamıştır. Meclisin girişimleri sonunda serbest kalabildi.

İtalya, Almanya, Rusya üzerinden gelerek 2 Ağustos 1921'de Kars'ta vatana ayak basabildi. 24 Eylül 1921'de Ankara'ya geldi. 9 Kasım 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kâbil sefirliğine tayin edildi. Türk-Afgan dostluğunun gelişmesinde önemli rol oynadı. Ruslarla mücadele eden Başkurdistan Cumhurbaşkanı Zeki Velidi Togan'a yardımda bulundu. 12 Mayıs 1926'da görevinin sona ermesi üzerine yurda döndü. 5 Şubat 1936'da Türk Silâhlı Kuvvetleri'nden tümgeneral rütbesiyle emekliye ayrıldı. 22 Kasım 1948'de vefat etti ve vasiyeti üzerine Rumelihisarı'na defnedildi. Mezarı Aşiyân Mezarlığı'ndadır.

Fahreddin Paşa, yalnızca bir Osmanlı komutanı değil; aynı zamanda inançla yoğrulmuş bir lider, bir mücahit, bir adanmışlık örneğidir. Onun Medine Müdafaası, tarihe sadece bir direniş olarak değil bir iman ve sadakat destanı olarak geçmiştir. Yıkılmakta olan bir imparatorluğun onurunu, kutsallarını ve ahlaki değerlerini savunan bu büyük kahramanın hikâyesi, sahip olunması gereken değer ve inançla nasıl mücadele verileceğini ve tarihin nasıl onurla yazıldığını göstermektedir.

Yazımızı başladığımız gibi Necip Fazıl Kısakürek merhumun ifadesi ile tamamlayalım: "Kıymet hükmüne erdirilemeyen hâdis, bilinse de bilinmiyor demektir".

Kaynakça

- <https://islamansiklopedisi.org.tr>
- <https://www.aa.com.tr>
- <https://ogmmateryal.eba.gov.tr>
- Necip Fazıl Kısakürek, *Sahte Kahramanlar*

Tarihte bu ay neler oldu?

Ayasofya'da ilk cuma namazı kılındı
(1 Haziran 1453)

Sultanahmet Camii ibadete açıldı.
(9 Haziran 1617)

Soyadı Kanunu kabul edildi.
(21 Haziran 1934)

Kosova Muharebesi, Osmanlı ordusunun galibiyeti ile sonuçlandı.
(28 Haziran 1389)

Hatay Meclisi Türkiye'ye katılma kararı aldı ve Hatay ili oldu
(29 Haziran 1939)

Takvimlerin Gölgesinde ZAMANIN SAKLI YÜZLERİ

■ Zeynep KAYSERİ UZUN

Evimizin girişinde asılı olan hicri takvimin çocukluğumda ayrı bir yeri vardı. Babamın, günlük olarak sayfalarını koparıp arkasında yazan kıssaları hepimizi toplayarak okuduğu günler hafızamda kıymetli izler bıraktı. O küçük sayfadaki çok beğendiği mini fıkra veya kıssaları, gömleğinin ön cebinde saklayarak akrabalarımızın bir araya geldiği ilk fırsatta büyük bir iştiaqla ve yüksek sesle okuması takdire şayandı. Böylelikle, evin çocukları olan bizlerin zihnine ve gönlüne takvim arkasıyla başlayan derin bir sohbetin izleri kazınırdı. Öyle ki babamın okuduğu bu kısacık metinler sayesinde lise yıllarımda katıldığım bir bilgi yarışmasında ekibimizin

yarışmayı kazanmasını sağlamıştım. Umulmadık bir zamanda fırlayıveren o küçük bilginin zihin ve fikir dünyamızı aslında nasıl da inşa ettiğini değerlendirmelerinize sunuyorum.

Bizim çocuk olduğumuz yıllarda -yaklaşık yirmi beş yıl evvel- takvimlerin hazırlanması, bastırılması ve sene başı hediye edilmesi veya dağıtılması bir çeşit hem pazarlama hem de toplumsal eğitim yöntemi idi. Kurumlar, kendi vizyonları doğrultusunda takvim arkası metinleri çalışır ve neşrederdi. Takvimlerin bugün kullanılmayışı ya da nadiren evlerde bulunması, kanaatimce zamanla ve tabii teknolojiyle kurduğumuz ilişkiyle bağlantılıdır. Zaman, insan topluluklarının içsel

ritmini, inançlarını, toplumsal yapısını ve kullandığı araç gereçleri yansıtan oldukça derinlikli bir kavramdır.

Tarihe ilginiz varsa, eski takvimlere bakarken bu takvimlerin birer işaretçi veya harita olduğunu görürsünüz. Zamanın niçin ölçüldüğünü anlamaya çalışırken bu takvimlerin insanlığın tarihini, doğayla olan ilişkisini ve evrenin büyüleyici döngüsünü yorumlamaya yönelik bir arayış sebebiyle ortaya çıktığını fark edersiniz. Elbette zamanın yalnızca kronolojik bir çizgi olmadığını; insan ruhunu etkileyen bir akış, bir dönüşüm olduğunu bilmek ya da keşfetmek, eski takvimlerin sunduğu derinliği daha iyi anlamamıza olanak tanır.

Zamanın ölçüldüğü ilk toplumlarda takvimlerin oluşturulması her kültürün kendi doğa anlayışı ve kozmik düzeniyle uyumluydu. Örneğin, Mısır takvimi Nil Nehri'nin taşkınlarının önlenmesi için şekillenirken Babil takvimi gökyüzündeki yıldızların hareketine ve ayın ritmine dayanıyordu. Bu eski takvimlerde zaman, bitmek bilmeyen bir samsaraydı âdeta; başlangıcı ve sonu olmayan muazzam bir döngü. Mevsimlerin değişimi, toprağın uyanışı, ilkbaharın tomurcuklanması, sonbaharın sararması onlar için ayrı ayrı anlamlar taşıyordu. Mısır halkı için zaman, tanrısal bir iradeyi de temsil etmesi bakımından, tam olarak hayatın özüydü.

Antik Babil'de ise takvim yalnızca gökleri ve yıldızları gözlemleyen astronomların elinde şekilleniyordu. Zaman burada, sürekli tekrarın, bir dönemin ve aynı zamanda bir başlangıcın simgesiydi. Babil takvimi, her yılın başlangıcını bir ritüel ve kutlama olarak kabul ederdi. Her ay bir anlam taşıyor, ayın döngüsüne göre sosyal yaşam şekillenir, kültürel ve dinî etkinlikler dönemin ritmiyle uyum içinde gerçekleşirdi.

Aslında antik çağlarda zaman, büyü bir atmosferde akıyor ve tabii içinde mistisizm barındırıyordu. Zamanın bu döngüsellığı, halkın yaşamını doğal çevrenin ötesinde bir evren düzenine bağlıyor, insanın içsel dünyasında bir huzur vesilesi oluyordu. Bu manada izlemenizi tavsiye edebileceğim James Cameron'ın 2009 yılında vizyona giren Avatar filmi, teknoloji ve doğa arasındaki ilişkiyi derinlemesine ele alan ve zaman kavramını güçlü bir şekilde sorgulayan bir yapıttır. Film, Pandora adı verilen bir gezegende geçiyor, insanların bu dünyadaki yerini, doğayla olan bağı ve teknolojinin bu bağa etkilerini tartışıyor. Zaman, filmde sadece fiziksel bir olgu olarak değil; kültürel, ruhsal ve doğasal bir dinamik olarak ele alınıyor. Na'viler, zamanın sadece işlevsel bir ölçü değil, bir ilişki olduğunu kabul eden bir halk. Na'vi halkı için zaman, bir öykü âdeta. Her nesil, doğanın ritmini bir öncekinin izinden giderek devam

Çağımızda, hızın teknolojiyle birlikte hayatın her alanına hâkim olması, emeğin zamanla ölçülmesi insanı daha da hızlandırmakta. İnsanlar, sürekli daha hızlı hareket etmeye, her anı verimli kullanmaya odaklanırken varoluşsal anlamlarını ve içsel tatminlerini kaybetmektedirler.

ettiriyor. Bu durum, zamanın kaybolmadığı aksine her anın birbirini izlediği güçlü bir sisteme işaret ediyor.

MÖ 45 yılında, Jül Sezar'ın getirdiği Jülyen takvimiyle zaman, mekanik bir hâle bürünmüştür. Roma İmparatorluğunda zamanın ölçülmesi artık doğa döngülerinden bağımsız hâle gelmeye başlamış, bir nevi sekülerleşmiştir. Sezar, zamanın bir başlangıcı, sonu ve kesintisizliği olması gerektiği düşüncesiyle yeni bir takvim düzeni oluşturmuştur. Jülyen takvimi, güneşin hareketine dayanarak zamanı bir düzene sokmayı amaçlıyordu. Artık takvimde insanlar, gökyüzü yerine kendilerinin yaratmış olduğu bir sistemin içinde yaşamaya başlamışlardı. Zamanın ölçülmesi, toplumsal hayatın bir gerekliliği hâline gelmişti. Bir anlamda, Jülyen takviminin zamanın bir iş gücü hâline gelmesinin, bireylerin yaşamlarını sadece görevler silsilesine indirgeyen bir sürecin başlangıcı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Roma'nın bu düzenli takvimi, insanın doğayla ve kâinatla olan bağlantısını yavaşça kopardı. Her şeyin bir ölçüye, bir düzene indirgenmesiyle zaman da yalnızca bir sayıdan ibaret hâle geldi. Zaman artık bir kavram değil bir araç olmuştu. Zamanın kutsallığıysa iş gücünün merkezinde kayboldu.

Jülyen takvimiyle dönüşen zaman, Sanayi Devrimi ile bir araca dönüştü. Modern

toplumda, artık o yalnızca bir ölçüm aracı değil bir iş gücü aracı olmuştur. Emek, zamanla ölçülerek işin değeri, niteliğinden ziyade geçirilen zamana bağlanmıştı. Böylece mesai kavramı da doğmuş oldu. Bu değişimle birlikte insanlar, zamanın hızına uyum sağlamaya çalışırken onu bir yitiriş olarak hissetmeye başladılar. Bugün, zamanın anlamı çoğunlukla işlerin bitirilmesi, hedeflerin gerçekleşmesi ile ölçülmekte. Gerçekleşen hedeflerin yanına bir “tamam” işareti bırakılırken, mekanikleşen hayatımızı çoğu zaman fark etmiyoruz bile. Michael Ende, Momo kitabında bu durumu şöyle ifade eder: “Zamanı sadece bir ölçü birimi olarak görmeye başladığınızda, yavaş yavaş bir yitikliğe dönüşür. Ama zaman, her şeyden önce bir anlamdır.” Sevdiklerimizle geçirdiğimiz zamanın niteliği bile “kaliteli zaman” olarak ayrışarak küçülüyor. İş çok, zaman az.

Zamanın bu ölçülebilir ve hızlı geçişi, insanın içsel dünyasından kopmasına ve dışsal ölçütlere odaklanmasına da neden oluyor şüphesiz. Saatleri Ayarlama Enstitüsü’nde Tanpınar, zamanın mekanikleşmesinin insanın ruhunu nasıl boşaltıp varoluşsal bir boşluğa ittiğini anlatır. Zamanın dakikalarla, saatlerle ölçülmesinin, insanların hem içsel dünyasından uzaklaşmalarına hem de anlamlı anları kaçırmalarına yol açtığını ifade eder.

Günümüzde bu durum, bilinçli farkındalık, mindfulness gibi yeni akımların doğmasını da beraberinde getirmiştir. Anı deneyimlemek, modern insanın zamanla kavgasına bir mola vermesi için pazarlanan yeni bir kapital alanı da doğurmuş gibi görünmektedir.

Çağımızda, hızın teknolojiyle birlikte hayatın her alanına hâkim olması, emeğin zamanla ölçülmesi insanı daha da hızlandırmakta. İnsanlar, sürekli daha hızlı hareket etmeye, her anı verimli kullanmaya odaklanırken varoluşsal anlamlarını ve içsel tatminlerini kaybetmektedirler. Hız ve tabii haz, insanın kendisini ve çevresini yeterince keşfetmesine engel olmaktadır. Kemal Sayar’ın Yavaşla kitabı, modern dünyada hızın insan hayatına hâkim olduğu ve bu hızın bireyleri içsel boşluklara sürüklediği üzerine derin bir eleştiri sunmaktadır. Sayar, çağımızda zamanın hızla geçmesinin, insanların varoluşsal anlamlarını kaybetmelerine yol açtığını ve bireylerin sürekli daha hızlı hareket etme zorunluluğunun ruhsal dengeyi bozan bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır. Kitap, hızın sadece dışsal bir etki olmadığını, zihinsel ve ruhsal düzeyde de insanı etkileyerek anı yaşamamanın ve içsel dengeyi bulmanın önünde bir engel oluşturduğunu ifade etmektedir. Yazar, bireylerin içsel huzuru bulabilmesi için

zamanın doğal akışına saygı göstermeleri gerektiğini savunmakta, anı anlamlı bir şekilde yaşamamanın önemini anlatmaktadır. Aynı şekilde, toplumsal baskıların hızla yaşama zorunluluğu yarattığı bir dünyada yavaşlamanın bir felsefi tavır olduğunu, insanın zihinsel sakinlik ve farkındalık yoluyla içsel dengeyi sağlayabileceğini öne sürmektedir ki bence oldukça isabetlidir.

Sonuç olarak, takvimler üzerinden nasıl değiştiğini ifade etmeye çalıştığımız zaman, insanın varoluşunu anlamlandırmasına, içsel dünyasını keşfetmesine ve dış dünyaya uyum sağlamasına yönelik bir rehberdir. Eski takvimler, zamanın döngüsel doğasıyla insan ruhunu beslemiş; her bir an, ayrı bir anlam doğurmuştur. Ancak onun hızlanmasıyla birlikte bu anlam peyderpey kaybolmuş, mekanik dakikalar bizleri içsel derinliğimizden uzaklaştırmaya başlamıştır. Toparlarsam, efsanevi çizgi dizide Winnie “Bugün günlerden ne?” diye sorar. Piglet homurdanarak yanıtlar: “Bugün günlerden bugün!” Winnie sevinir: “Yılın en sevdiğim günü!” der. Yoğun ve planlı takvimlerimize, plansız ve tamamen rastlantısal yaşadığımız günler ekleyip kendimize hediye edelim. Çünkü rastlantılar, unutulmaz hikâyelerin ve sıra dışılığın ortaya çıkması için mucizevi bir yol sunar ve hayatımızı gökkuşağı renklerine boyar.

MUHLİSE BUBİ

Tatar Halkının İlk Müslime Kadısı

■ **Meryem DALĞIÇ**

DİB Türk İslam Sanatları Daire Başkanı

İslamiyetin hızla yayıldığı, fetihlerin gerçekleştiği zamanlardır. İdil bölgesi de ilk olarak 642 yılında son ilahi dinle tanışır. 922 yılında ise Bulgar Devleti resmen İslam dinini kabul eder. Nice camilerin, medreselerin inşa edildiği, halkın huzur içinde yaşadığı İdil-Ural bölgesi, İslam'ın neşet ettiği topraklar olarak anılır. Ancak Timur'un Altınorda Devleti'ne karşı yaptığı seferler bölgedeki medeni ve dinî hayata büyük darbe vurur. Kazan

Hanlığı'nın 1552'de Ruslar tarafından yıkılmasıyla bölgenin Ruslaşması ve Hristiyanlaşması başlar. Köklü bir geçmişe ve zengin bir kültüre sahip olan Kazan Tatarları, zorla Hristiyanlaştırma politikasına karşı daima mücadele ederler. Dinlerine, dillerine, köklerine bağlı kalmak için tüm gücüyle gayret eden ve ağır bedeller ödeyen cesur Tatar Müslümanlarının öncü isimleri tarihî kayıtlara geçer. O isimlerden biri de kadınlara ve kız çocuklarına yönelik eğitim çalışmalarıyla adından söz ettiren Muhlise Bubi'dir.

(İbrahim Güner, *DİA*, TDV Yay. İstanbul: 2011, c. 40, s. 163)

Muhlise Bubi, 1869 yılında Tataristan'ın Egerce ili İj-Bubi köyünde dünyaya gelir. Babası köyün imam-müderrisi, annesi ise yine bir köy imamının kızı olup dönemin eğitilmiş ve saygın insanlarıdır. Muhlise, ilk eğitimini kardeşleriyle birlikte "abıstay"

(dinî okullarda ders veren mollaların eşlerine, kızlarına abıstay ya da ostabike denir) olan annesinden alır. Zeki ve öğrenmeye meraklı bir kız çocuğu olan Muhlise, dört yaşında okuma yazmayı söker. Daha sonra annesinden Arapça ve Farsça öğrenir, ailenin zengin kütüphanesinden istifade ederek çocuk yaşta okuma alışkanlığı edinir. İyi bir eğitimci olarak yetiştirilen Muhlise Bubi, 1887 yılında molla Celalettin Ehmetcan ile evlendirilir. Eşi tarafından öğretmenlik yapması, kitap okuması dahi yasaklanan Muhlise mutsuz bir evlilik yaşar. Bu durumdan haberdar olan kardeşleri, misafir gibi Muhlise'yi ziyarete gelirler. Kardeşlerini uğurlamak bahanesiyle evinden çıkan Muhlise bir daha geri dönmek üzere baba ocağına döner.

Muhlise'nin köye dönüşü kardeşlerinin de ders verdiği İj-Bubi Medresesinin değişim sürecine denk gelir. İj-Bubi Medresesi bünyesinde 1901 yılında kız çocukları için usul-i cedit tarzında ilk Tatar Kızlar

Ömrünü bir milletin uyanışına adanmış Muhlise Bubi, 1937 senesinde Tatar-Türk aydınlarına başlatılan kıyımın kurbanı olur, milliyetçilikle suçlanarak hapis cezasına çarptırılır. 23 Aralık 1937 yılında cezaevinde kurşuna dizilerek şehadet şerbetini içer.

Mektebi kurulur. Muhlise Bubi, bu mektepte müdürlük yapar, aynı zamanda dersler verir. Okulda din derslerinin yanı sıra fen ve doğa bilimi eğitimleri de verilir, okuldan mezun olanlar öğretmenlik yapmaya hak kazanır. Böylece İj-Bubi Medresesi, Müslüman mektep-medreseleri içerisinde öğretmen yetiştiren ilk medrese olur. İj-Bubi Medresesi eğitim sisteminde ve müfredatında yapılan yeniliklerle kısa sürede Rusya ve Avrupa'daki okullar seviyesine yükselir. Bu yükselişle birlikte medrese ulusal ve uluslararası düzeyde adından söz ettirir. Elbette bu durum Çarlık hükûmetini ve Rus misyonerlerini rahatsız eder. Nihayetinde Rus misyonerlerin şikâyeti üzerine 1911 tarihinde İj-Bubi Medresesine baskın düzenlenir, Bubi kardeşler ve öğretmenler tutuklanarak medrese kapatılır. Ancak mücadeleden vazgeçmeyen Muhlise Bubi, kız okullarının açılması için toplantılar, konuşmalar yapar; yardım kampanyaları düzenler. Gayreti neticesinde 1914 yılında zengin bir Tatar ailesinin desteğiyle yeniden kız öğretmen okulu açmayı başarır.

1917 yılında bütün Türkistan ve Kafkasya Müslümanları için yeni umutlar doğmasına neden olan hadiseler gelişir. Bolşevik Devrimi'nin akabinde bir nebze de olsa oluşan özgürlük ortamından

Kazan Tatarları, Kafkasya ve Türkistan'daki tüm Türk ve Müslümanlar istifade ederler. Moskova'da, Rusya Müslümanlarının yeniliklere kapı aralayan Birinci Kurultayı gerçekleştirilir, Müslüman kadınların siyasi ve medeni eşitliğine dair karar kabul edilir. İlk defa kadı seçimlerine üç kadın aday gösterilir. Alınan kararlar bütün İslam dünyasında bir ilk olma özelliğine sahiptir. Muhlise Bubi kurultaya katılmamış olmasına rağmen seçilen beş kadından birisidir. Muhlise Bubi böylece Tatar ve Türk tarihinde ilk Müslüman kadın kadı olarak tarihe geçer. 19 Haziran 1917 tarihinde Rusya Müslümanları Diyanet İşleri bünyesinde kadılık görevine başlayan Muhlise Bubi'nin adil kararlar vermesi, yardımseverliği, eğitimi olması halk nezdinde takdir kazanmasına ve itibarının artmasına sebep olur. Bilhassa kadın haklarını savunması nedeniyle zulme uğrayıp adalet arayan binlerce kadın ülkenin dört bir yanından Muhlise Bubi'nin yanına Ufa'ya akın etmeye başlar. Nihayetinde 1923 ve 1926 yılında yapılan seçimlerde Muhlise Bubi tekrar kadı seçilir. Yirmi yıl boyunca bu görevini hakkıyla yürüterek ulusal uyanışın önderlerinden birisi olan Kazan Tatar aydını Rızaeddin Fehretdinov'un da en güvenilir yardımcısı

olur. Yine bu süreçte eğitime özel önem veren Muhlise Bubi, ana dilin korunması yönünde büyük emek sarf eder. Kadınların aile ve toplumdaki yeri ile ilgili makaleler kaleme alır, yazılarında dili, millî ve manevî değerleri korumada kadınların ne denli önemli olduğuna değinir.

Ömrünü bir milletin uyanışına adan Muhlise Bubi, 1937 senesinde Tatar-Türk aydınlarına başlatılan kıyımın kurbanı olur, milliyetçilikle suçlanarak hapis cezasına çarptırılır. Anlamalı bir yaşam sürdüren, nice gönüllere dokunan Muhlise Bubi, 23 Aralık 1937 yılında cezaevinde kurşuna dizilerek şehadet şerbetini içer. (Aliya Mutallimova, Tatar Halkının Aydını: İlk Müslime Kadı Muhlise Bubi, *İdil-Ural Araştırmaları Dergisi*, 2022; 4 (1), s. 79-96)

FİTOTERAPİ VE BAĞIŞIKLIK SİSTEMİ

■ Dr. Ahmet ÇELİK

Sağlık durumunun yönetimindeki en önemli noktalardan ve insan sağlığının temel direklerinden biri bağışıklık sistemidir. Onun güçlü kalmasını sağlamak, vücudun enfeksiyonlara, hastalıklara ve yabancı zararlılara karşı savunmasını sağlayarak daha kaliteli bir yaşamı mümkün kılar. Güçlü bir bağışıklık sistemi, enfeksiyonlara karşı dirençli olmanın anahtarıdır.

Sağlıksız beslenme, sigara ve alkol gibi kötü alışkanlıklar, hareketsiz yaşam tarzı, stres, düzensiz ve yetersiz uyku, bozulmuş bağırsak florası ve uzun süreli ilaç kullanımı gibi durumlar bağışıklık sisteminin zayıflamasına neden olabilir. Düzenli egzersiz, dengeli beslenme, stres kontrolü ve kaliteli uyku vücut direncini ve bağışıklık sistemini artırmada etkili olacaktır. Ancak bazen bu uygulamalar da yeterli olmayabilir. Ek doğal desteklerle bağışıklık sistemi güçlendirilebilir. Bağışıklık sistemini desteklemek ve

güçlendirmek için kullanılan en önemli yöntemlerden biri de fitoterapi, yani bitkisel tedavidir.

Fitoterapi ile hastalıkların önlenmesi ve tedavisinde bitkilerin etkili bileşenlerinden yararlanmak, binlerce yıllık bir şifa geleneğidir. Modern tıbbın ilerlemesine rağmen fitoterapi hâlâ bağışıklık sistemini desteklemek, enfeksiyonlarla savaşmak ve genel sağlığı korumak için doğal bir seçenek olarak öne çıkar. Bitkilerin doğal olması ve genellikle yan etkilerinin az oluşu, koruyucu ve önleyici olarak kullanılabilmeleri önemli bir tercih sebebi olmuştur.

Bitkiler bağışıklık sistemini farklı şekillerde güçlendirir:

- Antimikrobiyal Etki: Hastalık yapıcı mikroorganizmaların çoğalmasını engeller.
- Antioksidan Aktivite: Serbest radikalleri nötralize ederek hücre hasarını önler.
- Sitokin Üretimini Düzenleme: Bağışıklık hücreleri arasındaki iletişimi optimize eder.

- Lenfosit Aktivasyonu: Bağışıklık sistemi hücreleri olan T ve B hücrelerinin üretimini destekler.

Bağışıklık sistemini destekleyen bitkiler, hem akut hastalık durumunda tedavi için hem de kronik hastalıklarda mevcut tedaviyi desteklemek ve bağışıklığı güçlendirmek için kullanılabilir. Bağışıklığı güçlendiren bitkilere kekik, adaçayı, zencefil, zerdeçal, kara mürver, ıhlamur, karabaş otu, kuşburnu ve hatmi örnek verilebilir.

KEKİK

Temelde bir uçucu yağ drogudur. Ana etkin maddeleri karvakrol ve timoldür. Standardizasyon bu etkin maddeler üzerinden yapılır. Halk tababetinde baharat ve bitkisel çay olarak kullanımı vardır. Uçucu yağının bileşiminde bulunan timol ve karvakrolden dolayı bakteri, mantar ve virüslere karşı etkilidir. Alman E Komisyonu tarafından; öksürük ve bronşitteki kullanımı onaylanmıştır. Üst solunum yolu hastalıklarında da kullanılabileceği belirtilmektedir.

Çay olarak hazırlanacaksa 1 tatlı kaşığı (1–2 g) drog üzerine 1 çay fincanı (150 ml) kaynar su ilave edilir. Üstü kapatılarak 5 dakika demlendirilir ve süzülür. Günde 3-5 defa birer çay fincanı olarak tüketilir. Özellikle soğuk algınlığı hastalıklarında; sabit yağ (aspir yağı, zeytinyağı) içerisinde %10–20'lik olacak şekilde hazırlanmış uçucu yağı, bir tülbent ya da pamuklu beze emdirilip göğse

kompres yapılmak suretiyle uygulanabilir. Banyo katkı maddesi olarak kullanılacaksa 100 g drogun 1 litre kaynar su ile infüzyonu (demleme) hazırlanır. Ağız sıkıca kapatılıp 15 dakika demlenmesi sağlanır. Banyo yapılacağı zaman banyo suyuna eklenir. Bu şekilde öksürük ve romatizmal ağrıları hafifletici ve koruyucu etkisinden faydalanılır.

ADAÇAYI

Tedavide uçucu yağından faydalanılır. Ana bileşen olarak %40–60 oranında 1,8-sineol (ökaliptol) bulunur. Halk tababetinde tıbbi adaçayı (salvia officinalis) dahilen; öksürük, soğuk algınlığı ve menopozal semptomlarda kullanılır. Haricen ise hafif yaralanmalar ve inflamasyonlu deri hastalıkları ile ağız ve mukoza membranının iltihaplı durumlarında (farenjit, larenjit, diş eti iltihapları) koruyucu ve önleyici olarak ağız çalkalama ve gargara solüsyonları şeklinde kullanılır. Alman E Komisyonu tarafından ağız ve boğaz inflamasyonuna bağlı hastalıklardaki (stomatit, gingivit) kullanımı onaylanmıştır.

Çay olarak hazırlanmasında infüzyon yöntemi uygulanır. 1,5 g drog üzerine bir fincan (150 ml) kaynar su ilave edilir. Üzeri kapatılıp 10-15 dakika demlenip süzülür. Günde 3-4 defa birer fincan içilebilir. Ağız çalkalama suyu ve gargara hazırlamak için 1,5 tatlı kaşığı adaçayı yaprağı üzerine 100 ml kaynar su eklenir. 10-15 dakika kapalı olarak bekletilip süzildükten sonra ılık olarak kullanılır.

ZENCEFİL

Halk tababetinde öksürük ve boğaz ağrılarındaki ayrıca idrar yolları ve alt batin bölgesindeki ağrılarda kullanılmaktadır. İştahsızlıkta da tercih edilen bir bitkidir. Tedavide rizomlarından (kök kısmı) faydalanılır.

Çayını hazırlamak için kaynatma yöntemi kullanılabilir. Eğer toz hâli kullanılacaksa demleme de yapılabilir. 1 su bardağı (200 ml) suya, 1 diş sarımsak boyutunda kabuğu soyulmuş zencefil atılır. 10 dakika kaynatılıp süzildükten sonra ılık olarak içilebilir.

KARA MÜRVER

Halk tababetinde sambucus nigra (kara mürver) çiçekleri terletici olarak kullanılır. Özellikle ateşli soğuk algınlığı hastalıklarında tercih edilir. Alman E Komisyonu; öksürük, bronşit, ateş ve soğuk algınlığındaki kullanımını onaylamıştır. Yetişkinler için ortalama doz 10-15 g/gün drog şeklindedir. Çay olarak hazırlanacaksa 2 tatlı kaşığı (3-4 g) kara mürver çiçeği, bir fincan (150 ml) kaynar suda, üzeri kapalı olarak 5 dakika demlenir. Süzildükten sonra ılık olarak günde 2 defa içilebilir.

IHLAMUR

İçeriğindeki musilajın boğaz mukozasını kaplama etkisinden dolayı, solunum yollarının

mukoza membranlarının basit inflamasyonlu durumlarında, kuru öksürük ve tahriş öksürüklerini rahatlatmak için kullanılır. Alman E Komisyonu tarafından; çiçeklerinin soğuk algınlığı ile ilişkili kuru öksürük ve bronşitteki kullanımı onaylanmıştır. Çay olarak hazırlanacaksa 1 tatlı kaşığı (2 g) ihlamur çiçeği üzerine 1 fincan (150 ml) kaynar su ilave edilir. Ağız kapalı olarak 5-10 dakika demlenip süzülür. Ilık olarak günde 3-4 defa tüketilebilir.

HATMI

Alman E Komisyonu tarafından yaprak drogunun; ağız ve boğazın tahriş olduğu kuru öksürüğün tedavisindeki kullanımı onaylanmıştır. Yaprak drogu ile çay hazırlanmasında; 1 tatlı kaşığı (2 g) drog üzerine 1 fincan (150 ml) soğuk su ilave edilir. 1-2 saat ara sıra karıştırılarak maserasyona bırakılır. Hafifçe ısıtıldıktan sonra süzülür ve günde 2-3 defa içilir.

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

İdû'l-adha	Abd Sebep, güdü	Çok konuşkan	Saha	Tümör	Maden saflık derecesi	Bir sure adı
Yöntem			Ateş karıştırma aracı	Arjantin plaka kodu		Hücum
Hafifçe açmak				Bir bağlaç		
					Matem	
Olumsuz bir ön ek		Geçici Bir element			Gelecek Eğik yazı	
				Müşabaka	Bir komşumuz Tutma organımız	
Nakış işeleyen, nakşeden	Ululuk					Pislik
Yavru			Bir sure adı			Kur'an'ın son suresi
Uzaklık bildirir			Bir ilimiz			Oruç ayı
	Anne gibi davranan Yemek			Para birimimiz Bir meyve		
Zemberek			Kaplama tabakası	Tereke		
Gökyüzü				İlahi aşk		
		Saman sapı			At bannağı	Bir sure adı
Allah'a gönülden bağlılık	Yemek verilen yer	Eda			Özel	
		Bir kavim Fotoğraf aracı		Yeni üretilmiş		
Ziya			Hane Ün		Yaratıcı, ilah	
Kocaman, koskocaman	Namaza çağrı İlah			Samanyolu galaksisinin isimlerinden biri	Adet	
		Ay, kamer Baht, hisse				
Beyaz perde						
		Utanma duygusu		Bir nota		
3,14... sabit sayısı	Bir renk					
Yokuş	Esas, asıl	Yasaklama	Bir seslenme edatı Bebek sesi			
				Rütbesiz asker		
Hangi şey?		Gelmekten emir				
Bir hayvan						

Bulmacanın çözümünü dergi.diyamet.gov.tr adresinde yer alan dergimizin PDF dosyası içinde bulabilirsiniz.

Sudoku

		3	5	6	8			
		7	3				1	
				9	7			6
4	7				5	2		
1						8		5
						4		7
	2						4	3
	4		9	2	6	1		
8	9				3			

KELİME
OYUNU

[illegible]

AHLAK	İLAVE
AJANDA	İN FİTAR
AKILLI	İTİKAT
ALET	KİRA
AMİRAL	LUT
ARSLAN	MİNARE
CAM	NATAMAM
EDEP	REKAT
EŞYA	RESİM
ETEK	RİCA
HAR	TAAT
IRA	TAKIM
IRGAT	TAŞIT
İBADET	TEBESSÜM
İKTİFA	YAKIT

Hakikat... Hakk'ı bilmek, kendini bilmek, varlığı anlamlandırmak için insanoğlunun yeryüzüne ayak bastığı andan itibaren süregelen arayışı. Görünenle yetinmeyenlerin, görünenin ötesine nazar edenlerin, hikmetin ardında koşanların uğraşı. Peki, nedir hakikat? Tarih boyunca bu soruya verilen sayısız cevap oldu. Nebiler hakikat yolunda verdikleri cevaplarla mümin gönülleri teskin ederken modern dünyanın pozitivist ve materyalist yaklaşımı hakikati yeniden tanımlamaya yeltendi. Hakikat tek olsa da her insanın ona ulaşmada katettiği yol, kişisel tecrübesi başkaydı. İnsanın kendini bilmesi hakikate duyduğu iştihanın tezahürüyken cebelleşmesi gereken birçok mesele de ortaya çıktı. Bir yanda ahlakın izafiliği teorisi, diğer yanda düşünce tarihinde çifte hakikat meselesi, dinlerin yahut düşünce sistemlerinin kendini tek hakikat olarak deklare etmesi... En nihayetinde Müslümanların "post-truht"la imtihanı. Hâlbuki hakikat, inkâr ve reddi mümkün olmayandı.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından neşredilen *Hakikat* kitabı hem insanlığın ortak arayışına ışık tutuyor hem de tarihten günümüze hakikat kavramını irdeliyor. Eser, *Din ve Hayat* dergisinin "Hakikat" sayısından seçilen birbirinden kıymetli yazılardan oluşuyor.

Prof. Dr. Mehmet Emin Maşalı, "Kur'an'ın Hakikati" yazısında inanç-ahkâm-ahlak arasındaki sıkı bağa işaret ederek Kur'an hakikatinin anlaşılması için bütüncül bir bakış açısı ortaya koydu. Prof. Dr. Veli Atmaca, "Kaynak Değeri Bakımından Hadis ve Sünnetin Hakkı"nı yazdı. "Ahiret Âleminin Hak Olduğu ve Hakikatinin Bulunduğu Üzerine" yazısıyla Prof. Dr. İlyas Çelebi kendini hak ehli olarak isimlendiren ehl-i sünnet kelimcilerine göre hak ve hakikat kavramlarına mercek tuttu. Ahiret hayatının hak ve hakikat oluşu, cennet ve cehennem kavramları Kur'an perspektifinden ve kelam ilmi çerçevesinde ele alındı. Prof. Dr. Hülya Alper "İman ve Hakikat Üzerine"; Doç. Dr. M. Nedim Tan, "Hakikatli Konuşmanın Zemini Olarak Tasavvuf"; Prof. Dr. Cafer Sadık Yâran, "Ahlâkın Hakikati ya da Ahlâkî İlkeler İzafî midir?" yazılarıyla kitapta yer aldı.

Kitapta ayrıca merak edilen pek çok sorunun da cevabı arandı. "Hak Mezhep Deyince Ne Anlarız?" sorusuna Prof. Dr. Mehmet Ali Büyükkara, mezheplerin ortaya çıkış süreçlerine ışık tutarak değindi. "Yahudilikte Hakikat İddiası"nı ise Doç. Dr. Yasin Meral kaleme aldı.

Düşünce tarihinde yer edinen çifte hakikat meselesi Halime Yıldız tarafından "Çifte Gerçeklik mi Hakikat Birliği mi" başlığında işlendi. Felsefenin meşruiyetini dinden aldığını dile getiren Yıldız, felsefe ve dinî uzlaşma noktasının "gaye birliği" olduğunu vurguladı. Hakikatin bir olduğunun ancak onun iki ayrı ifadesinin olabileceğinin altını çizdi. "Tarih ve Hakikat" ilişkisini Prof. Dr. Tahsin Görgün kaleme alırken "Hakikati Bilmek Neyi Bilmektir?" sorusuna Prof. Dr. Ömer Türker cevap aradı. Prof. Dr. Ahmet Ayhan Çitil ise güncel meselelerden Post-Truth'a değindi: "Müslümanları Post-Truht Neden İlgilendiriyor?"

HAKİKAT

Süreyya MERİÇ

DIYANET RADYO

X f @ | diyanetradyo

BİR HADİS BİR KUDÜS

Pazartesi | 21.00

Hazırlayan ve Sunan
Prof. Dr. Huriye MARTI

**güvenle
dinleyin**

İSTANBUL 98.0

88 90 92 96 100 102 104 106 108

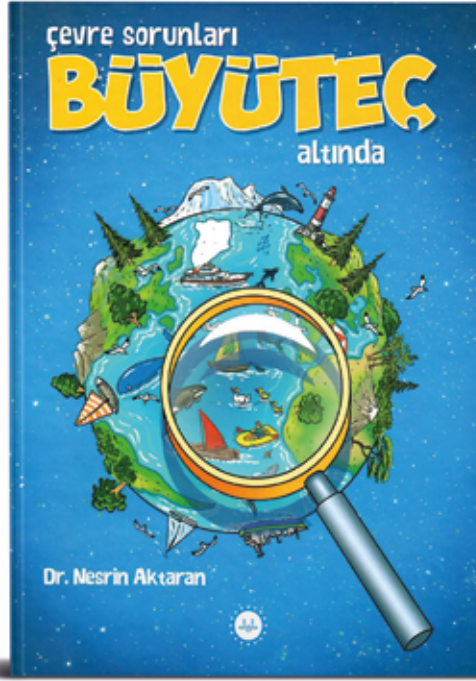
FM

MHZ

ANKARA 94.6

İZMİR 98.8

TÜM FREKANSLAR
diyanetradyo.com/frekanslar

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

